

Konjunkturbedömning för den kommunala sektorn Våren 2002

*Rapporten publiceras även av
Ålands kommunförbund*

Förord

Föreliggande rapport är producerad av Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) på uppdrag av Ålands Kommunförbund. Rapportens huvudsakliga syfte är att förse de åländska kommunerna med aktuellt ekonomiskt underlag för en bedömning av sina framtidsutsikter med särskild hänsyn till de behov som framkommer i anslutning till den årliga budgetprocessen. Under år 2002 publicerar Kommunförbundet och ÅSUB två rapporter med ekonomiskt underlag särskilt anpassat till den kommunala beslutsprocessen: föreliggande vårrapport samt en höstrapport i början av oktober.

Analysen av det privata näringslivet baseras bland annat på en omfattande enkät riktad till de åländska företagen, något som gör det nödvändigt med en tidsmässig samordning med ÅSUBs allmänna konjunkturbedömning på uppdrag av landskapsstyrelsen. En annan för ÅSUB viktig informationskälla för såväl näringslivsanalysen som våra prognosmodeller utgör företagens mervärdeskattedeklarationer. Denna källa möjliggör en uppföljning av företagens omsättning och löneutbetalningar med bara några månaders eftersläpning.

Nytt för den här våren är att de första skatteprognoserna för nästa år presenteras redan nu på våren. Eftersom 2000 års beskattning är den senaste som slutförts betyder det i praktiken att prognoser för tre år tagits fram, åren 2001-2003. Vidare har i vårens rapport gjorts en lite mera långsiktig genomgång av kommunernas framtida arbetskraftsförsörjning, en genomgång som ÅSUB framöver kommer att följa upp med både djupare och vidare analyser.

ÅSUBs utredningschef *Katarina Fellman* har varit huvudansvarig för arbetet med föreliggande rapport, *Maria Rundberg-Mattsson* har svarat för den regionala bedömningen av näringslivets utveckling samt bearbetningen av informationen kring ålders- och pensionsstrukturen i kapitel 5. *Jouko Kinnunen* har bidragit med behandling av konjunkturbarometerdata, tidsserier och underlag. Bedömningen avslutades i mitten av april 2002.

ÅSUBs och Ålands kommunförbunds samarbete kring de kommunala konjunkturanalyserna skall ses som ett långsiktigt utvecklingsprojekt där kvaliteten på informationen och innehållet i rapporterna utvecklas efter hand. Såväl kommunförbundet som ÅSUB tar därför gärna emot ytterligare synpunkter på innehållet samt utvecklingsförslag för rapporterna. Om ytterligare information önskas går det bra att ta kontakt med Katarina Fellman, telefon 25493.

Bjarne Lindström
Ålands statistik- och utredningsbyrå

Sigurd Lindvall
Ålands kommunförbund

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Allmän ekonomisk översikt	4
2.1. Det internationella konjunkturläget.....	4
2.2. Den allmänna konjunkturbilden på Åland.....	8
3. Konjunkturinformation på regional och kommunal nivå.....	17
3.1. Metod och bakgrund.....	17
3.2. Det regionala och kommunala konjunkturläget	17
4. Utvecklingen av den kommunala ekonomin.....	26
4.1. Kommunernas finansieringskalkyler och budgeter 1998 – 2002	26
4.2. Utvecklingen av de kommunala skatteinkomsterna	29
4.3. Landskapsandelarna till kommunerna	39
5. Arbetskraftens åldersstruktur och framtidens arbetskraftsbehov.....	43
6. Sammanfattande kommentarer.....	51

Bilagor

1. Inledning

Nedan presenteras en form av anpassad konjunkturanalys med tonvikt på den kommunala sektorn och näringslivsförutsättningarna ute i regionerna. Rapporten inleds med ett kort sammandrag av det internationella konjunkturläget och en sammanfattning av läget inom den åländska ekonomin som helhet. Informationen är här i huvudsak hämtad från ÅSUBs översikt *Konjunkturläget – våren 2002* (ÅSUB Rapport 2002:3), som publicerades i mitten av april. Därefter följer en näringslivsöversikt som delvis presenteras regionvis, delvis kommunvis. Analysen är till stor del sammanställd på basen av en enkät bland de åländska företagen som utfördes i februari. Urvalet representerar närmare 75 procent av det privata näringslivets arbetsplatsutbud på Åland. Enkätinformationen kompletteras med månadsvis registerinformation om de mervärdesskatteskyldiga företagens omsättning, löneutbetalningar och förskottsinnehållning.

I den senare delen av rapporten finns centrala nyckeltal för den kommunala ekonomin samt kalkyler över framtida inkomster samlad. Här finns uppgifter om hur ekonomin utvecklats under de senaste åren, om landskapsandelarna till kommunerna samt övrig ekonomisk aktivitet. Här presenteras även en kalkyl för kommunernas skatteinkomster fram till år 2003. I praktiken betyder det att kalkyler tagits fram för tre år, 2001, 2002 och 2003, eftersom beskattningen för ifjol slutförs först i slutet av oktober i år. Prognosen uppdateras i samband med höstens konjunkturbedömning och torde därmed vara aktuell inför slutbehandlingen av kommunernas budgetar.

Kalkylmodellen för skatteinkomsterna inbegriper tillsvidare endast beräkningar för utvecklingen av de olika skatteslagen och deras grund. Hur skatterna redovisas till de åländska kommunerna av skattemyndigheterna och därmed hur kassaflödet påverkas har inte prognostiserats.

Vårens rapport innehåller slutligen en kort granskning över åldersstrukturen hos kommunernas anställda och den framtida kommunala arbetskraftsförsörjningen. Analysen kommer att följas upp i en särskild ÅSUB rapport om den framtida arbetskraftsförsörjningen i ett vidare perspektiv.

Rapporten är i huvudsak upplagd så att informationen i textdelen presenteras per region eller för hela Åland, medan uppgifterna per kommun är samlade i rapportens bilagedel. Några få uppgifter har inte publicerats per kommun, på grund av den statistiska osäkerheten i materialet. I rapportens tabeller och diagram anger beteckningen * att uppgiften är preliminär och beteckningen ** att det är fråga om prognos eller framskrivning av utvecklingen.

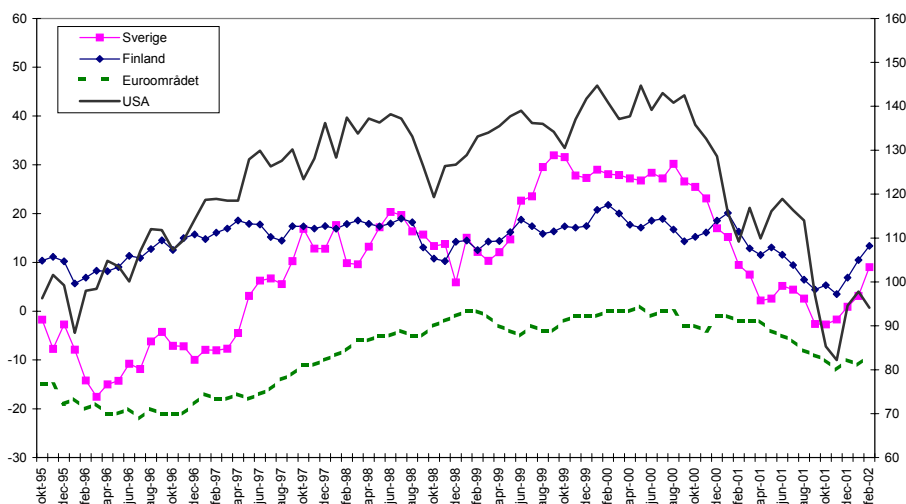
2. Allmän ekonomisk översikt

2.1. Det internationella konjunkturläget

Konjunkturbilden försvagades ifjol på kort tid inom de flesta centrala delar av världsekonomin. Nedgången föregicks av en rekordartad tillväxt på närmare 5 procent inom den globala ekonomin år 2000. Förväntningarna på en vändning mot en gynnsammare utveckling av den internationella ekonomin har dock vuxit sig allt starkare under årets första månader. De värsta farhågorna från hösten har inte slagit in. Osäkerheten kring den ekonomiska utvecklingen har likväl varit stor under den gångna vintern, olika scenarier har diskuterats. Utvecklingen med en världsomspännande konjunkturedgång i två faser (det så kallade W-scenariot) ter sig nu allt mindre sannolik. Det mesta tyder nu på en långsam återhämtning från en inte alltför djup recession inom världsekonomin, ett så kallat U-scenario. Nedan diskuteras dock flera riskbilder som kan innebära att återhämtningen kommer av sig.

Den **amerikanska ekonomin** föll från en tillväxttakt på 4,1 procent år 2000 till en tillväxt på endast 1,1 procent år 2001. Avmattningen var ett faktum redan vid ingången till fjolåret och förstärktes av terrorattackerna mot World Trade Center och Pentagon i september. Totalproduktionen var negativ under det tredje kvartalet ifjol. Nedgången verkar dock inte ha blivit speciellt långvarig. Den amerikanska centralbanken Federal Reserves aktiva räntesänkningar i kombination med en finanspolitisk stimulans har stärkt konsumenternas förtroende (se *figur 1*). Federal Reserve sänkte under fjolåret styrräntan i hela 11 omgångar från en nivå på 6,5 procent till 1,75 procent för att stimulera den amerikanska ekonomin. Ytterligare räntesänkningar torde dock inte längre vara att vänta.

Figur 1: Konsumentbarometer i USA, EU, Finland och Sverige

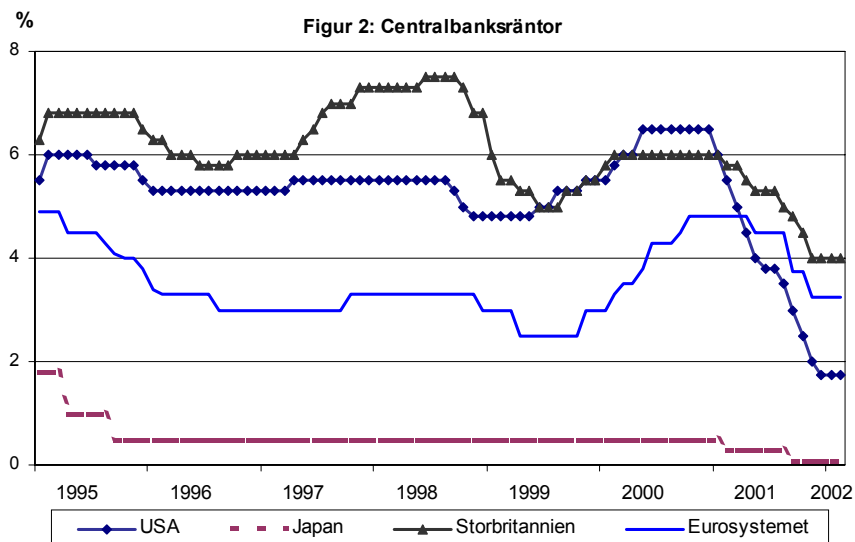
Den låga lagerhållningen och den låga investeringstakten ger tillväxtutrymme när effekterna av den ekonomiska politiken når sin fulla kraft. Tillväxttakten inom ekonomin förväntas i stort ha återhämtat sig till hösten. Avsidan när det gäller den förhållandevis snabba

återhämtningen inom den amerikanska ekonomin är att obalanserna inom ekonomin inte hann korrigeras. Den amerikanska dollarn anses fortfarande vara övervärderad, handelsbalansunderskottet växer och nationens skuldsättning ökar.

Risikfaktorerna inom den amerikanska ekonomin anses bestå i konsumenternas beteende, arbetslösheten förväntas ännu stiga en tid, samt i risken av spridningseffekter från eventuella finans- eller andra kriser på annat håll i världen som skulle kunna komma att få dollarn att falla dramatiskt. Även den höga skuldsättningen hämmar den ekonomiska utvecklingen på sikt och kan komma att bidra till att den begynnande uppgången kommer av sig.

Den **japanska finanssektorn** utgör idag en riskfaktor för hela världsekonomins utveckling. Banksektorn har genom japanernas sparande finansierat betydande investeringar runt om i världen, bland annat i USA. Såväl de finans- som de penningpolitiska möjligheterna är nu högst begränsade till följd av den offentliga ekonomins och finanssektorns krisläge. Strukturreformer anses utgöra den enda långsiktiga lösningen på den japanska ekonomins stora problem.

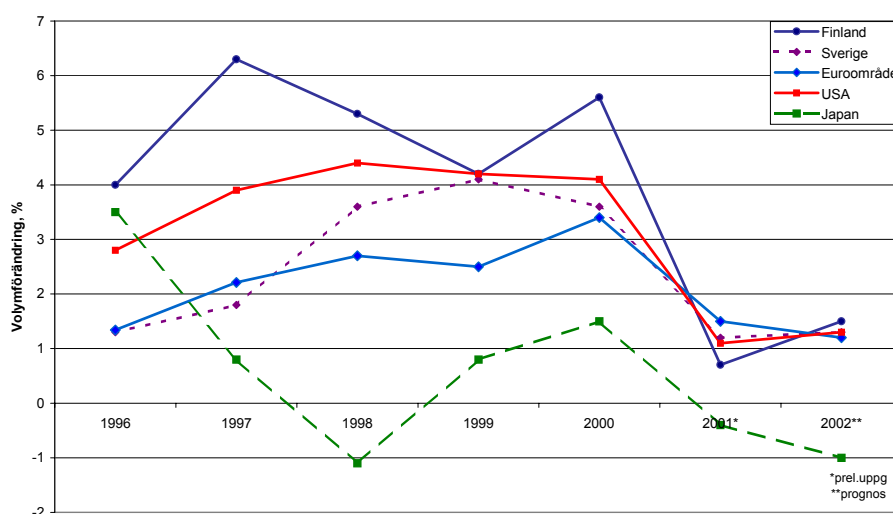
Euroområdet påverkades snabbt av den globala nedgång som hade sin början i USA redan för över ett år sedan. Den snabba exporttillväxten fick ett abrupt slut vid ingången till år 2001. Orsaken till nedgångens snabba genomslag världen över står till stor del att finna i den informationsteknologiska revolutionen. Informationen spred sig rekordsnabbt och alla aktörer kunde reagera i realtid. Den försvagade euron fick inte någon betydande genomslagskraft i ekonomin.

Goda förutsättningar för en stärkning av den inhemska efterfrågan finns dock nu om inflationen avtar och räntorna hålls fortsatt låga. Såväl konsumenternas som industrins förtroendeindikatorer har försiktigt stärkts under de senaste månaderna. Den europeiska centralbankens (ECB) långsiktiga inflationsmål om 2 procent kan tack vare en stärkt euro komma att nås redan i år, om inte oljepriserna hålls på en hög nivå under större delen av året.

Ifjol uppgick inflationen till 2,5 procent på årsnivå. Enligt många bedömare är en höjning av ECBs styrränta från nuvarande 3,25 procent att vänta redan under innevarande år. Under fjolåret sänkte ECB räntan tre gånger från en nivå på 4,75 procent (se *figur 2*). En uppgång av världshandeln stöder exportutvecklingens återhämtning, konkurrenskraften inom euroområdet är i grunden god. Trots att tillväxten i totalproduktionen väntas ta fart under den senare delen av innevarande år, beräknas den genomsnittliga BNP-tillväxten inte riktigt nå upp till fjolårets tillväxttakt på 1,5 procent. Nästa år väntas den ekonomiska tillväxten dock ha återhämtat sig (*figur 3*).

Figur 3: BNP-tillväxt 1996-2002, procent

Även **den svenska ekonomin** uppvisar en lite splittrad konjunkturbild. Allt fler indikatorer pekar dock på att botten i konjunkturedgången nu är nådd och att tillväxten vänder uppåt till hösten. Den svenska bruttonationalprodukten sjönk till en tillväxttakt på 1,2 procent ifjol från att ha varit 4,5 respektive 3,6 procent åren 1999 och 2000. I år beräknas den genomsnittliga tillväxttakten stanna på ungefär samma nivå som ifjol. Den förhållandevis svaga valutan och den aktiva finanspolitiken skapar dock goda förutsättningar för tillväxt när aktivitetsnivån inom världshandeln åter stiger och efterfrågan på telekomutrustning återhämtar sig.

Sysselsättningen har även här reagerat med en viss eftersläpning på konjunkturutvecklingen. Sysselsättningsgraden ökade och arbetslösheten sjönk ifjol trots vikande efterfrågan och svag produktivitetsutveckling. Företagen minskar nu sin personal och den öppna arbetslöshetsgraden beräknas därför stiga till ca 4,3 procent under innevarande år. Även inom den svenska ekonomin kommer den fortsatta prisbilden på oljemarknaderna att ha avgörande betydelse för inflationens utveckling. Kronan har dock, med början i oktober ifjol, stärkts en aning i förhållande till euron och den amerikanska dollarn, men är fortfarande svag. Sveriges riksbank höjde något överraskande reporäntan från 3,75 procent till 4,0 procent den 20 mars i år för att strama åt penningpolitiken i landet. Ytterligare räntehöjningar kan vara att vänta under de närmaste tolv månaderna om tillväxten och inflationstrycket åter ökar.

De statliga utgifterna har ökat snabbare än väntat på grund av avmattningen inom ekonomin. Det finns risk för att de statliga utgifterna kan komma att stiga över det fastställda utgiftstaket. Den statliga budgeten för i år innehåller finanspolitisk stimulans i form av framför allt skattesänkningar för att gynna hushållens konsumtion.

Enligt finansministeriets beräkningar uppgick BNP-tillväxten inom den **finska ekonomin** till 5,6 procent år 2000. De preliminära uppgifterna för ifjol ger vid handen att tillväxten år 2001 sjönk till 0,7 procent. För i år ger de flesta prognosinstitut en ganska samstämmig bild med en tillväxt i totalproduktionen runt 1,5 procent. Tillväxttakten beräknas öka under senare delen av året för att närma sig 3 procent under 2003. Orsaken till den snabba konjunkturedgången återfinns till stor del inom exportsektorn. Exportsektorns andel av BNP steg till närmare 50 procent under 1990-talet. När tillväxten i världshandeln i det närmaste upphörde under fjolåret var inverkan på Finlands export betydande. Samtidigt har den finska elektronikindustrin gjort påtagliga förändringar i sin produktionsstruktur och flyttat produktion från Finland. Denna utlokaliseringsprocess begränsar landets långsiktiga tillväxtförutsättningar.

Mycket tyder nu på att återhämtningen inom den finska ekonomin i huvudsak kommer att ledas av den inhemska efterfrågan. Den reella inkomstutvecklingen har varit positiv och sysselsättningsläget har förbättrats fram till början av innevarande år. Även i år beräknas hushållens köpkraft stiga med närmare 3 procent som ett resultat av löneförhöjningar, skattelättnader samt en inflation som småningom sjunker. Konsumenternas förtroende för ekonomins framtida förutsättningar har återställts efter nedgången under senaste år (*figur 1*). Inflationstakten i Finland har under de senaste åren legat över genomsnittet för euroområdet. Inflationen beräknas dock till hösten ligga under det långsiktiga målet på 2 procent. Utvecklingen kan likväl även här komma att skymmas av oljeprisernas utveckling eller av stigande räntenivåer. Utvecklingen av landets långsiktiga konkurrenskraft är av central betydelse eftersom euron kan komma att stiga i värde under de närmaste åren. Den reella inkomstutvecklingen har varit snabbare än i flera konkurrentländer.

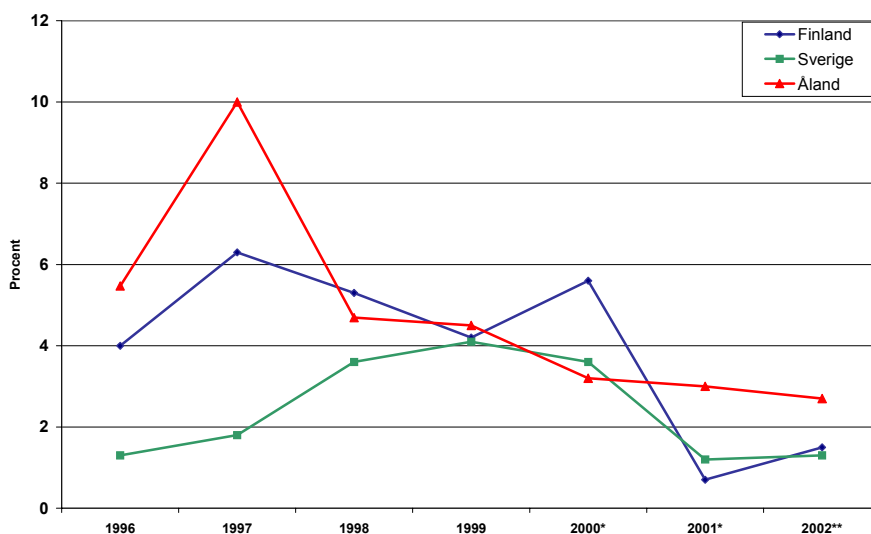
Trots att ökningen i totalproduktionen i det närmaste stannade helt under fjolåret förbättrades landets sysselsättningssituation totalt sett. Den öppna arbetslösheten sjönk från 9,8 till 9,1 procent. I år väntas dock arbetslöshetsgraden åter vända uppåt, reaktionen på arbetsmarknaden sker även här med en viss eftersläpning. De strukturella problemen med långtidsarbetslöshet och växande regionala skillnader väntas öka.

Överskottet i statsfinanserna sjunker under innevarande år till följd av att utgifterna stiger snabbare än inkomsterna. Framför allt intäkterna från samfundsskatterna minskade ifjol. Överskottet i den offentliga ekonomin som helhet väntas bli lägre i år än vad fallet varit de senaste åren, för att sjunka ytterligare nästa år. De strukturella problem som präglade Finland under 1990-talet har inte kunnat lösas trots draghjälp från den långa och kraftiga konjunkturuppgång som landet upplevde fram till år 2000. Arbetslöshetsgraden är fortfarande hög och statens skuldsättning minskar långsamt.

2.2. Den allmänna konjunkturbilden på Åland

Den åländska ekonomin har vuxit stadigt alltsedan år 1996. ÅSUBs preliminära beräkningar av **Ålands BNP** visar en tillväxt på 3,2 procent för år 2000 och 3,9¹ procent för år 2001. Den internationella konjunkturavmattningen verkar således inte ha påverkat nivån för den åländska totalproduktionen i någon större omfattning, endast en försiktig avmattning kan skönjas. Orsaken torde stå att finna i att Åland utgör en utpräglad tjänsteekonomi där effekterna av en allmän konjunkturedgång ofta mildras både vad gäller tid och omfattning. För i år har BNP-tillväxten kalkylerats till ca 2,7 procent för att sjunka snabbare under nästa år (*figur 4*). Den offentliga sektorns andel av BNP har vuxit under de senaste åren. Bedömningen bygger på antagandet att färjrederierna inte flaggar ut något tonnage under innevarande år. Förändringarna i sjöfartspolitikerna har dock beaktats så att personalkostnaderna sjunker som ett resultat av de relativt nya kollektivavtalen och regeringens stödåtgärder. Driftsöverskottet ökar på kort sikt för att sedan sjunka från år 2003 då alkoholbeskattningen gradvis anpassas till de införselregler som kommer att gälla från ingången av år 2004, då reglerna för införseln skall vara helt EU-harmoniserade.

Figur 4: BNP-tillväxten på Åland i jämförelse med Finland och Sverige

På lite längre sikt står det helt klart att den åländska ekonomin står inför stora utmaningar. De lägre marginalerna inom tax free-försäljningen i kombination med betydligt lägre driftskostnader för konkurrentlänternas färjetonnage kringsskar verksamhetsförutsättningarna för passagerarsjöfarten under finsk och åländsk flagg. Redan idag är läget sådant att nytt tonnage på de linjer där åländska rederier opererar inte går under finsk flagg. De lägre marginalerna i kombination med risken för utflaggning av tonnage kan innebära att den åländska BNP-tillväxten skulle kunna bli negativ redan under nästa år. Beträffande sysselsättningssituationen är sårbarheten inom ekonomin inte fullt så stor.

¹ Här har nya uppgifter ang. lönesummans utveckling framkommit under den senaste månaden varför uppgiften för år 2001 är högre än vid den allmänna konjunkturbedömning som publicerades i rapport 2002:3. Förändringen påverkar dock inte slutsatserna om det ekonomiska läget inom den åländska ekonomin av idag.

Det förslag till tonnageskattelag som för närvarande behandlas i Finlands riksdag är inte tillfredsställande enligt rederibranschen. Grundtanken med tonnageskatten är att rederierna betalar en fast skatt som grundar sig på tonnagets storlek. Outdelad vinst kan hållas obeskattad inom företaget för kommande investeringsbehov, medan vinst som delas ut till ägarna beskattas i normal ordning och skatten fördelas till skattetagarna. Det förslag till tonnageskatt som nu behandlas skulle medföra en skatteskärpning, då samfundsskatt fortsättningsvis skulle betalas på den skattefria butiksförsäljningen, men utan att kostnaderna från transporterna och restaurangförsäljningen får dras av. Inte heller lastfartygsrederierna vågar börja tillämpa den föreslagna tonnageskattelagen bland annat på grund av riskerna för efterbeskattning.

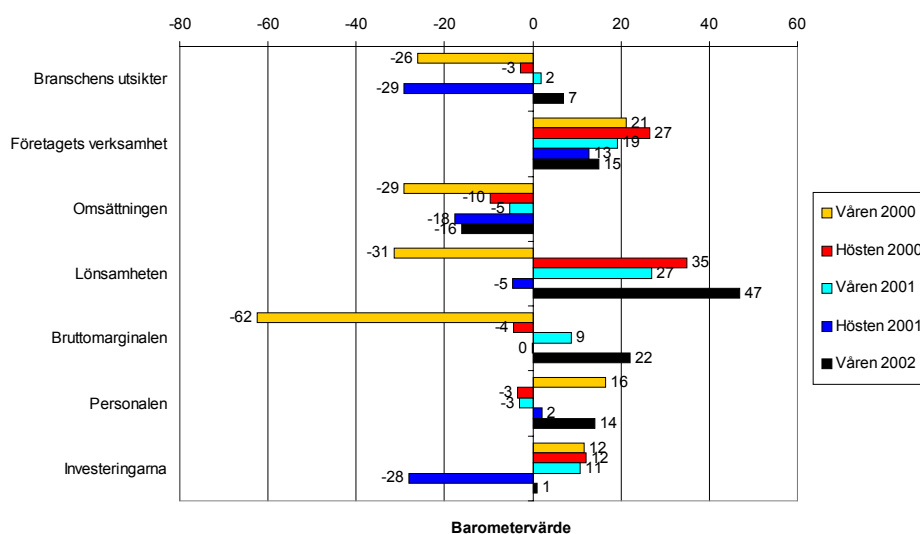
Det passagerarfartygsstöd för finska passagerarfartyg i utrikestrafik som trädde i kraft från början av innevarande år har enligt rederierna inte heller sänkt bemanningskostnaderna i tillräcklig utsträckning. Fartygen får ett stöd motsvarande 97 procent av den förskottsinnehållning som verkställts på sjöarbetsinkomst som förtjänats på fartyg i parallellregistret. Stödet utgör alltså en form av återbäring av erlagda statliga skatter som motsvarar cirka 20 procent av bruttolönerna. Stödet är emellertid inte lika omfattande som det nettolönesystem som infördes i Sverige för svenska passagerarfartyg redan från oktober 2001. Även de estniska personalkostnaderna är betydligt lägre vilket påverkar de åländska fartygens konkurrenskraft. Trots nya genombrytande förändringar i kollektivavtalen med större flexibilitet i arbetstiderna ombord på fartygen, moderata löneförhöjningar och de ovan beskrivna stöden är konkurrenskraften för de åländska passagerarrederierna sålunda inte tryggad.

ÅSUB har nu för femte året i rad sammanställt en **konjunkturbarometer** som baseras på ett urval åländska företag, med en viss tonvikt på de större företagen. Urvalsföretagens anställda står för ca 75 procent av sysselsättningen inom det privata näringslivet. Av 190 företag i urvalet besvarade 182 stycken eller 95,8 procent höstens enkät. De svarande företagens andel av urvalsföretagens totala sysselsättning uppgick till 99,5 procent.

Enkätens resultat presenteras enligt en skala från -100 till +100. Om en variabel fått resultatet +100 innebär det att samtliga företag som besvarat frågan har en positiv syn på den del av konjunkturutvecklingen som frågeställningen gäller. De negativa svaren dras från de positiva, och räkneoperationen resulterar i de nettotal som slutligen redovisas. Frågeformulärets utformning framgår och finns som bilaga till rapporten. Svaren är viktade i två steg, dels enligt företagens och dels enligt branschens andel av den totala sysselsättningen inom branschen respektive inom hela ekonomin. Med andra ord får de stora företagens svar en större vikt i beräkningen och påverkar därmed det totala utfallet mer än de mindre företagens svar. De enskilda företagens svar kan dock få maximalt så stor vikt som den aktuella branschens andel av sysselsättningen inom hela privata näringslivet. Samtliga branscher har minst fyra svarande.

Enligt den allmänna konjunkturbild som avspeglas i konjunkturbarometern har företagens negativa framtidsutsikter inom den egna branschen från hösten 2001 blivit svagt positiva och utsikterna för det egna företaget ser fortsättningsvis positiva ut. Företagen anser liksom vid tidigare mättillfällen att det egna företags utveckling ser ljusare ut än utsikterna för branschen som helhet. Företagens omsättningstakt förväntas bli långsammare, men trots detta är förväntningarna på företagens lönsamhet positiva mycket tack vare större bruttomarginaler. En orsak till detta står att finna i de på kort sikt förbättrade verksamhetsförutsättningarna inom den för det åländska näringslivet så betydelsefulla sjöfarten. Företagen planerar att nyanställa personal under året men några större investeringar planeras inte (se figur 5).

Figur 5. Förväntningarna - hela privata näringslivet

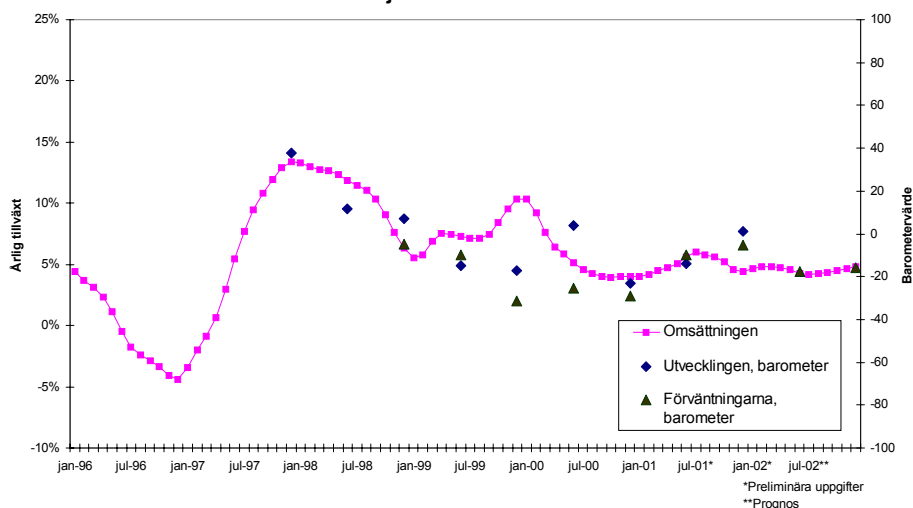

Det område som flest företag kommer att satsa på i första hand under de kommande åren är fortsättningsvis rationalisering av verksamheten. Andelen företag som uppgav att de kommer att rationalisera verksamheten har också ökat jämfört med hösten 2001. På andra plats kommer investeringar i maskiner och inventarier följt av personalutbildning. Att utveckla marknadsföringen är också ett område som relativt många företag kommer att satsa på, men antalet företag som gett detta svarsalternativ har minskat jämfört med hösten 2001. De flesta företagen, om än färre jämfört med tidigare år, upplever att den hårda konkurrensen utgör det största hindret för utvecklingen av företaget. Andelen företag som upplever beskattningen, skattegränsen samt den grå/svarta marknaden vara de största hindren har däremot ökat.

En analys av omsättnings- och lönekostnadsutvecklingen inom näringslivet på basen av de mervärdesskatteskyldiga **företagens månadsrapporter till skattemyndigheten** kompletterar den bild av utvecklingen som barometerdata ger. ÅSUB har från år 2000 tillgång till den här informationskällan som beskriver den verkliga utvecklingen inom den åländska ekonomin med bara några få månaders eftersläpning. För en mer detaljerad redovisning av företagens omsättnings- och lönedata kommunvis, se *bilagan* i slutet av denna rapport.

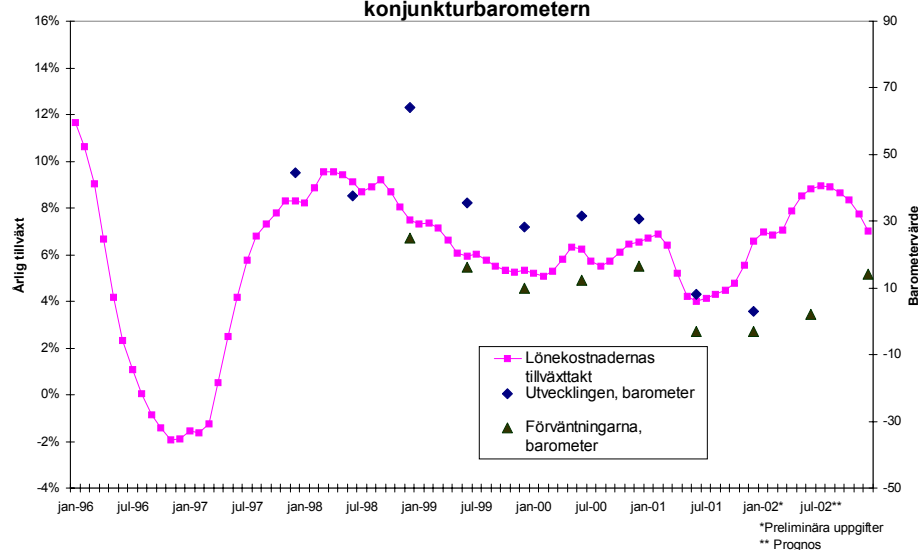
I *figur 6* kombineras företagens årliga tillväxttakt enligt mervärdesskatteregistret² med företagens svar i konjunkturbarometern både med avseende på **omsättningens utveckling** det gångna året samt förväntningarna inför det kommande året. Figuren visar att tidsseriens trendframskridning i stort motsvarar företagens förväntningar enligt konjunkturbarometern. Omsättningstillväxten var ifjol enligt preliminära uppgifter 4,7 procent och den förväntas i år vara ganska stabil.

Figur 6. Omsättningens utveckling enligt momsregistret och konjunkturbarometern

Utvecklingen av **lönevolymerna** (*figur 7*) visar att företagens förväntningar på kommande lönekostnader i konjunkturbarometern är lägre än den verkliga tillväxttakten. Lönekostnaderna ökade i fjol enligt preliminära uppgifter med 5,3 procent. Enligt företagens förväntningar kommer lönekostnadernas tillväxttakt att öka ytterligare.

Figur 7. Lönekostnadernas utveckling och personalstyrkan enligt konjunkturbarometern

² De faktiska uppgifterna har säsongrensats och därefter har den procentuella tillväxttakten beräknats från motsvarande månad föregående år.

Primärnäringsarna, som är av särskild vikt för den åländska landsbygdsekonomin, är underrepresenterade i såväl barometerundersökningen som i omsättningsskatteregistret. Det beror på att merparten av jord- och skogsbruket utövas av enskilda personer som varken ingår i enkätundersökningen bland företagen eller i registret för företagens månadsrapporter till skattemyndigheten.

I stödansökningsstatistiken för jordbruket kan emellertid för näringen generellt utläsas en markant minskning rörande investeringar under år 2001 jämfört med åren 1997-1999. Intresse finns dock för investeringar i köp av jordbruksmark och investeringar i förbättringar i odlingsförutsättningar, det vill säga investeringar i täckdikning och bevattningsanläggningar. Detta kan ses som en antydning till att många producenter satsar på att utöka och förbättra odlingarna i sina jordbruk för att utnyttja befintlig kapacitet bättre.

Läget inom mjölknäringen verkar vara stabilt fortsättningsvis. Nötköttproduktionen ligger volymmässigt på samma nivå våren 2002 som ifjol, vilket får anses som positivt då näringen i princip uppvisat vikande siffror ända från EU-medlemskapet fram till förra hösten. Inom broilerproduktionen är det fortfarande tillgången på råvara som hindrar utvecklingen inom näringen.

Uppköpsföretagen inom spannmålsproduktionen förväntar sig en stigande efterfrågan på vårvete och råg. Inom chipspotatisodlingen har odlarna och Ab Chips kommit överens om ett nytt prisavtal. Kontraktet går ut på att prismässigt gynna volympotatisorten som används i snacksproduktionen framom sorterna som används i livsmedelsproduktionen.

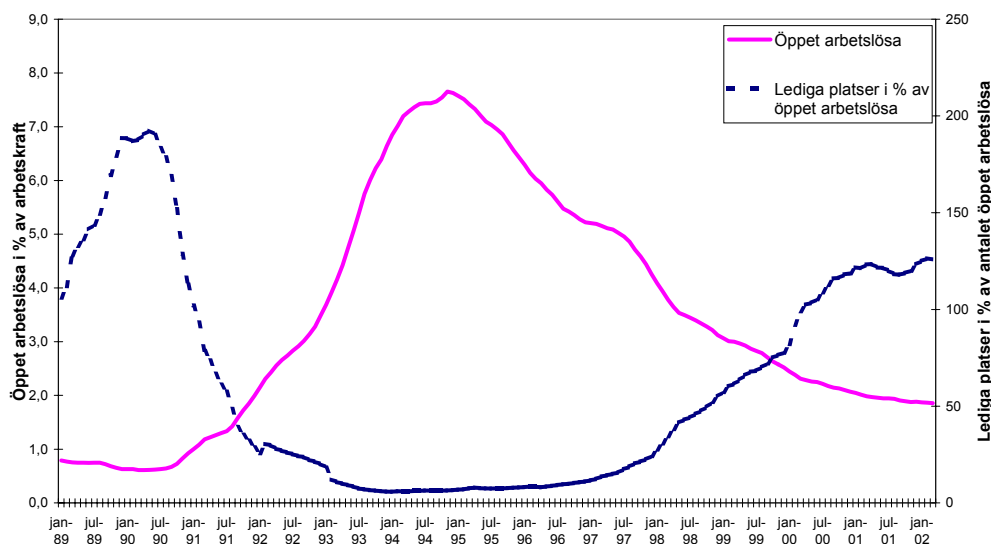
För frukt- och grönsaksnäringen har det senaste året varit mycket bra. Efterfrågan på inhemska produkter har varit stark vilket lett till att värdet av försäljningen stigit med över 30 procent trots att den sålda volymen endast stigit med ca 2 procent. Denna utveckling förklaras med att skörden i Europa varit sämre än på många år och att skörden även i Finland varit något lägre än normalt.

Inom det konjunktürkänsliga skogsbruket märks den allmänna konjunkturedgången tydligt. År 2001 och speciellt slutet av året var tungt för skogsindustrin. Priserna sjönk efterhand särskilt på massan, men även priset på det sågade virket sjönk. Under början av år 2002 fortsatte cellulosapriserna att sjunka.

Arbetslösheten har sjunkit kontinuerligt sedan år 1995. Den totala arbetslöshetsgraden sjönk ifjol till 2,2 procent och den öppna arbetslösheten till 1,9 procent. För år 2000 var motsvarande årsmedeltal 2,7 respektive 2,0 procent. Även ungdomsarbetslösheten har sjunkit från 3,5 procent år 2000 till 2,9 procent ifjol. I mars i år låg den totala arbetslöshetsgraden på 2,1 procent att jämföra med 2,2 procent vid samma tidpunkt ifjol. Den öppna arbetslösheten var 1,7 procent i mars innevarande år. Arbetsmarkandsläget måste beskrivas som mycket gott. ÅSUB tror dock att arbetslöshetsgraden i år planar ut på ungefär samma nivå som för år 2001.

Det sysselsättningsproblem som kvarstår är att antalet långtidsarbetslösa mer eller mindre är konstant, deras andel av de arbetslösa tenderar därmed att öka. Antalet lediga platser uppvisade, både absolut sett och i relation till de arbetslösa, en viss sjunkande tendens under senare delen av fjolåret men har åter ökat under de första månaderna i år (*figur 8*).

Figur 8: Trender i öppen arbetslöshet och lediga platser

Det gynnsamma sysselsättningsläget har inneburit en påtaglig brist på arbetskraft inom vissa segment på arbetsmarknaden. Inom servicebranschen och inom hälsovård och socialt arbete är efterfrågan på arbetskraft störst, medan de arbetssökande i huvudsak återfinns inom andra yrkesinriktningar.

Flyttningsrörelsen för Åland har starka samband med läget på arbetsmarknaden. En bromsande faktor för inflyttningen under senare delen av 1990-talet utgjorde bostadsproduktionen som var anmärkningsvärt låg under större delen av årtiondet. De preliminära uppgifterna för flyttningsrörelsen år 2001 visar på en nettoinflyttning på 175 personer, vilket ligger helt i linje med ÅSUBs prognos från september ifjol (+174 personer). År 2000 stannade nettoinflyttningen på 71 personer. Enligt ÅSUBs prognosmodell förväntas flyttningsöverskottet ligga på ungefär samma nivå i år som ifjol (+170) för att sedan sjunka under 2003, vilket förklaras av att osäkerhetsfaktorerna inom den åländska ekonomin ökar. Bakom nettoflyttningsrörelsen ligger dock en betydligt större bruttoflyttningsrörelse. Totalt flyttade 733 personer till Åland år 2001, vilket utgör den största bruttoinflyttningen sedan 1973. Av dem som flyttade till Åland ifjol kom 55 procent från Finland, 39 procent från andra nordiska länder och sex procent från övriga världen.

Enligt den preliminära statistiken ökade de **beviljade byggloven** med över 50 procent från 1999 till 2000. Till år 2001 ökade antalet bygglov med ytterligare 23 procent enligt de preliminära uppgifterna, byggloven gäller nu närmare 270 bostäder. Även de färdigställda bostädernas antal ökade med ca 23 procent till drygt 160 stycken år 2001. Antalet

färdigställda bostäder kan således på basen av byggnadslovsstatistiken förväntas öka de närmaste åren.

Under år 2000 startades 161 **nya företag** på Åland. De preliminära uppgifterna för år 2001 pekar mot ungefär samma nivå. Samtidigt som nya företag bildas avvecklas dock andra eller lämnas vilande. Under år 2000 lades 105 företag ner och sammanlagt 14 konkursärenden inleddes vid Ålands tingsrätt. År 2001 var konkursärendena 8, vilket är det lägsta antalet sedan 1990.

För den konjunktürkänsliga **bilhandeln** märktes konjunkturedgången under fjolåret. Under år 2001 sjönk antalet nyregistrerade bilar på Åland med 24 procent jämfört med år 2000 och uppgick totalt till 573 stycken. Importen av begagnade bilar från Finland till Åland ökade däremot under år 2001 med 5 procent och uppgick till totalt 513 stycken. Ser man på de två första månaderna i år är antalet nyregistrerade bilar ungefär på samma nivå som motsvarande period ifjol. För övriga sällanköpsvaror märks dock inte samma trendbrott år 2001.

Fraktmängderna till och från Åland, som fungerar som en indikator på den åländska externa varuhandeln, har minskat under de senaste två åren. Framför allt är det importen som minskat, medan volymerna i transportererna från Åland avtagit först under den senaste sexmånadersperioden. ÅSUB utarbetar för närvarande mera tillförlitliga indikatorer på det egentliga värdet av varuhandeln till och från Åland.

Turiststatistiken visar på en nedgång i 2001 års inresande på grund av en minskning från Finland (-11 procent), medan resenärerna från Sverige ökade något (+2 procent) jämfört med år 2000. Totalt uppgick antalet inresande till Åland under år 2001 till 1.747.576 personer, vilket innebär en minskning med 1,2 procent jämfört med rekordåret 2000. Under de tre första månaderna år 2002 minskade antalet inresande med nästan 7 procent jämfört med motsvarande period år 2001: de svenska resenärerna minskade med 4 procent och de finländska med 16 procent. En del av minskningen av inresandet kan förklaras med tonnagebortfall i början av året. Inresandesiffrorna för mars uppvisar en ökning både från Sverige och Finland och ser betydligt ljusare ut än för de två första månaderna.

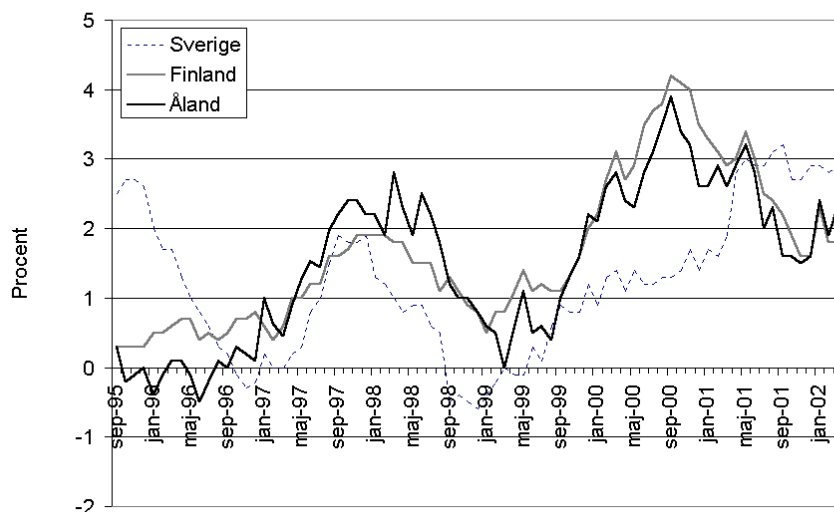
Antalet övernattningar på de åländska hotellen minskade under år 2001 med 4 procent jämfört med år 2000. De finländska gästernas övernattningar minskade med 9 procent, medan de svenska gästernas övernattningar ökade med knappt en procent. Även under de tre första månaderna år 2002 minskade antalet hotellövernattningar (-9 procent) jämfört med januari-mars år 2001. Mest minskade de finländska gästernas övernattningar (-12 procent), medan de svenska gästernas övernattningar endast minskade marginellt. Om man ser på de enskilda månaderna ser siffrorna för februari betydligt ljusare ut än för januari. Siffrorna för mars 2002 ser positiva ut då man ser på de svenska hotellövernattningarna, medan de finländska övernattningarna minskade.

Inkvarteringsstatistiken för högsäsongen år 2001 visar på en neråtgående tendens även då det gäller de finländska gästernas stugövernattningar (-10 procent), medan de svenska gästernas övernattningar ökade (+6 procent). Totalt minskade antalet stugövernattningar endast marginellt. Övernattningarna på de åländska campingplatserna ökade totalt med 4 procent under högsäsongen 2001: de finska övernattningarna var i stort oförändrade medan de svenska ökade med 7 procent. Antalet övernattningar på de åländska gästhemmen och pensionaten ökade med 14 procent under högsäsongen 2001: finländarnas övernattningar ökade med 7 procent och svenskarnas med ca en fjärdedel.

Räntenivåerna sjönk kontinuerligt senaste år. Den europeiska centralbanken ECB sänkte sin styrränta tre gånger under 2001 från 4,75 till 3,25 procent. Än tydligare i sitt agerande har den amerikanska centralbanken FED varit. FED sänkte som tidigare nämnts sin styrränta 11 gånger under fjolåret, räntan ligger nu på 1,75 procent. Ytterligare räntesänkningar är emellertid inte att vänta. Utvecklingen har betytt att även marknadsräntorna sjunkit fram till december ifjol. Under de senaste månaderna har euriborräntorna dock börjat stiga igen. Den för bolån vanliga referensräntan tolv månaders euribor steg från 3,2 procent i genomsnitt i november 2001 till 3,8 procent i mars i år. Enligt de senaste dagsnoteringarna under första delen av april rör sig tolv månadersräntan runt 3,9 procent.

Den **åländska inflationstakten** har sjunkit under det senaste året till följd av lägre oljepriser och räntor. Den genomsnittliga inflationen stannade år 2001 på 2,3 procent. År 2000 var inflationstakten 2,9 procent. I februari i år var inflationen 1,9 procent efter att ha varit uppe i 2,4 procent i januari. Inflationen för mars steg åter till 2,3 procent. ÅSUB räknar med att inflationstakten kan sjunka under 2-procentsnivån för 2002 som helhet. Oljepriset och räntenivån utgör dock en inflationsrisk även för den åländska ekonomin, de kan komma att stiga under året.

Figur 9: Inflationstakten

Farhågor har framförts om att övergången från mark till euro skulle medföra smyghöjningar av priserna. Det är dock svårt att särskilja inverkan av euroövergången från övriga faktorer som kan ha påverkat prisstegringarna. Anpassningen till den nya valutan och medföljande avrundningar har i enskilda fall höjt eller sänkt priserna, men den totala effekten på inflationen torde inte ha varit omfattande. Enligt en bedömning från Finlands Bank gick införandet av eurosedlar och euromynt smidigt och snabbt i Finland. Medborgarna var väl förberedda för kontantutbytet, vilket underlättade övergången. Dessutom hade parterna i kontantförsörjningen och de större företagen förberett sig noga inför förändringen.

Landskapets budget finansieras till stor del genom en avräkningsinkomst om 0,45 procent av statens inkomster exklusive upplåning. Utvecklingen av den finska ekonomin under senaste högkonjunktur har tydligt avspeglats i landskapets inkomster. År 1998 uppgick det slutliga avräkningsbeloppet till ca 146,3 miljoner euro (870 mmk). För år 1999 steg summan till ca 161,3 miljoner euro (959 mmk), vilket innebär en ökning med över 10 procent från året innan. Det stadfästa avräkningbeloppet för år 2000 uppgick till knappt 170 miljoner euro (drygt 1.010 mmk), en ökning om 5,3 procent. En delförklaring till den snabba ökningen beror på effekterna från försäljning av statliga aktier. För år 2001 beräknas avräkningsbeloppet i dagsläget stanna på ca 159,4 miljoner euro (947,8 mmk) och i statens budget för år 2002 finns 158,7 miljoner euro (943,6 mmk) för avräkningen till landskapet. Avmattningen inom ekonomin samt de ökade avdragen och justerade skatteskalorna dämpar utvecklingen av statens inkomster. Statens inkomster från samfundsskatterna minskade med nästan en fjärdedel ifjol.

Den så kallade skattegottgörelsen, det vill säga den del av landskapets direkta skatter som överstiger 0,5 procent av de influtna direkta skatterna i Finland, uppgick för år 1999 till 53,6 mmk. Under de närmaste åren beräknas gottgörelsen sjunka. För skattegottgörelsens del är systematiken den att den gottgörelse som erläggs i år baseras på 2000 års skatteintäkter, eftersläpningen är således två år.

3. Konjunkturinformation på regional och kommunal nivå

3.1. Metod och bakgrund

Det är nu sjätte gången som ÅSUBs konjunkturbarometer regionaliseras. Regionindelningen följer den ofta använda indelningen av de åländska kommunerna i fyra grupper: Mariehamns stad; centralkommunerna Finström, Hammarland, Jomala och Lemland; randkommunerna Eckerö, Geta, Lumparland, Saltvik och Sund samt skärgårdskommunerna Brändö, Föglö, Kumlinge, Kökar, Sottunga och Vårdö.

För att tydliggöra de åländska kommunernas beroende av varandra har de regionala och kommunala siffrorna beräknats så att hänsyn även tas till arbetspendlingsströmmarna mellan kommunerna. Det är nämligen av intresse att jämföra konjunkturbilden för de företag utanför den egna regionen (här kommunen) som förser en stor del av de egna kommuninvånarna med arbete med konjunkturläget inom den egna regionens (kommunens) näringsliv. Lite förenklat kan man säga att vid bedömningen av skatteinkomstutvecklingen från företagssektorn är informationen om den egna kommunens näringsliv av större intresse medan när det gäller utvecklingen av skatterna från förvärvsinkomsterna bör invånarnas arbetspendling, alltså var de är sysselsatta, beaktas.

För att säkra ett acceptabelt antal svar per bransch och region är företagens svar indelade i tre övergripande näringssektorer: 1) industri inklusive primärnäringsföretag, vatten- och elförsörjning och byggverksamhet, 2) parti- och detaljhandel samt 3) alla andra serviceföretag, inklusive inkvarterings- och restaurangnäringen, transportföretag, finanssektorn samt företagstjänster och privata tjänster. Huvuddelen av barometerundersökningens företag inom primärnäringslivet är emellertid fiskodlingar, vilket beror på att merparten av jord- och skogsbruket utövas av enskilda personer som inte ingår i enkätens urval.

Förutom barometerdata har ÅSUB för femte gången sammanställt färsk data om företagens omsättnings- och lönekostnadsutveckling på basen av de mervärdeskatteskyldiga företagens månadsrapporter. Denna källa ger en användbar och aktuell bild av den faktiska utvecklingen inom den åländska ekonomin. Merparten av jordbruks- eller skogsbruksutövarna ingår inte heller i mervärdesskatteregistret.

3.2. Det regionala och kommunala konjunkturläget

Nedan presenteras omsättnings- och lönetidsserier samt konjunkturbarometerresultaten enligt ovan beskrivna region- och branschindelning. Lönesummorna är pendlingsjusterade, det vill säga att löneindexet är ett viktat genomsnitt från de kommuner där kommuninvånarna i den

aktuella kommunen arbetar, medan omsättningssiffrorna beskriver den egna regionens/kommunens utveckling. Nerbrytningen av siffrorna resulterar i en så pass stor mängd information att de flesta figurerna är placerade i rapportens bilagedel. I samband med genomgången av de olika regionernas konjunkturläge kommenteras även de viktigaste resultaten för regionens enskilda kommuner.

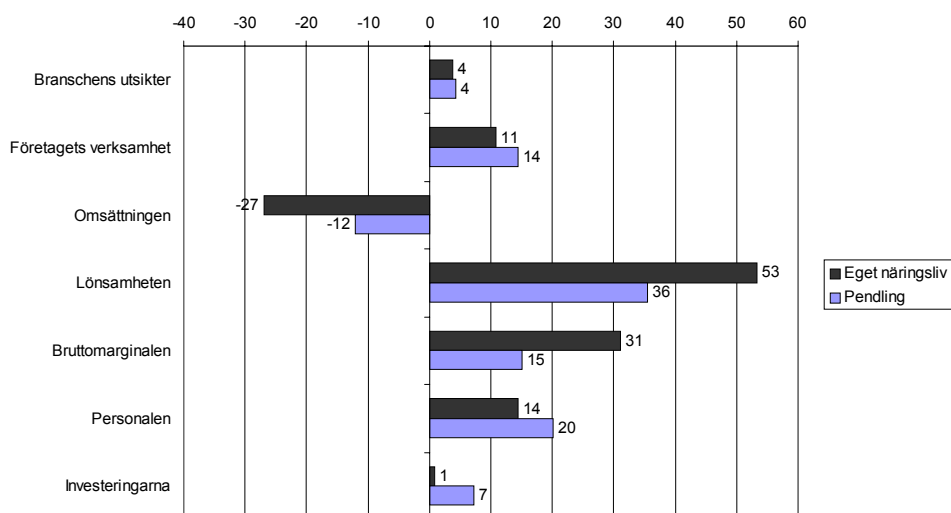

Företagssektorn i **Mariehamn** har som helhet haft en omsättningsökning sedan 1995, som dock verkar mattas av (se *figur 10* ovan).³ Då man jämför omsättningens utveckling i de tre branscherna: primär och industri, handel och service (se figuren i bilagan), så har omsättningsökningen sedan år 1995 varit snabbast inom handeln, men även handelsföretagens omsättningsökning verkar ha mattats av.

En granskning av handelns utvecklingstrender enligt underbransch i Mariehamn sedan år 1995 visar att butikshandeln med textilier ökat snabbast och någon tendens till avmattning syns inte än. Restaurangbranschen uppvisar däremot en svagt neråtgående trend. Handeln med järn- och byggvaror ligger på en jämförelsevis hög och stabil nivå. En annan underbransch som verkar ha gått bra är butikshandel med bland annat sportartiklar, båtar samt leksaker och hobbyartiklar, men ökningen verkar plana ut. Butikshandeln med till exempel möbler, belysningsarmaturer, hushållsapparater uppvisar också en stabilt uppåtgående trend. Det är alltså främst efterfrågan på konjunkturkänsliga varor som har ökat eller hållit sig på en hög nivå under fjolåret, vilket kan tolkas som att de åländska konsumenternas köpkraft varit god trots nedgången i konjunkturen.

³ Denna och följande figurer visar trendkomponenten från tidsserierna. Säsongsvariationen och de enskilda trendavvikelserna är här separerade från tidsserien med hjälp av ett program avsett för tidsserieanalys, Demetra.

Figur 11. Förväntningarna - Mariehamn

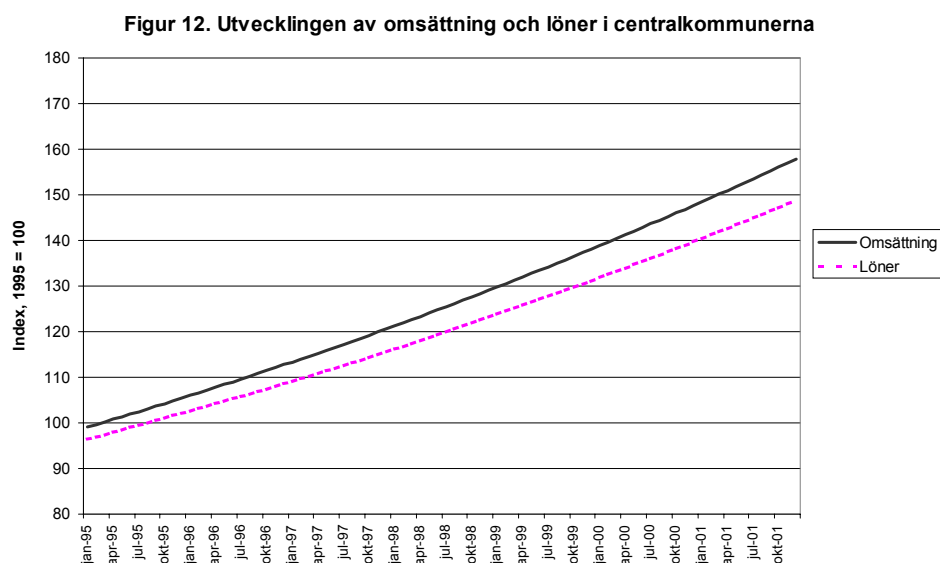

Konjunkturbarometern visar att företagen i Mariehamn i genomsnitt ser ljusare på framtidsutsikterna inom sin än vid med höstens mätning (se *figur 11*). Förväntningarna på företagens lönsamhetsutveckling under det kommande året är positiva, speciellt inom servicenäringarna. Bruttomarginalerna förväntas öka inom servicenäringarna, medan omsättningsutvecklingen förväntas bli långsammare. Det är fortsättningsvis främst företagen inom handeln som tror på en framtida ökning av sin omsättning.

Företagen planerar inte några större investeringar i år. Minst investeringsbenägna verkar företagen inom primär- och industribranschen vara i motsats till företagen inom handelsbranschen. På lite längre sikt kommer företagen i Mariehamn främst att satsa på rationalisering av verksamheten och i andra hand maskininvesteringar. Dessutom planerar företagen inom primär- och industribranschen att utveckla marknadsföringen, medan serviceföretagen även satsar på personalutbildning. Mariehamnsföretagen inom alla tre branschgrupper planerar också att nyanställa personal under året. Den hårda konkurrensen uppges fortsättningsvis vara det största hindret för företagens utveckling. Bristen på kompetens personal utgör också ett hinder för företagen inom primär- och industribranschen, medan lönebikostnaderna, beskattningen samt skattegränsen upplevs som problematiska för handelsföretagen.

Utvecklingen av den samlade omsättningen för **centralkommunernas företag** har sedan 1995 ökat klart snabbare och mer stabilt än Mariehamnsföretagens omsättning (*figur 12*). Omsättningen har under perioden också vuxit snabbare än lönekostnaderna i centralkommunernas företag. Variationerna mellan de tre branscherna är dock stora. Primär- och industriföretagen har haft den mest stabila utvecklingen, medan variationerna i serviceföretagens omsättning varit större. Handelsbranschens omsättningsutveckling i centralkommunerna har däremot varit långsammare jämfört med de två andra branschernas

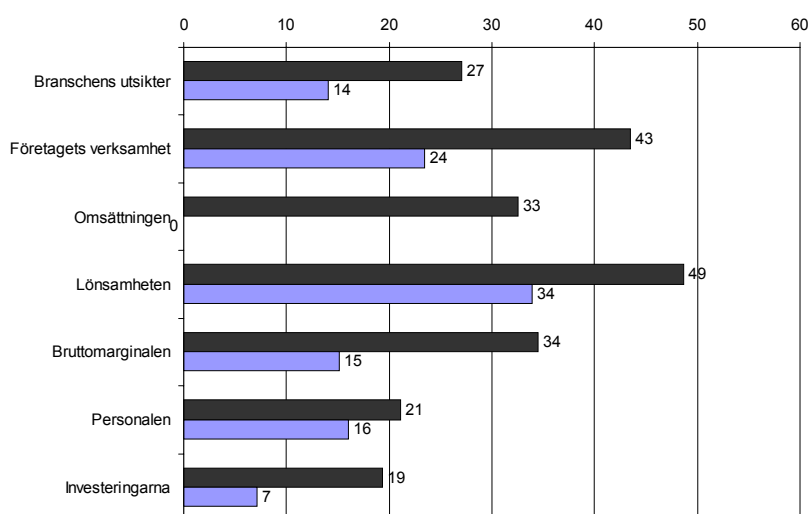
omsättning och klart långsammare än utvecklingen i handelsföretagen i Mariehamn (se *bilagorna*).

Av de enskilda centralkommunerna är det företagen i Hammarland följt av dem i Jomala som har haft den snabbaste omsättningsutvecklingen sedan år 1995. Lönevolymerna för Hammarlands invånare har däremot inte utvecklats i samma snabba takt. I Finström och Jomala har däremot löne- och omsättningsutvecklingen i stort följt varandra under perioden. I Lemland har omsättningsutvecklingen bland de företag som är omsättningsskatteskyldiga varit sviktande sedan hösten 1999, men det verkar som om det började svänga uppåt igen under hösten 2001. Utvecklingen av lönevolymerna för Lemlands kommuninvånare har sedan början av år 2000 legat på en högre nivå än Lemlandsföretagens omsättning.

Enligt konjunkturbarometern har företagen i centralkommunerna som helhet, och i synnerhet serviceföretagen, positiva förväntningar på det kommande året (se *figur 13*). Företagens negativa förväntningar på omsättning, bruttomarginal och lönsamhet från höstens konjunkturbarometer har vänt till starkt positiva.

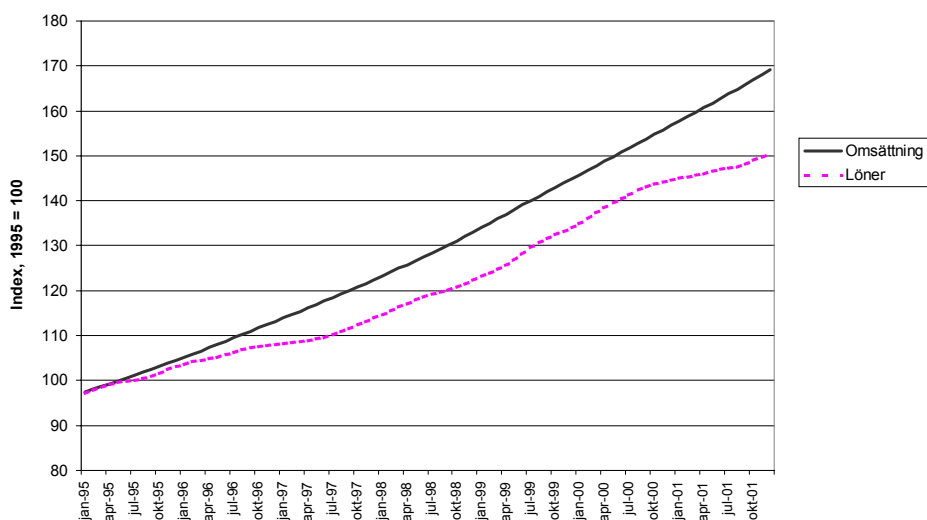
Figur 13. Förväntningarna - centralkommunerna

Företagen inom servicebranschen planerar inte nyanställa personal under året och några större investeringar planeras inte heller, vilket däremot företagen inom primär- och industribranschen samt handelsbranschen planerar. Fortsättningsvis upplevs konkurrensen vara hård. Dessutom upplever servicenäringsarna lönebikostnaderna vara ett stort hinder för företagsutvecklingen. På lite längre sikt prioriterar företagen i centralkommunerna liksom Mariehamnsföretagen främst rationaliseringar samt investeringar i maskiner och inventarier. En stor del av handelsföretagen uppgav att de också tänker satsa på personalutbildning, medan serviceföretagen prioriterar utveckling av marknadsföringen.

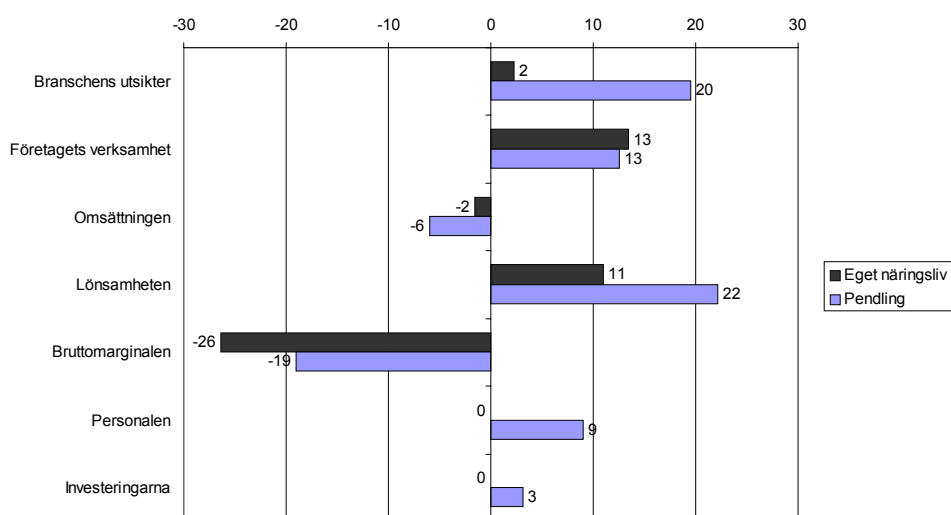
Skillnaderna mellan förväntningarna i de olika centralkommunerna är stora. Företagen i Jomala och Finström verkar se ljus på framtiden. Då det gäller den egna branschens utsikter, företagets expansion och omsättningens utveckling verkar företagen i Jomala vara de mest positiva jämfört med företagen i samtliga övriga femton kommuner. Dessutom verkar företagen i Finström följt av företagen i Jomala vara de mest investeringsbenägna. Speciellt företagen i Finström planerar också att nyanställa personal under året. Företagen i Lemland har över lag en ganska neutral framtidssyn, men de ser dock relativt ljus på den framtida utvecklingen av lönsamheten. Några större investeringar eller nyanställningar planeras emellertid inte under året.

Figur 14. Utvecklingen av omsättning och löner i randkommunerna

Omsättningsutvecklingen i företagen inom **randkommunerna** har varit snabbare under perioden än för såväl stadens som centralkommunernas företag (*figur 14*). Av branscherna är det serviceföretagen med transportsektorn som stått för den kraftigaste expansionen (se figuren i bilagan). Även här är skillnaderna mellan kommunerna påfallande. I Eckerö har företagens omsättning och invånarnas lönevolym ökat mycket snabbt sedan år 1995. Lumparlands omsättningsutveckling var rekordartad fram till tredje kvartalet 2000, men sedan dess har omsättningen sjunkit snabbt. Omsättningen inom Getaföretagen ligger för tillfället något under 1995-års nivå.

Figur 15. Förväntningarna - randkommunerna

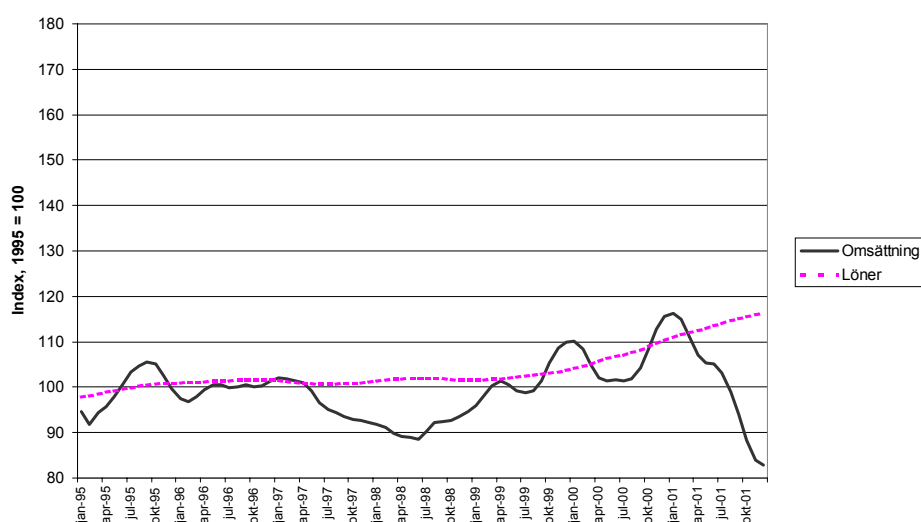

De negativa förväntningarna i höstens konjunkturbarometer för företagen i randkommunerna gällande branschens utsikter har blivit svagt positiva och de positiva förväntningarna gällande företagets egen verksamhet har förstärkts. De negativa förväntningarna för företagens

lönsamhet har blivit positiva och utvecklingen av omsättningen förväntas bli något positivare, medan bruttomarginalerna väntas krympa (*figur 15*). Företagen i randkommunerna planerar varken några större investeringar eller nyanställningar i år, men på medellång sikt planerar företagen att investera i maskiner och inventarier. Den hårda konkurrensen och skattegränsen upplevs som de största hindren när det gäller företagens utveckling.

Företagen inom primär- och industribranschen i randkommunerna har fortsättningsvis de ljusaste framtidsutsikterna vad gäller företagets expansion och lönsamhet trots förväntade lägre bruttomarginaler. Handelsföretagen har en negativ syn på den egna branschens utsikter samt den framtida omsättnings- och lönsamhetsutvecklingen. Dessutom förväntas handelsföretagens bruttomarginaler krympa. Handeln i randkommunerna har således till skillnad från handeln i centralkommunerna en negativ syn på sin framtid, vilket kanske kan förklaras med den allmänna trenden med en centralisering av handeln i och kring Mariehamn.

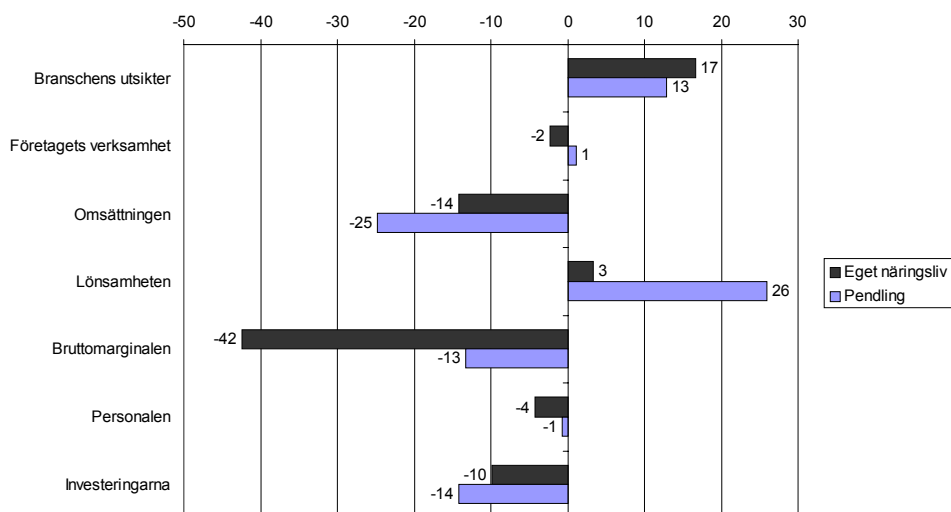
Figur 16. Utvecklingen av omsättning och löner i skärgården

Skärgårdsföretagens omsättning ligger för tillfället under 1995-års nivå. Den branta nedgången i omsättningen i slutet av år 2001 kan delvis förklaras med att mervärdesskatteredovisningarna till skattemyndigheten släpar efter från de momsskyldiga skärgårdsföretagen (särskilt bland primär- och industriföretagen). Även löneutvecklingen har varit svag, men lönevolymernas tillväxt överstiger omsättningstillväxten. Denna utveckling är inte hållbar på sikt om lönetillväxten härstammar från kommunens egna företags löneutbetalningar och inte från arbetspendling (se *figur 16*). Servicebranschens omsättning har varit stigande, medan handelsföretagens omsättning har uppvisat en neråtgående trend under hela den period som ÅSUBs register omfattar.

Av de enskilda kommunerna ligger företagens omsättning i slutet av år 2001 något under 1995-års nivå i Vårdö och Brändö. Det bör dock påpekas att antalet företag per kommun är relativt få, varför svängningarna lätt blir förhållandevis stora.

Figur 17. Förväntningarna - skärgårdskommunerna

Höstens negativa framtidsutsikter bland skärgårdsföretagen har blivit ljusare då det gäller den egna branschens utvecklingsmöjligheter. Förväntningarna beträffande lönsamheten i det egna företaget har också blivit svagt positiva. Däremot har investeringsbenägenheten samt viljan att nyanställa personal minskat jämfört med i höstas.

Skärgårdens handelsföretag ser mörkt på utsikterna inom den egna branschen och på det egna företagets expensionsmöjligheter, medan serviceföretagen är positiva vad gäller den egna branschens framtidsutsikter. Samtliga branscher i skärgården uppvisar en negativ syn på den förväntade omsättningsutvecklingen samt förutspår krympande bruttomarginaler. Trots detta ser företagen inom primär- och industribranschen samt handelsbranschen positivt på den framtida lönsamhetsutvecklingen.

Då man ser på företagens framtidsutsikter i de enskilda kommunerna enligt barometern kan man ganska generellt säga att utsikterna ser relativt ljusa ut på Kumlinge, medan de är dystrare på Brändö, Kökar, Föglö och Sottunga. Några större investeringar planeras inte inom skärgårdsföretagen under detta år, investeringsviljan är låg. Företagen planerar inte heller några större förändringar i personalstyrkan, förutom i Kumlinge där företagen planerar att nyanställa och i Brändö där de planerar nedskärningar. Inför framtiden satsar man fortsättningsvis framför allt på rationaliseringar och serviceföretagen även på att utveckla marknadsföringen. Bland skärgårdsföretagen upplevs osäkerheten vara det största hindret för utvecklingen av företagen. Skärgården har även sina specifika problem som har med framför allt fiskenäringens övervakningssystem att göra.

Även skärgårdskommunerna kan långsiktigt komma att påverkas av en eventuell omstrukturering inom sjöfartsbranschen, då arbetsplatserna ombord på passagerarfartygen är av central betydelse för skärgården

Under sommaren 2001 förändrades förutsättningarna för fiskodlingen då kilopriserna på den odlade regnbågslaxen sjönk betydligt. Orsaken till nedgången var ett överutbud av fisk på världsmarknaden som även pressade priserna på hemmamarknaden. Dagens prognoser talar för en uppgång först på våren 2003.

Läget inom fiskerinäringen ser dystert ut. Allt tyder på att nedgången inom det åländska lax- och strömmingsfisket blir långvarig och risken är att havsfisket kommer att upphöra på Åland. Orsakerna till detta är reducerade kvoter för strömmingsfisket, ofördelaktiga fisketider och ökade sälskador inom laxfisket samt en dålig lönsamhet. Detta tillsammans med ständiga hot om förbud mot fiske med drivgarn och totala fiskeförbud på grund av miljögifter har gjort att framtidstron inom näringen är mycket låg.

Till följd av minskade totalkvoter för år 2002 tvingas det åländska strömmingstrålfisket att ytterligare minska sina fångster med ca en fjärdedel. Laxfisket som under några år visade svaga tecken på uppgång upplevde sitt kanske sämsta år under år 2001. Inför år 2002 hoppades man på vissa lindringar i begränsningarna men eftersom förhandlingarna resulterade i endast en extra fiskedag kommer årets laxfiske att vara mycket beroende av väderleken under juni och juli samt under höstperioden. Även torskfisket påverkas av kvotnedskärningar under år 2002. För att förbättra de mindre båtarnas möjligheter att överleva har kvoten delats upp i två delar, en för båtar under 20 m och en för båtar över 20 m. Med uppdelningen har man tillförsäkrat de mindre båtarna samma fiskemöjligheter som under förra året, det vill säga 300 ton.

Eftersom det småskaliga kustfisket inte påverkas av på förhand bestämda kvoter har man från landskapets sida bedömt att man här har de bästa utvecklingsmöjligheterna. Under den förra EU-programperioden gjordes målmedvetna satsningar på infrastrukturella projekt samtidigt som man strävade till en generationsväxling inom fiskarkåren. Även om det småskaliga fisket också under den nya programperioden har en framskjuten plats är fisket mycket beroende av yttre faktorer så som väderlek och tillgång på fisk. Under år 2001 påverkades framförallt sikfisket av den blåsiga hösten. Dessutom utgör sälen ett allvarligt hot mot näringen.

4. Utvecklingen av den kommunala ekonomin

Skatteinkomsterna är den mest betydelsefulla inkomstkällan för kommunsektorn på Åland, drygt 50 procent av de totala inkomsterna härrör från beskattningen. Den näst största enskilda inkomstkällan utgörs av landskapsandelarna. Nedan analyseras utvecklingen av dessa för kommunerna centrala inkomstslag tillsammans med utvecklingen av de kommunalekonomiska förutsättningarna i övrigt. Alla tidsserier nedan anges i löpande priser, inflationen har inte beaktats. Tidigare års uppgifter i finska mark har räknats om till euro.

4.1. Kommunernas finansieringskalkyler och budgeter 1998 - 2002

I *tabell 1* nedan sammanfattas några centrala poster från kommunernas bokslut för åren 1998 - 2000 samt från budgeterna för år 2001 och 2002. Uppgifterna är hämtade från ÅSUBs statistik. Några nya bokslutsuppgifter sedan den bedömning ÅSUB gjorde i höstas föreligger inte. Boksluten för år 2001 torde vara klara till sommaren och därefter dröjer det ännu någon tid innan uppgifterna bearbetats till jämförbar statistik. Slutsatserna från höstens bedömning gäller således fortfarande och sammanfattas endast kort nedan. Budgetstatistiken för år 2002 kompletterar likväl bilden från i höstas. Budgeterna innehåller dock vanligen ett visst mått av försiktighet, varför inga långtgående slutsatser ännu kan dras varken om fjolåret eller om innevarande år. Alla kostnader och underskott anges som negativa tal, medan intäkter och överskott är positiva.

Verksamhetsbidraget visar driftens nettokostnader som ska finansieras med skatteinkomster, landskapsandelar och övriga finansiella inkomster. Verksamhetsbidraget är således alltid negativt. Årsbidraget visar förenklat sagt hur mycket som finns kvar för amorteringar och avskrivningar efter att de löpande kostnaderna täckts. På längre sikt borde årsbidraget motsvara avskrivningarna. Vid jämförelse mellan kommuner bör man hålla i minnet att eftersom årsbidraget inbegriper kommunernas inkomstfinansiering med skatter påverkas årsbidraget av den kommunala skatteprocenten. Kommunens resultaträkning utmynnar i räkenskapsperiodens överskott eller underskott, där även exempelvis förändringar av fonder och reserver ingår. Kommunerna behöver från år 1999 inte längre ha en budget i balans. Samfundsskatten ingick år 1998 i de övriga skatteintäkterna, och redovisas skilt i statistiken först från år 1999.

Verksamhetsbidraget visar på att nettodriftsutgifterna växer stadigt, medan årsbidraget uppvisar en nedgång i boksluten för 1999 och 2000. Två kommuner (Finström och Geta) uppvisade negativa årsbidrag för år 2000. Driftsutgifterna steg med över 9,7 procent netto ifjol, medan tillväxten i skatteintäkterna stannade på 2,5 procent. Ungefär hälften av kommunernas löpande bruttokostnader utgörs av personalkostnader för de egna anställda, de kommunala verksamheterna är personalintensiva. Antalet anställda ökade också snabbt under senare delen av 1990-talet, och särskilt då inom den sociala sektorn. En av orsakerna till den

svaga utvecklingen av skatteintäkterna står att finna i de ökade avdragen av vilka det nya så kallade allmänna avdraget samt förvärvsinkomstavdraget är de största. Landskapsstyrelsen kompenserar dock kommunerna för effekterna av det sistnämnda avdraget.

Investeringsnivån är fortsatt hög. Skuldsättningen har minskat fram till år 2000, men avbetalningstakten har minskat betydligt. År 2000 översteg nettoinvesteringarna årsbidraget för kommunerna totalt sett, det är fallet för hela elva kommuner. Från år 1999 uppbärs ingen ÅHS-avgift alls, sedan det året har utvecklingen av landskapsandelarna även varit positiv. Från år 2002 har momsåterkravet slopats, istället har den andel av samfundsskatterna som tillfaller kommunerna minskat. Utvecklingen av landskapsandelarna granskas närmare i avsnitt 4.3 där även en preliminär kalkyl för 2003 presenteras.

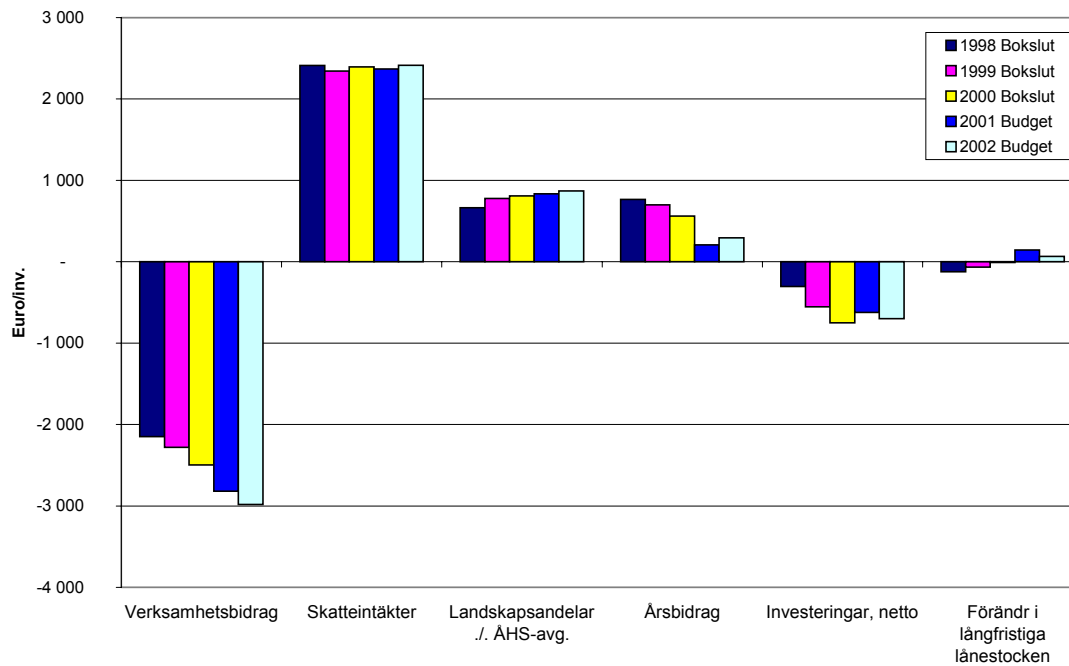
Tabell 1: Centrala poster inom kommunernas bokslut och budgeter 1998 - 2002, 1.000 euro

	1998	1999	2000	2001	2002
	Bokslut	Bokslut	Bokslut	Budget	Budget
Verksamhetsbidrag	- 54 569	- 58 433	- 64 122	- 72 685	- 77 535
Skatteintäkter	61 245	60 056	61 574	61 045	62 784
Kommunalskatt	45 018	45 469	45 246	48 463	50 226
Fastighetsskatt	987	946	831	844	1 001
Samfundsskatt		12 735	14 803	10 813	10 827
Övr. skatteint.	15 240	905	694	924	729
Landskapsandelar	19 386	19 950	20 839	21 487	22 650
Andelar till ÅHS	- 2 490	-	-	-	-
Återkrävd moms	- 3 692	- 3 789	- 4 082	- 4 259	-
Årsbidrag	19 451	17 896	14 431	5 328	7 636
Räkenskapsperiodens överskott/underskott	9 036	12 639	9 010	- 869	665
Investeringar, netto	- 7 697	- 14 189	- 19 308	- 16 005	- 18 170
Förändr i långfristiga lånestocken	- 3 109	- 1 656	- 205	3 708	1 743

Budgeterna för år 2001 och 2002 visar en försiktig hållning med låga årsbidrag och upplåning, driftsutgifterna fortsätter att växa. Två kommuner har budgeterat med negativa årsbidrag och sex kommuner med årsbidrag som inte täcker avskrivningarna. För skatteintäkterna har dock budgeterats med en viss ökning. Inför år 2002 gick samtliga kommuner in för att bibehålla skattesatserna för kommunalskatten. Ifjol höjde tre kommuner uttaxeringen. Fastighetsskatten på fritidsbostäder höjdes i tre kommuner inför år 2002 och den allmänna fastighetsskatteprocenten i en kommun.

Figur 18 nedan visar utvecklingen av några av nyckeltalen per invånare. Också per invånare ökar driftsutgifterna (netto) och årsbidraget har försvagats. Enligt årets budget är investeringstakten fortsatt hög och kommunerna har liksom för fjolåret budgeterat med en viss upplåning.

Figur 18: Kommunala nyckeltal per invånare 1998-2002, hela Åland

Utvecklingen av nyckeltalen varierar rätt mycket mellan kommunerna och regionerna. Nettokostnaderna för driften är högst per invånare i skärgården, där skatteinkomsterna är lägst räknat per invånare. Beträffande skatteinkomsterna ligger Mariehamn i en klass för sig. Landskapsandelarna per invånare är däremot lägst för Mariehamn, medan skärgårdskommunerna erhåller de högsta beloppen och randkommunerna de nästhögsta. Mariehamn har trots detta det högsta årsbidraget per invånare. Svagast har utvecklingen varit i randkommunerna där årsbidraget år 2000 understeg den budgeterade nivån.

4.2. Utvecklingen av de kommunala skatteinkomsterna

Skatteinkomstutvecklingen på Åland är ett område där tillgången på aktuell information är bristfällig, samtidigt som behovet och intresset för att kunna prognostisera dessa inkomster inom den kommunala sektorn är stort. I dagsläget är situationen den att beskattningen för år 2001 slutförs först i slutet av oktober år 2002, då merparten av budgetberedningen för år 2003 är klar. Samtidigt är som tidigare nämnts skatteinkomsterna den viktigaste inkomstkällan för den kommunala sektorn som helhet. ÅSUB har bland annat mot bakgrund av detta under de två senaste åren lyft fram vidareutvecklandet av prognosmodeller för samhällsekonomiska nyckeltal som ett prioriterat utvecklingsområde. I år är det första gången som skattealkylerna för nästa år presenteras redan i vårrapporten, tidigare har prognoserna presenterats först i samband med bedömningen i höstens rapport. Förändringen är ett led i att försöka göra även vårrapporten till ett mera handfast stöd i budgetberedningen ute i kommunerna. Betonas bör dock att osäkerhetsfaktorerna inför nästa år är många. Framför allt saknas kännedom om eventuella propositioner i samband med finska regeringens budgetförslag med konsekvenser för skattetagarna. Förändringar i de kommunala skatteavdragen samt fördelningen av samfundsskatten mellan skattetagargrupperna är sådana frågor som de senaste åren avgjorts först i samband med budgetbehandlingen i riksdagen och som fått konsekvenser även för kommunerna på Åland.

De kalkyler för de olika skatteinkomstslagen som presenteras nedan har följande **källor** som grund. Utgångspunkten har varit den färdigställda debiteringsstatistiken för 1998, 1999 och 2000 när det gäller förvärvsinkomst- och samfundsskatterna och uppgifter från ifjol när det gäller fastighetsskatterna. För prognoserna av skatteinkomsternas utveckling har använts ÅSUBs konjunkturenkäter till företagen, mervärdesskatte- och företagsregisterinformation, nationalräkenskapsdata, bostadsproduktionsuppgifter, ÅSUBs konsumentprisindex samt befolkningsrörelse-, inresande-, och sysselsättningsstatistik för Åland. Därtill har de åländska börsbolagens bokslut och delårsrapporter granskats.

Beräkningarna av skattebasen nedan bygger på följande **antaganden**: BNP-tillväxten beräknas ha uppgått till cirka 3,9 procent i fasta priser ifjol, i år beräknas tillväxttakten plana ut kring runt 2,7 procent. Fjölårets BNP-tillväxt blev enligt de preliminära beräkningarna i linje med de prognoser som gjordes under fjölåret. Inför nästa år beräknar ÅSUB att tillväxten i reella termer stannar runt en 0-tillväxt, vilket betyder att den nominella tillväxten skulle vara cirka 2 procent. Förvärvsinkomstsumman steg enligt preliminära beräkningar med drygt 5 procent ifjol, medan tillväxten för i år antas stanna på 4,6 procent och sjunka ytterligare till 2,9 procent nästa år. Orsaken till den avtagande löneutvecklingen är dels att sysselsättningen inte väntas öka nämnvärt längre, men framför allt sjunker lönevolymerna för de ombordanställda på passagerarfärjorna som ett resultat av de avtal som ingicks våren 2001. De nya kollektivavtalen för de ombordanställda skapar utrymme för att sänka arbetskraftskostnaderna för fartygen med 10-15 procent, vilket dämpar lönesummans utveckling i landskapet totalt sett. År 2002 är det första år då de nya avtalen är i kraft för hela

året. Det nya stödet till passagerarfartygen som innebär ett stöd motsvarande 97 procent av den förskottsinnehållning som verkställs på sjöarbetsinkomst som förtjänats på fartyg i parallellregistret påverkar bedömningen så att driftsöverskottet i branschen förväntas öka. Bedömningen bygger på antagandet att några flaggbyten inte förverkligas under de närmaste 12 månaderna.

På lite längre sikt kommer dock utvecklingsförutsättningarna inom sjöfartsbranschen med största sannolikhet att få mer långtgående konsekvenser för kommunernas skattebas. Flaggbyten innebär avbräck i såväl samfundsskatterna som förvärvsinkomstskatterna, sysselsättningsläget för de åländska sjömännen skulle försämrats om fartyg flaggas ut. Även sviktande lönsamhet innebär dock sjunkande skatteintäkter från företagen, varför kommunerna oberoende av vilket av utvecklingsscenarierna som förverkligas kommer att få räkna med att samfundsskatterna får mindre betydelse för den kommunala ekonomin framöver.

Förvärvsinkomstskatterna

Kalkylen för förvärvsinkomsterna (*tabell 2*), som är den kommunala sektorns viktigaste enskilda inkomstkälla och största skatteinkomstpost, är uppbyggd från den kommunala nivån men presenteras nedan endast för hela Åland och i rapportens bilagedel för de fyra regionerna. Detta på grund av den statistiska osäkerheten för de små kommunerna. För den intresserade kan underlagsinformationen dock erhållas från ÅSUB med reservation för den osäkerhet uppgifterna är behäftade med. De kommunvisa kalkylerna är uppgjorda i excel-format med möjlighet att föra in egna bedömningar och där exempelvis avdragen, den beskattningsbara inkomsten och den skatt som debiteras räknas ut automatiskt.

Eftersom befolkningsunderlaget i de åländska kommunerna är så litet har ÅSUB i kalkylen inte gått in för att precisera utvecklingen inom de olika inkomsttagargrupperna. Förvärvsinkomsterna (brutto) har istället kalkylerats som helhet, även om undergrupperna analyserats i underlaget för kalkylen. Tillväxten i de genomsnittliga förvärvsinkomsterna per person har i modellen tillsvidare antagits vara densamma i alla kommuner, medan befolkningsförändringarna påverkar utvecklingen av förvärvsinkomsternas totala volym. Befolkningsuppgifterna vid senaste årsskifte är de uppgifter som ligger till grund för det aktuella årets beskattning. För invånartalet vid ingången till år 2003 har ÅSUBs prognos för flyttningsrörelsen använts som grund. Enligt de preliminära uppgifterna för ifjol blev nettoinflyttningen då 175 personer. För i år visar vår prognos på en nettoinflyttning på ungefär samma nivå eller 170 personer.

På avdragssidan är bland de så kallade riksavdragen (de avdrag i kommunalbeskattningen som är identiska med avdragen i rikslagstiftningen) endast de preciserade i kalkylen där förändringar skett under de aktuella åren eller där en precisering annars har betydelse för beräkning av skatteutfallet. De avdrag som är specifika för den åländska lagstiftningen eller där utformningen avviker från den i riket, här kallade åländska avdrag, är alla specificerade

för att klargöra betydelsen av dem. Detta mot bakgrund av att de är av särskild vikt för den åländska ekonomiska politiken. På så vis är det även enklare att se effekten av eventuella förändringar. Modellen innehåller även en korrigeringspost som ett resultat av differenser som finns i debiteringsstatistiken. Korrigeringsposten har i modellen hållits konstant från år 2000.

Ett problem som måste framhållas i det här sammanhanget är att den officiella debiteringsstatistiken från Skattestyrelsen fram till och med 1998 innehöll ett direkt fel som var av avgörande betydelse för Åland. I statistiken fanns nämligen ett landskapsfärjeavdrag som för åländska förhållanden är stort, trots att något sådant avdrag inte existerat under perioden. Avdraget hade ingenting med de verkliga åländska avdragen att göra, men innebar att korrigeringsposterna i de kommunvisa kalkylerna var oacceptabelt stora. Felkällan fanns således hos skattestyrelsen. Felet har korrigerats i 1999-års debiteringsstatistik, vilket har bidragit till att korrigeringsposten minskat betydligt för de flesta kommuner.

Avdragsgraden har för de avdrag där inga förändringar i grunderna skett antagits vara i det närmaste konstant för varje enskild kommun i modellen. De riksavdrag som ökat mest under kalkylperioden är avdraget för inkomstens förvärvande och förvärvsinkomstavdraget. Avdraget för inkomstens förvärvande steg från 1.800 till 2.100 mk år 1999, år 2000 var avdraget 2.400 mk och i fjol höjdes det till 3.000 mk. För år 2002 har avdraget fastställts till 460 euro (2.735 mk). Förvärvsinkomstavdraget ökade med drygt 75 procent från 1998 till 1999. Från år 2000 beslöt riksdagen höja avdraget ytterligare och inför år 2001 gjordes ännu en justering i de lägre inkomstklasserna.

Den största förändringen i avdragen inför år 2002 är att förvärvsinkomstavdraget ytterligare höjs, denna gång är förändringen ännu större än tidigare. Avdraget motsvarar nu ca 5 procent av de åländska förvärvsinkomsterna totalt. Det åländska allmänna avdraget om 5 procent, som är det största enskilda avdraget, har kalkylerats fram efter att alla avdrag utom grundavdraget dragits av. Slutligen har en trendframskrivning gjorts för åren 2001- 2003 för den så kallade underskottsgottgårelsen. För år 2003 finns tillsvidare inga beslut om förändringar i reglerna för avdragen varför samma belopp och regler som för i år har antagits gälla.

Den **preliminära skattealkylen för hela Åland** (tabell 2) visar en stabil tillväxt i ålänningarnas förvärvsinkomster under prognosperioden. Avdragsgraden har dock enligt kalkylen ökat kraftigt och uppgick till 24,3 procent vid den senast slutförda beskattningen år 2000. Variationerna mellan kommunerna är dock relativt stora. Framför allt har det ökande förvärvsinkomstavdraget och det nya åländska allmänna avdraget bidragit till de ökade avdragen, vilket redogjordes för ovan. De åländska avdragen höjer avdragsgraden för i år med cirka 7 procentenheter. Sammantaget betyder detta att förvärvsinkomsterna till och med sjönk mellan åren 1998 och 1999. Framöver beräknas förvärvsinkomsterna åter öka, men för vissa år beräknas förvärvsinkomsterna öka långsammare än förvärvsinkomsterna till följd av ökade avdrag. Tillväxten i förvärvsinkomsterna är enligt kalkylen avtagande åren 2001- 2003.

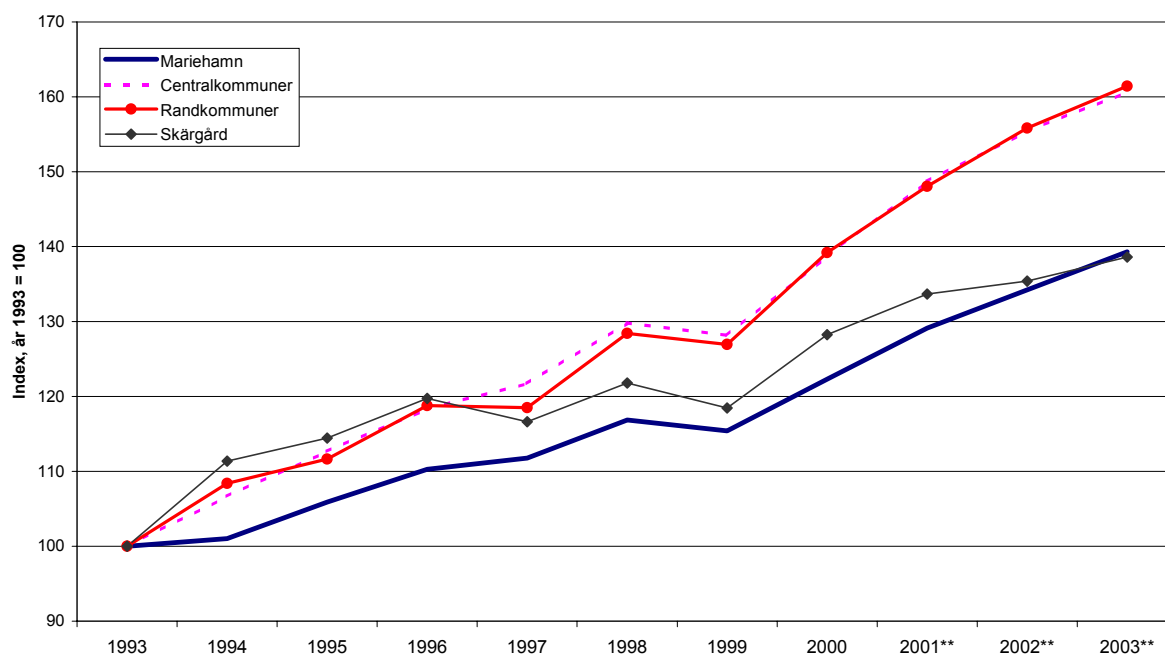
En jämförelse av prognosen ovan med den som gjordes i höstas ger vid handen att de preliminära uppgifter från Skattestyrelsen om 2000 års beskattning som förelåg i oktober, och som utgjorde grunden för höstens beräkningar, var lite lägre än de uppgifter som fastställdes i november. Tillväxten i förvärvsinkomsterna blev ännu snabbare än beräknat. Även tillväxtprognoserna för åren 2001 till 2003 har skrivits upp sedan hösten, avmattningen inom den internationella ekonomin under fjolåret återspeglades knappast alls på de åländska inkomsterna. På avdragssidan låg höstens kalkyl lite för högt, speciellt för grundavdraget.

Tabell 2: Kalkyl över förvärvsinkomstören i kommunalbeskattningen på Åland 1998 - 2002, 1.000 euro

	1998	1999	2000	2001**	2002**	2003**
Förvärvsinkomster	360 864	381 681	411 226	431 828	451 813	465 052
förändring, %	5,18	5,77	7,74	5,01	4,63	2,93
Avdrag, riks-	56 244	69 482	71 714	73 154	79 176	80 101
Avdrag för inkomstens förvärvande	3 449	4 053	4 705	5 130	4 780	4 920
Förvärvsinkomstavdrag	7 824	13 766	15 425	16 334	22 591	23 253
Grundavdrag	5 273	5 410	5 071	4 916	4 769	4 628
Övr. avdrag	39 699	46 254	46 514	46 775	47 037	47 300
Avdrag, åländska	10 493	26 108	28 247	29 781	31 012	31 973
Resekostnadsavdrag	3 554	3 701	4 165	4 389	4 594	4 724
Studielåneavdrag	170	131	138	145	152	157
Sjukdomskostn.avdrag	6 040	6 265	6 621	6 950	7 272	7 485
Studieavdrag	729	682	694	728	763	785
Allmänt avdrag	0	15 330	16 629	17 569	18 231	18 821
Avdrag, sammanlagt	66 737	95 590	99 962	102 935	110 188	112 073
Beskattningsbar inkomst	294 126	286 091	311 264	328 893	341 625	352 979
Skattesats	16,43	16,38	16,35	16,40	16,40	16,40
Kalkylerad skatt	48 520	47 100	51 124	54 218	56 315	58 182
Underskottsgottgörelse	450	432	420	442	463	476
Debiteras	45 040	44 354	47 515	50 587	52 663	54 517
Förvärvsinkomstören	273 158	269 440	289 327	306 905	319 511	330 783
förändring, %	5,71	-1,36	7,38	6,08	4,11	3,53

Utvecklingen av **förvärvsörena per region** från 1993 framåt framgår av *figur 19* nedan. För central- och randkommunerna har tillväxten under perioden varit snabbast, utvecklingen har i dessa två kommungrupper varit i det närmaste identisk. Mariehamn uppvisar en jämn, men lägre tillväxt. Mariehamn startar dock på den absolut sett högsta nivån per invånare. I skärgårdskommunerna har utvecklingen fluktuerat mest. Nedgången 1999 var störst i skärgårdskommunerna och prognoserna för 2001-2003 visar på en avtagande tillväxttakt för dessa kommuner (*se även bilagorna*).

Figur 19: Utveckling av förvärvsinkomstören på Åland 1993-2003

Samfundsskatterna

Samfundsskatten, eller bolagsskatten, utgör den näst största enskilda skattekällan för kommunerna och har i dagsläget en stor betydelse för den kommunala ekonomin. Osäkerhetsfaktorerna för bedömningen av utvecklingen av dessa inkomster är dock stora. Regeringen och riksdagen har under den senaste tiden i det närmaste årligen fattat beslut som inverkat negativt på kommunernas inkomster från samfundsskatten. Därtill genereras en betydande del av de åländska kommunernas samfundsskatter från sjöfartsnäringen, en bransch där verksamhetsförutsättningarna förändrats i betydande grad de senaste åren.

Inför år 2000 beslöt riksdagen att höja skatteprocenten för samfunden från 28 till 29 procent. Kommunernas andel av de sammanlagda samfundsskatterna hade tidigare av regeringen föreslagits sjunka från 40,0 till 37,25 procent, men beslutet blev i ett sent skede att den kommunala andelen med en temporär lag skulle sänkas ytterligare till 36,39 procent för år 2000. Det motsvarar en kommunal skattesats om ca 10,55 procent. Ännu år 1997 var kommungruppens andel av samfundsskatterna 44,8 procent. I fjol var kommungruppens andel av skatterna åter 37,25 procent, vilket motsvarar en kommunal skattesats på ca 10,8 procent.

Även i år är de förändringar som berör samfundsskatterna många. Dels har det så kallade momsåterkravet från kommunerna slopats. Det betyder att kommunerna inte längre behöver betala tillbaka sin momsåterbäring till staten, något som hittills gjorts genom ett fastslaget belopp per invånare. I gengäld har staten sänkt kommungruppens andel av samfundsskatten. Det slopade momsåterkravet beräknades av finansministeriet motsvara en sänkning av kommunernas andel av samfundsskatten från 37,25 procent till 25,22 procent eller med 12,03 procentenheter. Därtill sjönk kommunernas andel av dessa skatter permanent med ytterligare

1,13 procentenheter och statens andel ökade i motsvarande grad genom samma proposition. Som motiv för detta anfördes bland annat sänkningen av den kommunala arbetsgivarens folkpensionsavgift. Sammantaget innebär det att kommungruppens andel av samfundsskatten utgör 24,09 procent i år. Som kommunal skatteprocent motsvarar det 6,9861 procents uttaxering. I Riket är andelen ännu lägre till följd av den modell för skatteutjämningen som tillämpas där.

Vidare har lagtinget inför i år slagit fast en ny fördelningsgrund för samfundsskatterna på Åland. Modellen bygger på att fördelningen i större utsträckning än i dag skall följa näringslivsutvecklingen ute i kommunerna. För att undvika allt för stora variationer mellan åren i de små kommunerna skall fördelningen beräknas på basen av ett genomsnitt för de senaste tre åren. Den huvudsakliga grunden för fördelningen av de influtna skatterna utgörs av antalet arbetsplatser ute i kommunerna enligt företagens arbetsställeregister.

Därtill skall de kapitalinkomstskatter som härstammar från utövare av jordbruk, yrke och näring fördelas till kommunerna på ett sätt som motsvarar en situation där dessa beskattas som samfund. På så vis skall formen för näringsverksamheten inte ha avgörande betydelse på kommunernas inkomster. Kompensationen sker i form av särskilda landskapsandelar till kommunerna. Kapitalinkomstskatterna är idag rena statsskatter som går kommunerna helt förbi. Tillväxten i dessa inkomstslag har varit oerhört snabb de senaste åren. Det skall således löna sig för kommunerna att bedriva en aktiv näringspolitik. De politiska intentionerna var tidigare att den nya fördelningsgrunden skulle börja tillämpas redan år 2001. De kommuner som förlorat på att reformen skjutits fram kompenseras av landskapsstyrelsen för fördröjningen. Likaså skall de kommuner som förlorar på hela reformen kompenseras, kompensationsnivån är 100 procent år 2002.

Mot bakgrund av allt detta och att osäkerheten är stor, speciellt inför år 2003, har ÅSUB gjort följande **antaganden** för beräkningen av samfundsskatteinkomsterna. Vad gäller utvecklingen av samfundsörena åren 2001 och 2002 baseras ÅSUBs bedömning på BNP-tillväxten om ca 3,9 respektive 2,7 procent i fasta priser. Under nästa år beräknas den reella tillväxten bli omkring 0 procent. I underlaget för den prognosen har tillväxten i vinsterna inom näringslivet skattats till ca 5,2 procent för år 2001, 7,2 procent i år och -0,2 procent år 2003. Bedömningen har då utgått ifrån att ca två tredjedelar av driftsöverskottet kanaliseras till samfundsskatterna genom av företagen uppvisad vinst. Den totala skatteprocenten för företagen antas fortfarande vara 29 procent nästa år och kommunsektorns andel av samfundsskattekakan antas likaså vara oförändrad.

Beträffande fördelningen av företagsskatterna mellan kommunerna utgör åren 1998-2000 grund för beräkning av 2002 års fördelningsnycklar. För 2003 års fördelningsnycklar skall 1999-2001 års beskattnings- och arbetsställeuppgifter ligga till grund. Uppgifterna för år 2001 har ännu inte fastställts varför endast åren 1999 och 2000, med en tredjedels vikt för år 1999 och två tredjedelars vikt för år 2000, används som fördelningsgrund i prognosen för år 2003.

Prognosen för åren 2001 och 2002 har skrivits upp en aning sedan hösten, bland annat som ett resultat av det nya kollektivavtalet inom passagerarsjöfarten som skapar bättre förutsättningar för stärkt lönsamhet inom den omfattande branschen. De slutliga totala samfundsskatterna från Åland för år 2000 visade på en anmärkningsvärt snabb tillväxt på ungefär 19 procent från år 1999. Kommungruppens andel av skatterna skars dock ner då, men tillväxten i skatteinkomsterna är trots det snabb, närmare 9 procent.

Tabell 3. Kalkyl över samfundsören och -skatter per kommun, 1999 - 2003, euro

	1999		2000		2001**		2002**		2003**	
	Ören	Skatt	Ören	Skatt	Ören	Skatt	Ören	Skatt	Ören	Skatt
Brändö	392 699	64 795	427 520	70 541	434 100	75 968	503 468	88 107	595 541	104 220
Eckerö	1 163 264	206 479	1 284 505	224 788	1 383 322	242 081	391 626	68 534	470 221	82 289
Finström	1 959 661	323 344	2 133 429	352 016	2 297 554	379 096	2 067 728	341 175	1 908 343	314 877
Föglö	306 319	50 543	333 481	55 024	359 136	59 257	940 130	155 121	1 424 081	234 973
Geta	361 816	65 127	393 899	70 902	424 202	76 356	42 558	7 660	44 207	7 957
Hammarland	797 952	127 672	868 709	138 993	935 538	149 686	240 092	38 415	301 726	48 276
Jomala	2 718 945	448 626	2 960 040	488 407	3 187 756	525 980	1 940 027	320 104	1 833 057	302 454
Kumlinge	107 989	19 978	117 565	21 750	126 609	23 423	169 479	31 354	148 467	27 466
Kökar	19 170	3 355	20 870	3 652	22 475	3 933	20 858	3 650	22 543	3 945
Lemland	0	0	0	0	0	0	379 507	64 516	367 567	62 486
Lumparland	91 158	16 864	99 242	18 360	106 876	19 772	174 375	32 259	254 248	47 036
Saltvik	5 163 218	864 839	5 621 052	941 526	5 964 458	1 013 958	4 471 886	760 221	4 609 645	783 640
Sottunga	117 661	20 591	131 862	22 417	142 006	24 141	13 367	2 272	12 318	2 094
Sund	252 043	47 258	285 826	51 449	307 815	55 407	95 006	17 101	90 742	16 333
Vårdö	664 594	119 627	766 085	130 234	825 020	140 253	25 519	4 338	30 287	5 149
Mariehamn	68 814 074	11 010 252	74 915 985	11 986 558	80 679 273	12 908 684	55 926 206	8 948 193	55 112 876	8 818 060
Hela Åland	82 930 562	13 389 350	90 360 071	14 576 616	97 196 142	15 697 996	67 401 832	10 883 022	67 225 869	10 861 256
Förändring i skatter, %	0,8%		8,9%		7,7%		-30,7%		-0,2%	
Randkommuner	7 031 498	1 200 568	7 684 524	1 307 025	8 186 673	1 407 574	5 175 450	885 776	5 469 063	937 255
Centralkommuner	5 476 557	899 642	5 962 178	979 416	6 420 848	1 054 762	4 627 354	764 211	4 410 693	728 094
Skärgården	1 608 431	278 888	1 797 384	303 618	1 909 347	326 975	1 672 822	284 843	2 233 237	377 847
Kommunsektorns andel av samfundsskatterna, %	40,0%		36,39%		37,25%		24,09%		24,09%*	

Kalkylen över samfundsskatterna i *tabell 3* visar att tillväxten i samfundsskatterna var mycket blygsam år 1999, detta trots att kommungruppens andel av samfundsskatterna hölls konstant mellan åren 1998 och 1999. Flera större företag uppvisade lägre vinster under 1999. Utfallet för år 2000 blev däremot, som redan konstaterats, mycket positivt. Kalkylerna för fjolåret visar också på en gynnsam utveckling med en tillväxt på 7,7 procent i skatterna för företagssektorn. Av tillväxten kan drygt 2,4 procentenheter tillskrivas förändringen i kommunsektorns andel av samfundsskatterna (se raden längst ner i tabellen). I år beräknas samfundsskatterna, enligt den information som finns idag, sjunka med närmare en tredjedel. Företagens vinster förväntas likväl enligt prognosen ha en positiv utveckling under innevarande år och öka med över 7 procent. Nedgången förklaras i sin helhet av minskningen av kommunsektorns andel av skatteintäkterna. Den lägre andelen beror i sin tur på den kvittning av momsåterbäringskravet mot samfundsskatteinkomsterna som genomfördes inför innevarande år. För information om utfallet av denna kvittning per kommun hänvisas till bedömningen från senaste höst (ÅSUB Rapport 2001:4).

Prognosen för nästa år visar i det här skedet på att tillväxten i samfundsskatterna stannar av. Orsaken här till står bland annat att finna i vinstutvecklingskalkylerna för sjötransport- och

turismsektorn. Förändringarna från statens sida beträffande fördelningen av samfundsskatterna mellan de olika skattetagargrupperna samt sjöfartens stora andel av skatterna idag visar på en stor sårbarhet när det gäller samfundsskatterna och den kommunala ekonomin. Kommunernas möjligheter att beskatta företagen tenderar att kringräddas kontinuerligt, framför allt som ett resultat av statliga beslut.

I samband med att den nya fördelningen av samfundsskatterna behandlades i lagtinget antogs som nämnts ett system för kompensation till kommunerna för uteblivna intäkter från beskattningen av kapitalinkomst från jordbrukare, näringsidkare och yrkesutövare. Kompensationen sker egentligen som landskapsandelar till kommunerna, men behandlas i den här rapporten i samband med skatterna från företagen på grund av den nära kopplingen till dessa skatter. Kompensationen för i år grundar sig på fördelningen av de aktuella kapitalinkomsterna mellan kommunerna åren 1998-2000, det vill säga de tre senaste åren för vilka beskattningen slutförts. Det belopp som fördelas år 2002 är 37,25 procent av dessa kapitalinkomstskatter år 2000. Utfallet per kommun framgår av *tabell 4*. Det belopp som fördelas är över 250.000 euro lägre än i kalkylerna från i höstas som byggde på 1999 års beskattningssuppgifter, kapitalinkomsterna har således sjunkit.

Tabell 4. Kompensationen för uteblivna intäkter från beskattningen av kapitalinkomst 2002

	Andel per kommun 2002	Kompensation, euro	Kalkylerad andel 2003*
Brändö	0,065429	52 900	0,067604
Eckerö	0,057812	46 741	0,062364
Finström	0,112771	91 175	0,115231
Föglö	0,027467	22 207	0,022784
Geta	0,032727	26 460	0,032703
Hammarland	0,094981	76 792	0,094365
Jomala	0,160385	129 671	0,158015
Kumlinge	0,012729	10 291	0,014316
Kökar	0,012877	10 411	0,016749
Lemland	0,026698	21 585	0,022527
Lumparland	0,012530	10 131	0,008094
Saltvik	0,118031	95 428	0,110365
Sottunga	0,010694	8 646	0,009170
Sund	0,033223	26 861	0,031556
Vårdö	0,039749	32 137	0,035580
Mariehamn	0,181897	147 064	0,198578
Hela Åland	1,000000	808 498	1,000000

Intentionerna i lagförslaget var att den andel av kapitalinkomsterna från jordbrukarna, näringsidkarna och yrkesutövarna som tillfaller kommunerna skulle motsvara den andel av samfundsskatterna som tillfaller samma skattetagare. Därför behandlas i lagtinget som bäst en lag som kommer att sänka den här aktuella kompensationen från 37,25 procent till 24,09 procent av aktuella kapitalinkomstskatter. Enligt förslaget kommer minskningen som hänförs

till år 2002 att sänka det belopp som fördelas år 2003. Den minskning som hänförs till i år utgör drygt 280.000 euro. Även 2003 års kompensation kommer i sig att bli i motsvarande grad lägre än utfallet för i år. I tabell 4 har även gjorts en preliminär kalkyl för fördelningsandelarna för år 2003. Det bör dock betonas att 2001 års beskattningsuppgifter som skall finnas med i grunden för beräkningen av de slutliga andelarna för år 2003 inte finns tillgängliga ännu.

Ytterligare bör man i samband med kommunernas skatteintäkter från företagssektorn beakta två slag av kompensationer som årets reformer fört med sig. För det första skall de kommuner som förlorade på att reformen blev fördröjd och inte trädde i kraft redan ifjol kompenseras. Denna kompensation har ännu inte fastställts, men en preliminär kalkyl ingick i höstens bedömning (ÅSUB Rapport 2001:4). Hela nio kommuner har enligt de preliminära beräkningarna förlorat på grund av fördröjningen. Den andra kompensationsformen går till de kommuner som förlorar på reformen av fördelningsgrunderna för samfundsskatterna och där intäkterna från kompensationen från kapitalinkomstskatterna inte täcker denna förlust. De förlorande kommunerna kompenseras till 75 procent år 2003 och åren därefter till 50 respektive 25 procent. Inte heller här har någon kompensation ännu beräknats. Enligt preliminära beräkningar skulle fyra kommuner beröras av den här kompensationen. Dessa kommuner är Eckerö, Geta, Sottunga och Vårdö.

Fastighetsskatterna

Inkomsterna från fastighetsskatterna har tillsvidare haft relativt sett liten betydelse för den kommunala sektorns ekonomi på Åland (ca 1 miljon euro år 2002), men är för flera kommuner inte oväsentliga bland annat som ett resultat av den omfattande fritidsbebyggelsen. De enskilda kommunerna har relativt goda möjligheter att själva prognostisera dessa förhållandevis stabila inkomster och den redovisade skatten har väl motsvarat debiterade belopp. Beträffande skatteprocenterna för fastighetsskatterna har inga större förändringar skett för åren 2001 och 2002. Saltvik höjde den allmänna skatteprocenten med 0,1 procent till 0,2 procent i fjol och inför 2002 höjde Jomala, Kökar och Sottunga fastighetsskatten på fritidsbostäder till 0,90 procent. Nu har alla kommuner utom Mariehamn den högsta tillåtna skatten för fritidsbostäderna. Jomala höjde även den allmänna fastighetsskatten till 0,25 procent inför i år.

Kalkylen för fastighetsskatterna nedan presenteras per fastighetsskatteslag. Det är på så vis enkelt att utgående från kalkylen se vilka effekterna blir av förändringar i de enskilda skattesatserna. I tabell 5 nedan har beskattningssvärdena från ifjol använts som bas för prognosen för åren 2002 och 2003. Dessa beskattningssvärden har sedan justerats på basen av den beräknade förändringen av byggnadskostnadsindex. Byggnadskostnadsindex har här beräknats stiga med ca 1 procent på årsbas i år och med 1,5 procent inför 2003 års beskattning. Förändringstakten har sjunkit under det senaste året men visar nu tendenser till att åter stiga. Prisökningstakten inom byggsektorn har stabiliserats. I kalkylen har vidare

antagits att skatteprocenterna bibehålls på samma nivå år 2003 som i år. Kalkylen har inte tagit i beaktande nybyggnation, regelmässiga åldersavdrag eller andra justeringar i beskattningsvärdena. Åldersavdragen tar till viss del ut tillväxten i värden till följd av nybyggnationen. Tillväxtantagandena är således desamma för alla kommuner. Till den del nybyggnation i enskilda kommuner sker i den omfattning att de beskattningsvärden som ligger till grund för fastighetsbeskattningen ökar väsentligt torde kommunen själv ha bäst kännedom om detta.

Tabell 5: Fastighetsskatteskalkyl per fastighetsslag och kommun 2002-2003, 1.000 euro

	Förändr. värden, % 2000-2001	2002** Beskattningsvärden			2002** Skatt			2003** Beskattningsvärden			2003** Skatt		
		Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.	Stadigv. bostad	Annan bostad	Allmän skattepr.
Brändö	4,84%	6 782	2 530	3 693	0	23	0	6 883	2 568	3 749	0	23	0
Eckerö	29,53%	10 700	4 255	18 245	0	38	55	10 860	4 319	18 519	0	39	56
Finström	2,19%	33 760	4 008	19 869	17	36	20	34 266	4 068	20 167	17	37	20
Föglö	2,90%	7 111	5 024	4 730	0	45	24	7 218	5 100	4 801	0	46	24
Geta	4,29%	5 423	3 631	5 394	5	33	11	5 505	3 686	5 475	6	33	11
Hammarland	3,70%	18 835	4 978	9 526	0	45	19	19 118	5 053	9 669	0	45	19
Jomala	8,94%	47 978	4 520	36 219	0	41	54	48 697	4 587	36 762	0	41	55
Kumlinge	2,89%	4 759	2 764	2 743	0	25	11	4 830	2 805	2 784	0	25	11
Kökar	3,54%	3 684	2 425	2 516	0	22	8	3 739	2 462	2 553	0	22	8
Lemland	4,53%	20 117	7 438	11 250	0	67	17	20 418	7 549	11 419	0	68	17
Lumparland	4,09%	4 007	2 288	3 604	0	21	11	4 067	2 322	3 659	0	21	11
Saltvik	4,95%	22 202	5 350	8 685	0	48	18	22 535	5 430	8 815	0	49	18
Sottunga	1,60%	1 454	1 110	1 338	0	10	0	1 476	1 127	1 358	0	10	0
Sund	2,28%	11 105	3 989	6 709	11	36	7	11 272	4 049	6 809	11	36	7
Vårdö	5,21%	5 217	4 555	4 203	0	41	4	5 295	4 624	4 266	0	42	4
Mariehamn	5,17%	180 361	697	137 866	0	6	165	183 066	708	139 934	0	6	168
Hela Åland	5,92%	383 494	59 561	276 591	33	527	424	389 246	60 454	280 739	34	535	430

*Föreninghus o dyl har inkluderats i beskattningsvärdena endast i de fall då de inte befriats från fastighetsskatten.

Fastighetsskatterna förväntas således ha en fortsatt svag, men stabil tillväxt för Åland som helhet. I realiteten har utvecklingen dock varierat förhållandevis mycket mellan kommunerna, vilket den första kolumnen med förändringen enligt den senast fastställda beskattningen år 2001 visar på. Den stora ökningen år 2001 för Eckerös del beror på färdigställandet av allhallen i kommunen. Lägst var tillväxten år 2001 i Sottunga och Finström.

Sammanställning av skattealkylerna

I *tabell 6* nedan sammanfattas resultatet av kalkylerna för de tre skatteslagen. Sammanställningen visar att skatteinkomsterna totalt sett minskade med hela 1,2 procent år 1999. Både förvärvsinkomstskatterna och fastighetsskatterna minskade det året medan samfundsskatterna uppvisade en svag ökning. De slutliga uppgifterna för år 2000 liksom prognosen för år 2001 visar på en förhållandevis god tillväxttakt för dessa år. Den sammantagna kalkylen för i år inger bekymmer. Visserligen skall den negativa förändringen för samfundsskatterna ses mot bakgrund av att kommunerna inte längre återkrävs på momsåterbäringen, men även tillväxten av förvärvsinkomstskatterna och fastighetsskatterna avtar. Även inför nästa år ser utvecklingen mindre positiv ut. Tillväxten har i dagsläget beräknats stanna på 2,9 procent. Mot bakgrund att inflationen rör sig runt 2 procent är den reella tillväxten svag. Utvecklingen av kommunernas utgifter som analyserades i avsnitt 2.1 skulle kräva en betydligt snabbare tillväxt på inkomstsidan.

Tabell 6: Sammandrag över kalkylerade skatteinkomster för kommunerna, hela Åland, 1.000 euro

	1998	1999	2000	2001**	2002**	2003**
Förvärvsinkomstskatt	45 040	44 354	47 515	50 587	52 663	54 517
<i>förändring, %</i>	<i>4,3</i>	<i>-1,5</i>	<i>7,1</i>	<i>6,5</i>	<i>4,1</i>	<i>3,5</i>
Andel av samfundsskatt	13 284	13 389	14 577	15 698	10 883	10 861
<i>förändring, %</i>	<i>7,8</i>	<i>0,8</i>	<i>8,9</i>	<i>7,7</i>	<i>-30,7</i>	<i>-0,2</i>
Fastighetsskatt	1 037	918	942	974	984	999
<i>förändring, %</i>	<i>0,9</i>	<i>-11,5</i>	<i>2,6</i>	<i>3,5</i>	<i>1,0</i>	<i>1,5</i>
Skatteinkomster, totalt	59 361	58 661	63 033	67 259	64 531	66 377
<i>Förändring, %</i>	<i>5,0</i>	<i>-1,2</i>	<i>7,5</i>	<i>6,7</i>	<i>-4,1</i>	<i>2,9</i>

Kalkylerna ovan har till stor del som grund uppgifter som gäller för Åland som helhet. ÅSUB har i bedömningen försökt göra prognoser som filtrerar det internationella konjunkturläget via de närliggande ekonomierna till åländska förhållanden, och i vissa fall enda ner till den kommunala nivån. Den yttersta detaljkunskapen om de lokala avvikelserna gällande företagsverksamheten, befolkningsutvecklingen, nybyggnationen osv kommer dock alltid främst att finnas hos den som är verksam i den enskilda kommunen.

4.3. Landskapsandelarna till kommunerna

Utvecklingen av volymen i landskapsandelarna har totalt sett varit relativt snabb sedan 1998, vilket framgår av *tabell 7* nedan. Framför allt är det justeringarna neråt i ÅHS-avgiften och dess avskaffande från år 1999 som har haft den största betydelsen. En annan post som bidragit med en kraftig tillväxt är kompletteringen av skatteinkomsterna, där beloppen dels har ökat, dels har allt fler kommuner blivit berättigade till kompletteringen. I dagsläget är det bara Mariehamn och Saltvik som inte erhåller skattekomplettering. Noteras kan att de allmänna landskapsandelarna har minskat en aning under perioden som ett resultat av

kvittningsförfaranden vid olika delreformer inom landskapsandelssystemet. Från ifjol tillämpas ett justeringsbelopp som räknas ut på basen av en kalkylerad ÅHS-avgift om 0,8 procent, denna kalkylerade avgifts inverkan på skattekompletteringen samt effekterna av det nya så kallade allmänna avdraget. Detta justeringsbelopp dras i huvudsak av (eller läggs till) den allmänna andelen, och om den allmänna andelen inte räcker till från den sociala andelen. Justeringsbeloppet presenteras dock skilt i tabellen nedan för att tydliggöra dess inverkan på landskapsandelarna. Justeringsbeloppet har en dämpande inverkan på utvecklingen av andelarna.

Det bör framhållas att kalkylen för år 2003 i det här skedet är mycket grov. För det första har det antagits att inga justeringar i grunderna utöver index sker för året. Alla justeringar på basen av index har därtill i dagsläget kunnat göras endast preliminärt. Speciellt förtjänstnivåindex förväntas stiga under 2002. Eftersom det tidigare har visat sig att de första beräkningarna från våren har varit aningen försiktigt beräknade har indexjusteringarna för löneutvecklingen beräknats för hela år 2001 den här gången, medan endast halva årets förändring beaktats tidigare. De slutliga indexjusteringarna vid beräkningarna i höst skall göras fram till halvårsskiftet 2002. Vidare måste det framhållas att basbeloppen för idrotts-, ungdoms- och kulturverksamheten fastställs först i landskapets budget och beskattningssuppgifterna för år 2001 är som tidigare konstaterats långt ifrån klara, varför stora justeringar i beloppen, speciellt för skattekompletteringen och justeringsbeloppet, är att vänta. För år 2001 har ÅSUBs skattealkyler använts i beräkningarna. Det prövningsbaserade stödet ingår inte i sammanställningarna och eventuella andra kompensationer av aktuella reformer, såsom de nya fördelningsnycklarna för samfundsskatten, ingår inte heller i totalsummorna i tabellen.

Tabell 7: Landskapsandelarna per sektor och ÅHS-avgiften 1998- 2003, euro

	1998	1999	2000	2001	2002	2003**
Socialvården	7 389 835	7 525 469	7 692 530	7 887 923	8 080 049	8 411 377
Grundskolan	5 368 835	5 691 654	5 925 225	6 293 306	6 518 813	6 843 517
Medborgarinstitutet	242 695	248 669	256 184	264 472	273 708	283 454
Bibliotek	357 937	369 186	380 123	393 587	408 296	426 354
Idrott, ungdom, kultur	188 119	195 593	202 203	209 431	217 379	227 108
Allmän landskapsandel, totalt	2 209 802	2 265 630	2 104 960	2 180 640	2 288 989	2 376 002
Skattekomplettering	2 572 951	3 472 346	3 971 863	4 442 592	4 604 859	4 695 367
ÅHS-avgift	-2 489 197	-	-	-	-	-
Justeringsbelopp (fr. 2001)	-	-	-	-512 300	-531 847	-559 447
Komp. i landskapets budget **)					2 000 000	*)
Landskapsandelar o. skattekomplettering, totalt	18 330 175	19 768 548	20 533 088	21 159 651	21 860 246	22 703 732
Landskapsandelar o. skattekompl. ./ ÅHS-avgift	15 840 978	19 768 548	20 533 088	21 159 651	21 860 246	22 703 732
*) Kalkyleras ej						
**) Ingår ej i totalsumman						

Totalt beräknas landskapsandelarna enligt den här första preliminära kalkylen öka med 3,9 procent till nästa år. I *tabell 8* återfinns en grov kalkyl över landskapsandelarna per kommun och sektor för år 2003. Det måste även här betonas att uppgifterna för år 2003 utgör grova

överslagsberäkningar. Inte heller i den här sammanställningen ingår det prövningsbaserade finansieringsstödet eller de kompensationer som kan bli aktuella som ett resultat av de senaste reformerna inom beskattningsområdet. Med de förbehåll, som en grov kalkyl som denna medför, visar sammanställningen på en fortsatt tillväxt i både skattekompeteringarna och de uppgiftsbaserade andelarna som helhet.

Tabell 8. Grov kalkyl över landskapsandelarna per sektor och kommun år 2003, euro

	Social- vården **	Grund- skolan **	Medborgar- institutet **	Bibliotek **	Idrott, ungdoms-, kulturverks. **	Allmänna andelar, tot.**	Skatte- komplettering**	Justerings- belopp**	SAMMANLAGT 2003**
Brändö	203 694	313 979		10 584	4 660	188 487	302 901	12 084	1 012 220
Eckerö	331 348	296 802		13 611	7 804	96 287	349 501	12 064	1 083 288
Finström	867 478	672 868		38 707	21 430	181 659	326 057	3 345	2 104 855
Föglö	245 599	280 106		12 443	5 479	206 185	381 982	16 354	1 115 440
Geta	181 169	206 570		7 722	4 427	54 627	472 582	19 616	907 482
Hammarland	502 059	332 219		22 275	12 771	157 570	506 423	20 029	1 513 288
Jomala	1 205 295	984 201		56 381	31 215	264 605	268 797	-12 822	2 823 317
Kumlinge	163 353	232 119		8 535	3 758	160 015	282 395	8 282	841 893
Kökar	136 520	160 681		6 169	2 716	118 101	264 311	8 235	680 263
Lemland	639 943	502 778		26 249	15 050	185 688	510 651	2 562	1 877 797
Lumparland	147 614	112 911		6 181	3 544	43 725	256 983	5 375	565 583
Saltvik	681 917	421 592		27 920	16 008	197 508	0	13 980	1 330 965
Sottunga	52 025	71 438		2 704	1 191	43 845	34 778	296	205 685
Sund	404 091	331 025		16 434	9 422	116 256	547 166	7 020	1 417 375
Vårdö	167 488	222 324		8 535	3 758	138 386	190 839	7 073	724 257
Mariehamn	2 481 785	1 701 903	283 454	161 901	83 876	223 058	0	435 953	4 500 025
Hela Åland	8 411 377	6 843 517	283 454	426 354	227 108	2 376 002	4 695 367	559 447	22 703 732

Ett beskrivande nyckeltal som ofta används i kommunala sammanhang är kommunernas skattefinansiering. Med begreppet avses då såväl skatteinkomsterna som landskapsandelarna. Nedan, i *tabell 9*, sammanfattas på basen av kalkylerna i den här rapporten utvecklingen som helhet för dessa för kommunerna betydelsefulla inkomstslag. Uppgifterna skiljer sig från bokslutsuppgifterna i avsnitt 4.1, genom att de här helt presenteras enligt de år de hänförs till och inte enligt hur de har flutit in till kommunernas kassa.

Tabell 9: Kommunernas skattefinansiering 1998-2003, 1.000 euro

	1998	1999	2000	2001**	2002**	2003**
Skatteinkomster, totalt	59 361	58 661	63 033	67 259	64 531	66 377
Landskapsandelar netto, totalt	15 841	19 769	20 533	21 160	21 860	22 704
Skattefinansiering, totalt	75 202	78 429	83 567	88 419	86 391	89 081
Förändring, %	5,7	4,3	6,6	5,8	-2,3	3,1
Skattefinansiering, mk per invånare	2 962	3 061	3 251	3 430	3 322	3 403
Förändring, %	5,1	3,3	6,2	5,5	-3,2	2,4

Utvecklingen av den sammantagna skattefinansieringen uppvisar totalt sett ändå en relativt stabil tillväxt fram till år 2001. Det allmänna avdraget som infördes år 1999 vägs upp av den nettoökning i landskapsandelarna som avdraget kvittats mot. Utvecklingen per invånare är lite långsammare än ökningen i totalbeloppen till följd av den positiva befolkningsutvecklingen för Åland som helhet. För i år uppvisar kalkylen en negativ tillväxt i skattefinansieringen, framför allt som ett resultat av kvittningen av momsåterkravet mot samfundsskatten som

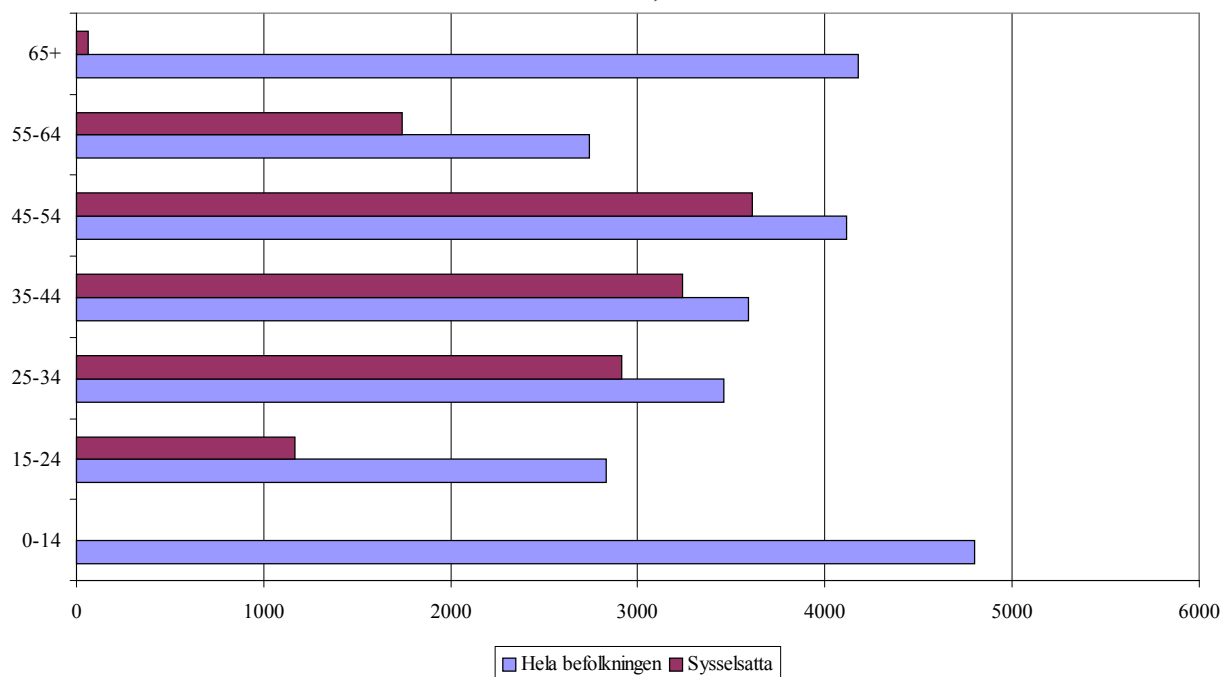
redogjorts för ovan. Kommunerna behöver i gengäld inte betala tillbaka momsåterbäringen till staten. Utvecklingen av landskapsandelarna dämpar dock utfallet på skattesidan, enligt kalkylen kommer skattefinansieringen för år 2002 att stanna på ungefär samma nominella nivå som för år 2000. Totalt sett innebär reformen dock att kommunernas skattefinansiering sjunker genom att de skatteandelar som tillfaller kommunerna blir lägre. Kommunernas beskattningsrätt kringskärs därmed. Inför nästa år beräknas skattefinansieringen åter öka. Eftersom inflationen beräknas stanna under 2 procent, sker även en viss reell tillväxt i dessa för kommunernas egen finansiering så centrala inkomstkällor.

5. Arbetskraftens åldersstruktur och framtidens arbetskraftsbehov

Syftet med detta kapitel är att allmänt belysa arbetskraftens struktur och de förändringar som arbetskraftsförsörjningen står inför. Först redogörs kort för den åländska befolkningens åldersstruktur, antalet sysselsatta samt den framtida utvecklingen av andelen äldre invånare i de åländska kommunerna. Sedan redogörs för de åländska pensionstagarna i allmänhet och slutligen lite mer detaljerat angående de försäkrade och pensionerade arbetstagarna inom den kommunala sektorn.

Utvecklingen av arbetskraftsförsörjningen är inte ett unikt problem för den kommunala sektorn, utan konkurrensen om arbetskraften och hur pensionerna i framtiden skall finansieras gäller hela arbetsmarknaden inte bara på Åland utan i stora delar av västvärlden. Problematiken är alltså intressant också i ett bredare perspektiv och ÅSUBs förhoppning är att kunna återkomma till frågan om arbetskraftsförsörjningen lite senare.

**Figur 20. Befolkningen och sysselsatt arbetskraft enligt ålder på Åland
31.12.1999, antal**

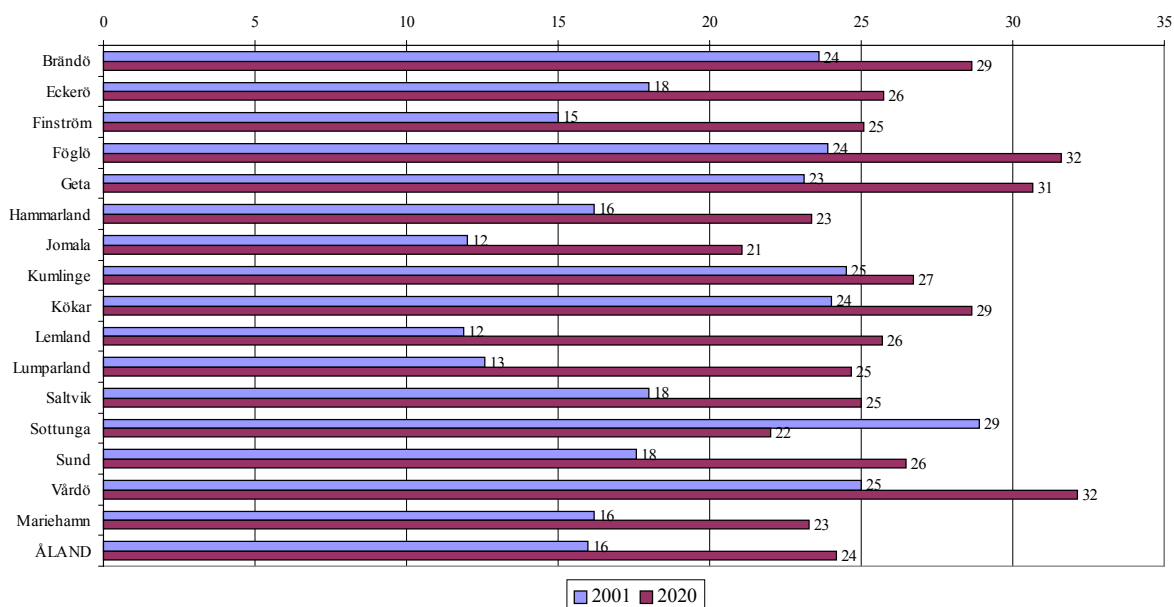
När vi jämför antalet sysselsatta enligt ålder ser vi att flest sysselsatta (3.611 personer) finns i den stora åldersgruppen 45-54 (se *figur 20* och *tabell 10*).

Tabell 10. Befolkningen och sysselsatt arbetskraft på Åland enligt ålder 31.12.1999

Åldersgrupp	Hela befolkningen, antal	Sysselsatta, antal	Andelen sysselsatta, procent
0-14	4 796	0	0
15-24	2 830	1 170	41
25-34	3 462	2 915	84
35-44	3 588	3 235	90
45-54	4 115	3 611	88
55-59	1 508	1 157	77
60	262	160	61
61	242	122	50
62	250	135	54
63	238	89	37
64	238	74	31
65+	4 177	65	2
Totalt	25 706	12 733	50

I slutet av år 1999 var hälften av den åländska befolkningen (12.733 personer) sysselsatt. Av 35-44-åringarna var hela 90 procent sysselsatta, medan andelen sysselsatta bland 55-64-åringarna var 63 procent. Endast 31 procent av 64-åringarna var sysselsatta. Bland ungdomarna i åldern 15-24 hade 41 procent börjat förvärvsarbete.

Figur 21. Andelen 65+ i de åländska kommunerna 31.12.2001 och enligt prognos med flyttningsrörelse för år 2020 (procent)

Som vi ser i *figur 21* så förutspås den äldre (65+) befolkningens andel av hela den åländska befolkningen vara hela 24 procent år 2020 jämfört med dagens 16 procent⁴. Andelen äldre invånare förväntas öka i alla åländska kommuner med undantag av Sottunga.

Pensionssystemet allmänt

Pensionssystemet i Finland består i huvudsak av ett folkpensionssystem och ett arbetspensionssystem. Folkpensionssystemet omfattar alla i Finland bosatta personer och arbetspensionssystemet personer som varit anställda i arbets- eller tjänsteförhållande samt personer som har varit egenföretagare eller lantbruksföretagare. Arbetspensionssystemet är dessutom indelat i den privata sektorns och den offentliga sektorns pensionssystem. Drygt två tredjedelar av den finländska och åländska arbetskraften arbetar inom den privata sektorn och en knapp tredjedel inom den offentliga sektorn. Inom den privata sektorn är ca en femtedel av de förvärvsarbetande företagare. En stor del av informationen i detta avsnitt grundar sig på Pensionsskyddscentralens och Folkpensionsanstaltens uppgifter.

Tabell 11. Pensionstagare enligt kommun och pensionsslag 31.12.2000

Kommun	Samtliga pensions- tagare	Egenpensionstagare*		Befolkningsandelar, procent	
		Samtliga	Ålderspension (inkl. under 65 år)	Samtliga pensionstagare av hela befolkningen	Ålderspensionstagare av hela befolkningen
Brändö	154	145	133	30	26
Eckerö	197	189	166	24	20
Finström	510	486	382	22	17
Föglö	181	171	147	31	25
Geta	125	124	102	26	21
Hammarland	293	277	225	22	17
Jomala	601	569	452	18	14
Kumlinge	125	121	105	31	26
Kökar	81	77	66	28	22
Lemland	282	256	199	18	13
Lumparland	78	74	52	21	14
Mariehamn	2 311	2 210	1 833	22	17
Saltvik	427	404	326	26	20
Sottunga	43	43	37	34	29
Sund	232	221	178	23	18
Vårdö	126	124	101	31	25
ÅLAND	5 766	5 491	4 504	22	17

*Inkl. ålderspensions-, arbetslöshetspensions-, invalidpensionstagare.

Förutom egenpensionstagare finns familjepensionstagare som inte redogörs för här

Källa: Pensionsskyddscentralen och Folkpensionsanstalten.

Andelen pensionstagare var 22 procent av hela den åländska befolkningen i slutet av år 2000. Ser man endast på andelen ålderspensionstagare var andelen 17 procent. Den största andelen

⁴ ÅSUB har i viss mån justerat upp Statistikcentralens prognos över andelen 65-åringar och äldre år 2020 genom att sänka mortaliteten och öka födelsenettet en aning. Det uppskattade födelsenettet är dock troligtvis fortfarande för lågt och prognosen över andelen åldringar för år 2020 försiktig.

ålderspensionstagare finns på Sottunga (29 procent) följt av de andra skärgårdskommunerna, medan andelen ålderspensionstagare ligger under genomsnittet i Lemland (13 procent), Jomala (14 procent) och Lumparland (14 procent).

Tabell 12. Egenpensionstagare enligt kommun och pensionssystem 31.12.2000

Kommun	FPA-pensionstagare				Arbetspensionstagare			
	Samtliga	Arbetspension, privata sektorn	Arbetspension, offentliga sektorn	Endast FPA-pension	Samtliga	Privata sektorn	Offentliga sektorn	Endast arbetspension
Brändö	128	102	35	16	129	111	46	17
Eckerö	159	121	36	25	164	146	52	30
Finström	387	289	104	49	437	361	155	99
Föglö	153	125	42	18	153	138	53	18
Geta	106	87	17	12	112	103	21	18
Hammarland	233	189	50	31	246	226	65	44
Jomala	439	343	124	64	505	428	195	130
Kumlinge	104	85	34	15	106	98	46	17
Kökar	59	44	19	9	68	54	35	18
Lemland	197	154	66	23	233	194	101	59
Lumparland	62	51	18	9	65	60	24	12
Mariehamn	1 819	1 209	657	295	1 915	1 459	884	391
Saltvik	349	293	91	35	369	333	121	55
Sottunga	36	28	10	4	39	33	14	7
Sund	176	134	43	28	193	162	66	45
Vårdö	105	90	27	12	112	106	34	19
ÅLAND	4 512	3 344	1 373	645	4 846	4 012	1 912	979

Källa: Pensionsskyddscentralen och Folkpensionsanstalten

En pensionstagares pension består i allmänhet av arbetspension som baserar sig på lön eller inkomst och arbetskarriärens längd och/eller folkpension som i huvudsak bestäms av arbetspensionens storlek. På basis av arbetspensionslagarna betalas ålders-, invalid-, arbetslöshets- och deltidspensioner samt familjepensioner. Folkpensionsanstalten betalar ut folkpensioner (ålderdoms-, invaliditets- och arbetslöshetspensioner) och allmänna familjepensioner (efterlevande- och barnpensioner).

Till arbetspensionssystemets privata sektor hör pensionslagarna för arbetstagare i arbetsförhållande (APL och KAPL), pensionslagarna för företagare (FöPL och LFöPL), pensionslagen för konstnärer och särskilda grupper av arbetstagare (KoPL) samt lagen om sjömanspensioner (SjPL). Till arbetspensionssystemets offentliga sektor hör lagen om statens pensioner (StPL) och lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare (KTAPL), vars försäkrings- och pensionstagare vi skall titta lite närmare på i följande avsnitt. Till den offentliga sektorn hör dessutom pensioner som utbetalas av Ålands landskapsstyrelse.

Kommunernas pensionsförsäkring

Kommunernas pensionsförsäkring har hand om arbetspensionsskyddet och dess finansiering för personalen inom den kommunala sektorn. Kommunernas pensionsförsäkring beviljar och betalar ut pensionerna enligt lagen om pension för kommunala tjänsteinnehavare och arbetstagare (KTAPL). En del av personalen i anställning hos medlemssamfunden omfattas

dock inte av KTAPL, till exempel lärarna vid grundskolor och gymnasier, vars pensioner på Åland sköts av landskapsstyrelsen. Största delen av uppgifterna i detta avsnitt har erhållits från Kommunernas pensionsförsäkring.

Enligt uppgifter från Statistikcentralen hade en femtedel av alla sysselsatta på Åland 31.12.1999 en kommunal arbetsgivare. Av dessa 2.491 personer var ca 40 procent sysselsatta inom näringsgrenen hälso- och sjukvård, sociala tjänster, ca en femtedel inom utbildning och drygt 10 procent inom offentlig förvaltning. Tyvärr var näringsgrenen okänd för hela 17 procent av de kommunalt sysselsatta, vilket betyder att uppgifterna bör tolkas med försiktighet.

Den största andelen, 30 procent, av de sysselsatta inom den kommunala sektorn var 45-54 år, medan motsvarande andel av det totala antalet sysselsatta var 28 procent. Av de kommunalt sysselsatta var 27 procent 35-44-år jämfört med 25 procent av alla sysselsatta. Däremot var en mindre andel av de kommunalt sysselsatta i åldern 55-64 (12 procent jämfört med 14 procent av det totala antalet sysselsatta).

Tabell 13. De KTAPL-försäkrade på Åland enligt ålder 31.12.2000

Ålder	Försäkrade 31.12	Försäkrade 1.1.-31.12.	Anställningarnas längd
0-19	33	221	0,5
20-24	102	273	0,9
25-29	146	243	1,8
30-34	238	315	2,9
35-39	253	333	5,1
40-44	288	358	6,5
45-49	319	387	7,9
50-54	274	331	10,8
55-59	209	260	10,3
60-64	78	131	11,7
65+	35	53	7,4
Totalt	1 975	2 905	6,6

Källa: Kommunernas pensionsförsäkring

Den sista december 2000 var 1.975 personer KTAPL-försäkrade på Åland och under hela år 2000 hade 2.905 personer varit försäkrade⁵. Den största andelen av de KTAPL-försäkrade hittar vi i åldersgruppen 45-49.

⁵ Antalet försäkrade redovisas på två olika sätt beroende på statistikens syfte: vid årets slut (bara en dag) eller under året (1.1.-31.12).

Tabell 14. De KTAPL-försäkrade på Åland, de försäkrades medelålder, anställningarnas längd, enligt yrke 31.12.2000.

Yrke	Försäkrade 31.12.2000.	Försäkrade 1.1.-31.12.2000.	Medelålder	Anställningarnas längd
Högre tjänstemän	19	21	50,0	14,8
Direktörer för andra verksamhetsenheter	81	92	44,1	8,5
Specialister inom teknik	23	28	47,2	10,7
Specialister inom hälso- och sjukvård	27	38	41,3	6,3
Lärare*	225	338	39,5	2,8
Specialister inom övriga branscher	130	181	41,1	5,0
Experter inom teknik	56	62	46,1	12,8
Experter inom hälso- och sjukvård	418	653	40,1	5,9
Experter inom övriga branscher	34	42	44,4	8,7
Kontorspersonal, personal i kundservice	120	167	45,0	9,0
Service-, försäljnings-, omsorgspersonal	490	727	45,1	5,5
Jordbrukare och skogsarbetare	..	..	59,0	14,1
Byggnads-, reparations-, tillverkningsarb.	34	41	47,4	14,0
Process-, transportarb.	8	21	49,8	19,1
Övriga arbetstagare	282	455	44,7	7,9
Total	1 949	2 870	43,2	6,6

..För få observationer

Källa: Kommunernas pensionsförsäkring

*Ålands landskapsstyrelse ansvarar för grundskolläraarnas pensioner

Medelåldern på de KTAPL-försäkrade var 43,2 år och de hade i snitt jobbat 6,6 år inom den kommunala sektorn.

Tabell 15. Antal personer som gått i KTAPL-pension (heleffektiv) på Åland 1995-2001 samt medelåldern för dem som gått i pension

År	Antal pensionstagare		Medelåldern	
	Ålderspension	Totalt*	Ålderspension	Samtliga*
1995	16	37	62,5	58,3
1996	14	20	62,4	58,4
1997	21	33	62,1	57,1
1998	18	33	62,7	57,9
1999	8	22	62,5	57,0
2000	17	25	63,1	58,7
2001	20	31	62,4	59,2

I den heleffektiva pensionen beaktas den så kallade återstående tiden fram till pensionsåldern, vilket inte är fallet med fribrevspension.

*Inklusive ålders-, arbetslöshets-, invalidpension, rehabiliteringsstöd och individuell förtidspension.

Källa: Kommunernas pensionsförsäkring

I tabell 15 redogörs för antalet ålderspensionstagare samt det totala antalet personer som gått i KTAPL-pension (inklusive arbetslöshetspension, invalidpension, rehabiliteringsstöd och individuell förtidspension) under perioden 1995-2001.

Den sista december år 2001 fanns det totalt 255 KTAPL-pensionärer på Åland, av vilka den största delen (200 stycken) var ålderspensionstagare. Dessutom fick 22 stycken invalidpension, 22 stycken deltidspension, 5 arbetslöshetspension, 4 stycken rehabiliteringsstöd och 2 stycken individuell förtidspension.

Om vi jämför antalet personer som gått i pension de senaste åren (*tabell 15*) med antalet personer som årligen förväntas gå i pension (*tabell 16*), så ser vi att antalet börjar stiga märkbart från och med år 2006. Dessutom är den förväntade genomsnittliga pensionsåldern för de KTAPL-försäkrade i slutet av perioden högre (ca 64,5 år) jämfört med år 2001 (drygt 62 år).

Tabell 16. De KTAPL-försäkrade på Åland (31.12.2000 och under år 2000) enligt året då de uppnår sin pensionsålder

År	Försäkrade 31.12.2000	Försäkrade under 2000	Genomsnittlig pensionsålder
2001	18	34	62,2
2002	28	43	62,7
2003	16	21	62,7
2004	23	33	63,5
2005	21	25	62,8
2006	35	41	63,7
2007	42	54	64,0
2008	39	51	64,1
2009	48	62	64,0
2010	54	65	64,2
2011	52	62	64,4
2012	45	58	64,3
2013	54	63	64,2
2014	56	71	64,1
2015	56	66	64,4
2016	50	61	64,5
2017	66	81	64,6
2018	78	89	64,6
2019	57	75	64,5
2020	48	59	64,6
2021-2050			
Totalt	1 932	2 833	64,6

Källa: Kommunernas pensionsförsäkring

Ett exempel på hur *tabell 16* skall tolkas. Av alla KTAPL-försäkrade på Åland den 31.12.2000, uppnår 42 stycken sin pensionsålder (om de fortsätter att arbeta inom den kommunala sektorn ända fram till ålderspensioneringen) år 2007. Av alla de som var KTAPL-försäkrade under året 2000 uppnår 54 stycken sin pensionsålder (ålderspension) år 2007 och är då i genomsnitt 64 år gamla. Dessa förväntade siffror skall dock tolkas med försiktighet, eftersom denna beräkning förutsätter att de försäkrade arbetar ända fram till ålderspensioneringen och sålunda inte går tidigare i till exempel invalidpension.

Tabell 17. Prognos över antalet och andelen personer av de försäkrade (31.12.2000) som går i KTAPL-pension på Åland

År	Personer som går i KTAPL-pension, antal	Andelen personer av de försäkrade 31.12.2000 som går i KTAPL-pension, kumulativ procent
2001	52	3
2002	62	6
2003	50	8
2004	54	11
2005	58	14
2006	57	17
2007	57	20
2008	55	23
2009	61	26
2010	57	29
2011	55	31
2012	64	35
2013	60	38
2014	58	41
2015	54	43
2016	58	46
2017	55	49
2018	50	51
2019	51	54
2020	53	57

31.12.2000 var de KTAPL-försäkrade på Åland 1.975 stycken

Prognosen gäller ålderspensioner, invalidpensioner, rehabiliteringsstöd och arbetslöshetspensioner.

Källa: Kommunernas pensionsförsäkring

År 2020 förväntas 53 personer gå i KTAPL-pension och då har uppskattningsvis 57 procent (1121 stycken) av dem som var försäkrade den 31.12.2000 gått i pension.⁶ Några långtgående slutsatser skall inte heller dras av denna prognos.

Kapitlet har belyst hur andelen pensionstagare förväntas öka. Dessutom kan man konstatera att den allmänna tendensen inom samhället med ökad valfrihet vad gäller pensionsålder inte är helt förenligt med kraven på högre pensionsålder. Det kommer sålunda att bli en utmaning för den kommunala sektorn att i konkurrens med andra arbetsgivare locka till sig arbetskraften.

⁶ Kommunernas pensionsförsäkrings prognos är gjord på följande sätt. Antalet personer som har gått i pension under år x jämförs med antalet försäkrade vid föregående års slut (31.12.x-1). Först beräknas hela landets andelar under de två senaste åren, enligt ålder och yrke. Medelvärdet av dessa två år används sedan till prognosen enligt landskap. En person som har börjat få deltidspension anses inte ha gått i pension, utan det gör personen först när han/hon börjar få en pension som baserar sig på den egna arbetskarriären.

6. Sammanfattande kommentarer

Den åländska ekonomin har vuxit stadigt alltsedan år 1996. ÅSUBs preliminära beräkningar av Ålands BNP visar en tillväxt på 3,2 procent för år 2000 och 3,9 procent för år 2001. Den internationella konjunkturavmattningen verkar således inte ha påverkat nivån för den åländska totalproduktionen i någon större omfattning, endast en försiktig avmattning kan skönjas. Orsaken torde stå att finna i att Åland utgör en utpräglad tjänsteekonomi där effekterna av en allmän konjunkturedgång ofta mildras både vad gäller tid och omfattning. För i år har BNP-tillväxten kalkylerats till ca 2,7 procent för att sjunka snabbare under nästa år. Den offentliga sektorns andel av BNP har vuxit under de senaste åren. Bedömningen bygger på antagandet att färjerederierna inte flaggar ut något tonnage under året. Förändringarna i sjöfartspolitikerna har dock beaktats.

Sysselsättningsläget på Åland är fortfarande mycket gott, arbetslöshetsgraden har fortsatt att sjunka. Bostadsproduktionen har ökat de senaste åren och därmed skapat förutsättningar för en ökad inflyttning. De åländska hushållen verkar inte ha reagerat nämnvärt på fjolårets konjunkturedgång. Nybilsförsäljningen har visserligen minskat, men i övrigt verkar inte efterfrågan på sällanköpsvaror ha gått ner. På kort sikt ser det allmänna läget sålunda mycket ljust ut.

ÅSUBs konjunkturbarometer som sammanställts på basen av läget vårvintern 2002 visar på en mer positiv framtidstro bland de åländska företagen med förväntningar om förbättrad lönsamhet och större bruttomarginaler jämfört med resultatet från höstens konjunkturbedömning. Förväntningarna är speciellt positiva inom branscherna övrig industri och övriga tjänster, medan läget inte ser lika positivt ut för primärnäringarna, byggverksamheten samt hotell- och restaurangbranschen.

Många frågor som rör sjöfartsbranschen är dock fortfarande öppna. Lönsamheten inom näringen har kunnat förbättras på kort sikt, men de lägre marginalerna inom tax free-försäljningen i kombination med betydligt lägre driftskostnader för konkurrentländernas färjetonnage kringskär på sikt verksamhetsförutsättningarna för passagerarsjöfarten under finsk och åländsk flagg. Det är inte lätt att på medellång sikt hitta någon naturlig tillväxtbransch som skulle kunna kompensera en negativ utveckling inom den volymmässigt betydande sjötransportbranschen.

Kommunernas sammantagna skatteintäkter sjönk år 1999 till följd av ökade avdrag från förvärvsinkomsterna och en svag utveckling av samfundsskatterna. Om man ser till skattefinansieringen som helhet, det vill säga om även landskapsandelarna beaktas, har utvecklingen varit relativt stabil fram till 2001. I år förväntas skattefinansieringen sjunka, främst till följd av den kvittning av momsåterkravet från kommunerna mot deras andel av samfundsskatterna, som beskrivits i rapporten. Reformen innebär trots kvittningsförfarandet att kommunernas skatteintäkter sjunker och möjligheterna att beskatta kringskärs.

De statliga reformerna på beskattningsområdet med sänkta andelar till kommunsektorn från företagsbeskattningen och ökande avdrag från förvärvsinkomsterna innebär att stor osäkerhet om skatteintäkternas utveckling framöver. Till ovissheten gällande statens agerande bör läggas den osäkerhet som råder om färjsjöfartens framtida utveckling och storleken på skatteintäkterna från den branschen framöver. De förändrade förutsättningarna ställer höga krav på de kommunala beslutsfattarna framöver.

Den här rapporten har även i ett särskilt kapitel granskat åldersstrukturen bland de kommunalt anställda på Åland. Långsiktigt utgör kommunernas arbetskraftsförsörjning och finansieringen av de framtida pensionärerna en utmaning. Antalet personer som går i pension från den kommunala sektorn ökar kontinuerligt de närmaste 15 åren. Eftersom situationen är likartad såväl inom övriga delar av den offentliga sektorn som bland de privata arbetsgivarna gäller det för kommunerna att utveckla de kommunala arbetsplatserna till attraktiva alternativ för de kommande generationerna på arbetsmarknaden.

Bilagor

Företag:	Kontaktperson:	Titel:	Tel.
----------	----------------	--------	------

Aktuella personalstyrkan _____ Vi vill ☐ vill ej ☐ ha publikationen som återrapportering

1. Konjunkturutsikterna i Er bransch kommer under de närmaste 12 månaderna att

☐ förbättras ☐ vara oförändrade ☐ försämrats

2. Ert företag kommer under de närmaste 12 månaderna att

☐ expandera ☐ bibehålla nuvarande storlek ☐ minska eller upphöra med verksamheten

3. Hur har omsättningen i Ert företag utvecklats de senaste 12 månaderna i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen (inflationen)

☐ snabbare ☐ ungefär lika snabbt ☐ långsammare

4. Hur kommer omsättningen att utvecklas under de kommande 12 månaderna i förhållande till den allmänna kostnadsutvecklingen

☐ snabbare ☐ ungefär lika snabbt ☐ långsammare

5. Hur har lönsamheten i Ert företag utvecklats de senaste 12 månaderna

☐ förbättrats ☐ oförändrad ☐ försämrats

6. Hur kommer lönsamheten att utvecklas under de kommande 12 månaderna

☐ förbättras ☐ oförändrad ☐ försämrats

7. Hur har produktionskostnaderna utvecklats under de 12 senaste månaderna i förhållande till Era försäljningspriser

☐ ökat ☐ samma utveckling ☐ minskat

8. Hur kommer produktionskostnaderna att utvecklas under de kommande 12 månaderna i förhållande till Era försäljningspriser

☐ öka ☐ samma utveckling ☐ minska

9. Har personalen i Ert företag under de senaste 12 månaderna

☐ utökats ☐ varit oförändrad ☐ minskats

10. Kommer personalen under de närmaste 12 månaderna att

☐ utökas ☐ vara oförändrad ☐ minskas

11. Hur har investeringarna i byggnader och maskiner förändrats under de senaste 12 månaderna

☐ ökat betydligt ☐ motsvarar ungefär årligt slitage och avskrivningar ☐ minskat betydligt

12. Hur kommer investeringarna att utvecklas under de närmaste 12 månaderna

- ☐ öka betydligt ☐ motsvara ungefär årligt slitage ☐ minska betydligt
och avskrivningar

13. Vilket av följande områden kommer Ert företag att satsa på i första hand under de kommande åren (ange endast ett alternativ)

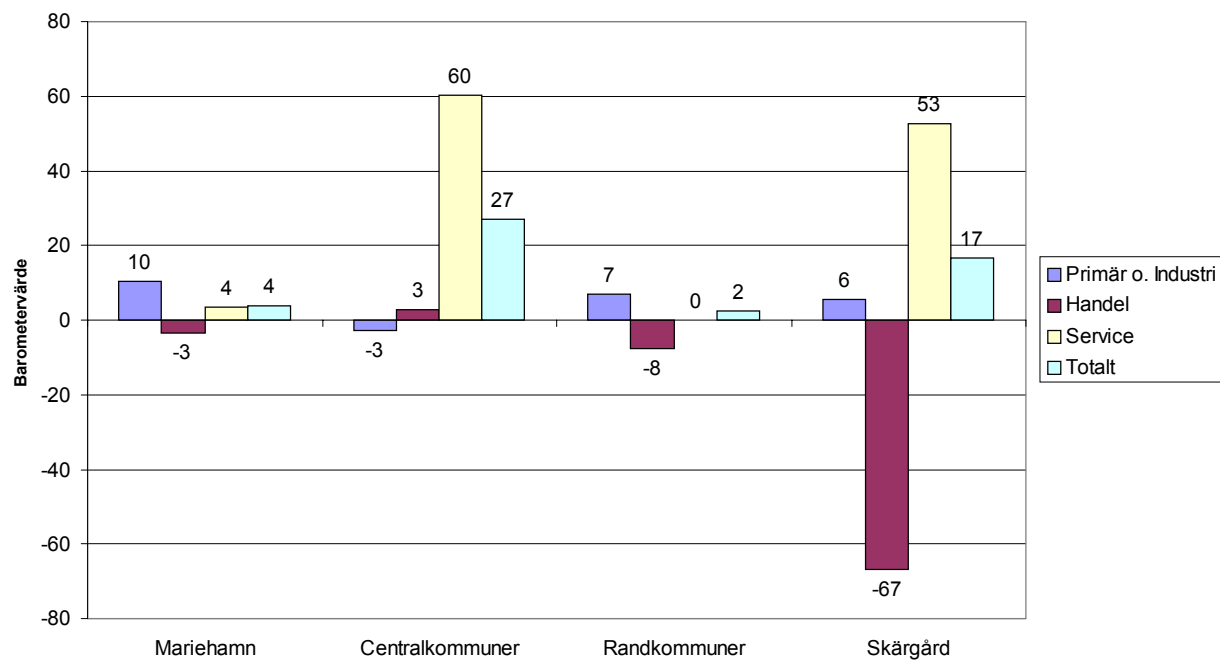
- alt. 1. ☐ investeringar i maskiner och inventarier
2. ☐ ökad automatisering
3. ☐ nya lokaler eller utvidgning av de befintliga
4. ☐ expansion genom ökad arbetskraft
5. ☐ personalutbildning
6. ☐ utveckla marknadsföringen/söka nya marknader
7. ☐ produktutveckling
8. ☐ ledarskapsutveckling
9. ☐ förbättra inköpsfunktionerna
10. ☐ rationalisera verksamheten/förbättra soliditet och resultat
11. ☐ annat, vad? _____

14. Vilket är det största hindret för utvecklingen av Ert företag (endast ett alternativ)

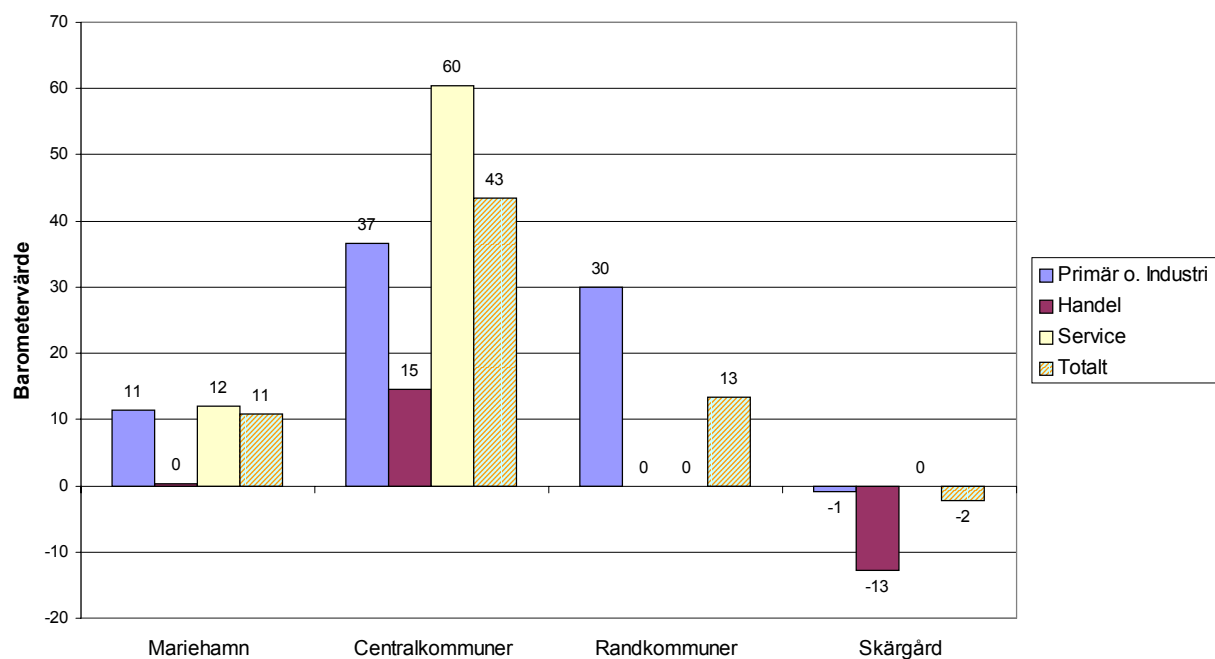
- alt. 1. ☐ byråkratin
2. ☐ arbetslagstiftningen/kollektivavtal
3. ☐ lönebikostnaderna
4. ☐ beskattningen
5. ☐ skattegränsen mellan Åland, Finland och övriga EU
6. ☐ transportkostnader
- osund konkurrens som orsakas av: 7. ☐ offentlig näringsverksamhet
8. ☐ konkurrenssnedvridande företagsstöd
9. ☐ konkurser och skuldsaneringsförfaranden
10. ☐ grå/svart marknad
11. ☐ marknadens centralisering
12. ☐ hård konkurrens
13. ☐ för liten efterfrågan på produkterna
14. ☐ finansieringssvårigheter
15. ☐ osäkerhet
16. ☐ brist på kompetent personal
17. ☐ lönenivå/övriga produktionskostnader
18. ☐ annan orsak, vilken? _____

REGIONALA BAROMETERRESULTAT VÅREN 2002

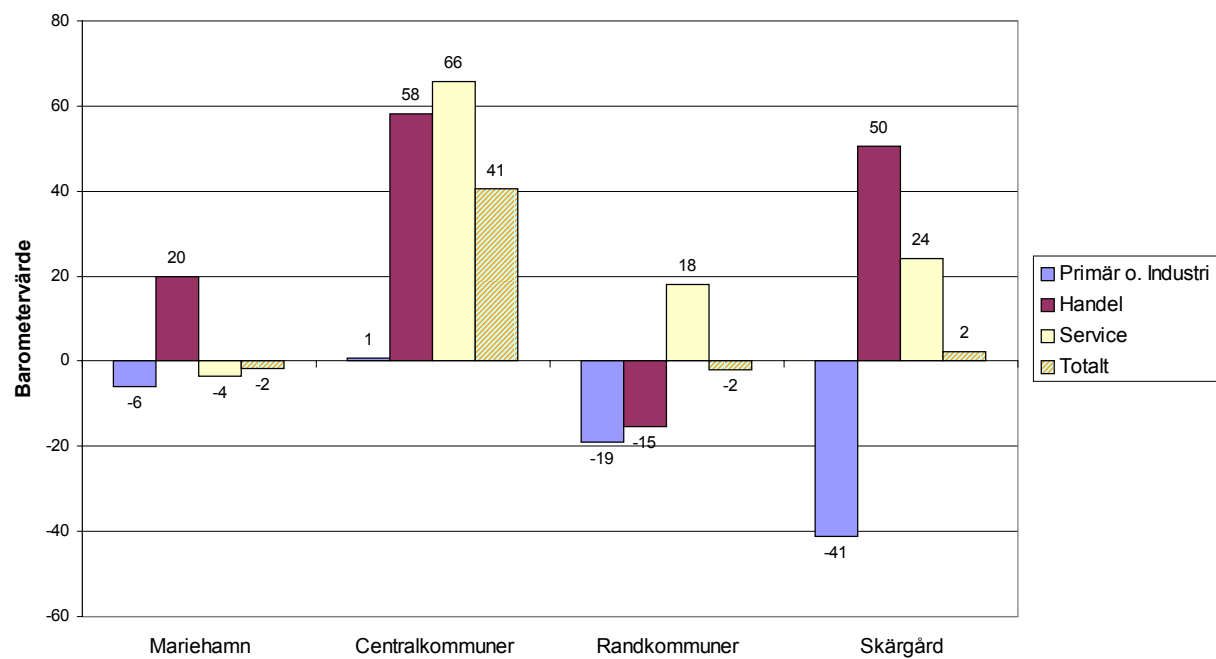
Konjunkturutsikterna

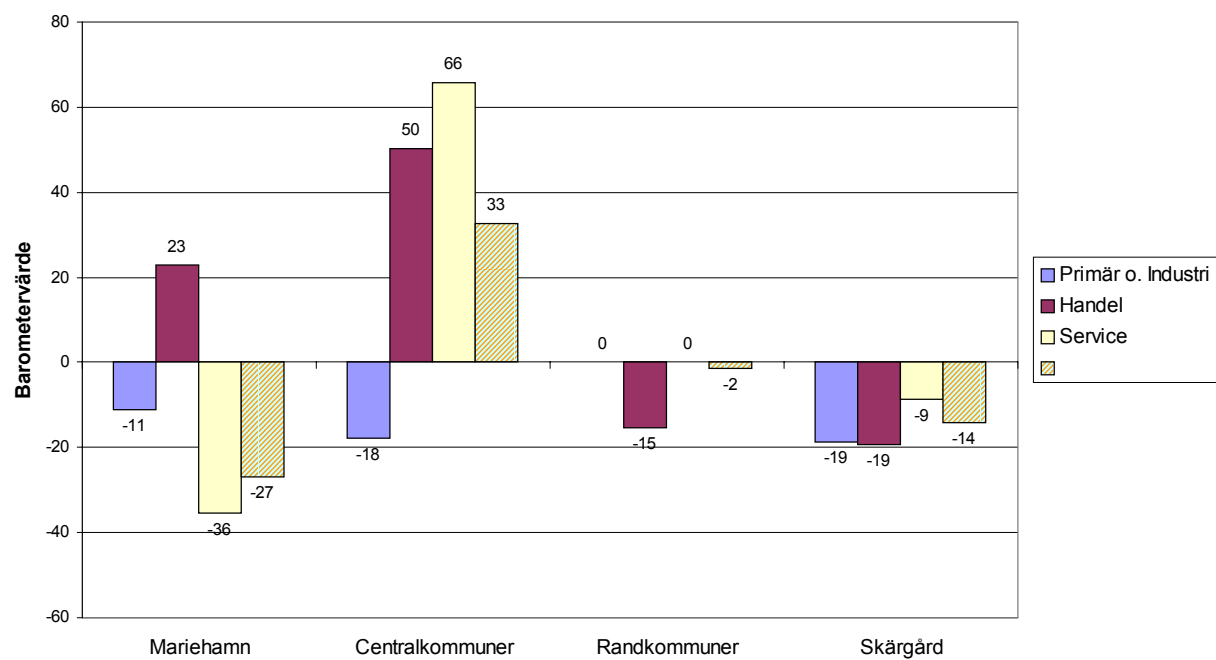
Företagens expansion

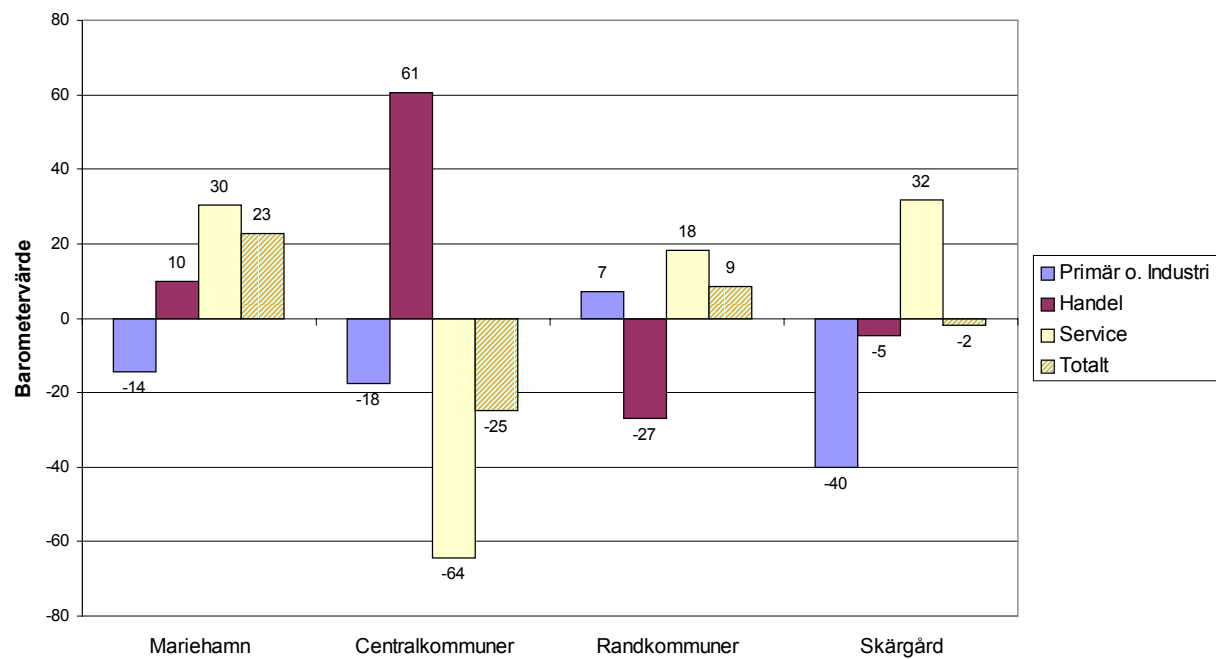
Omsättningens utveckling det senaste året

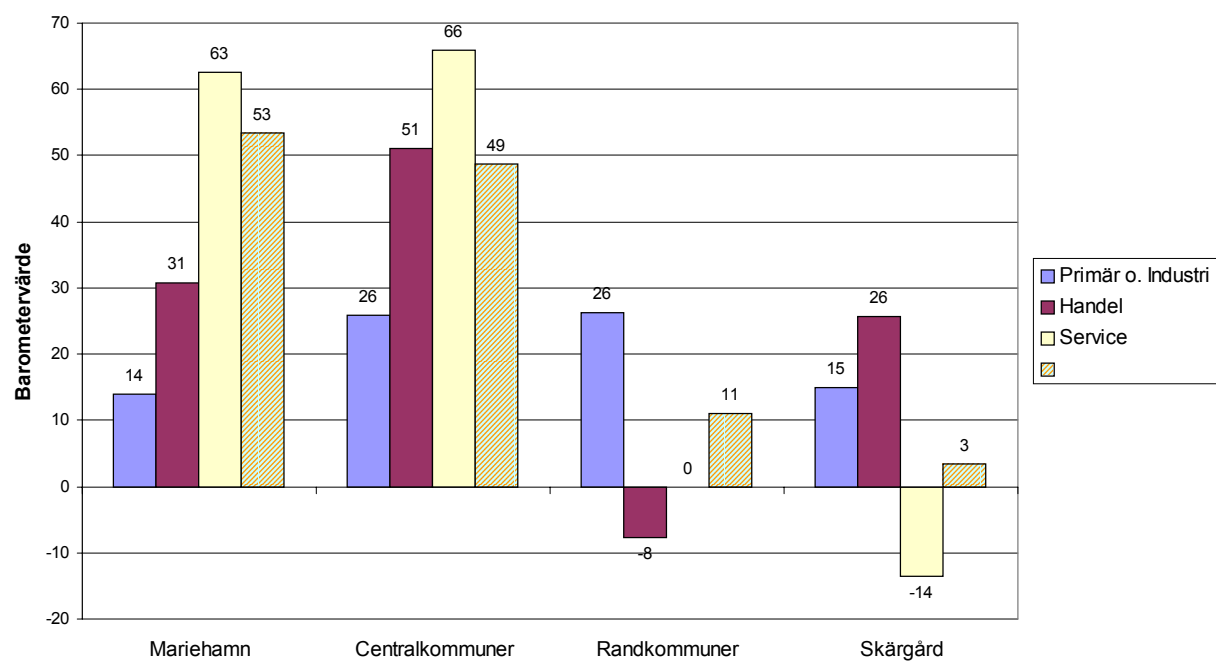
Omsättningens framtida ökning

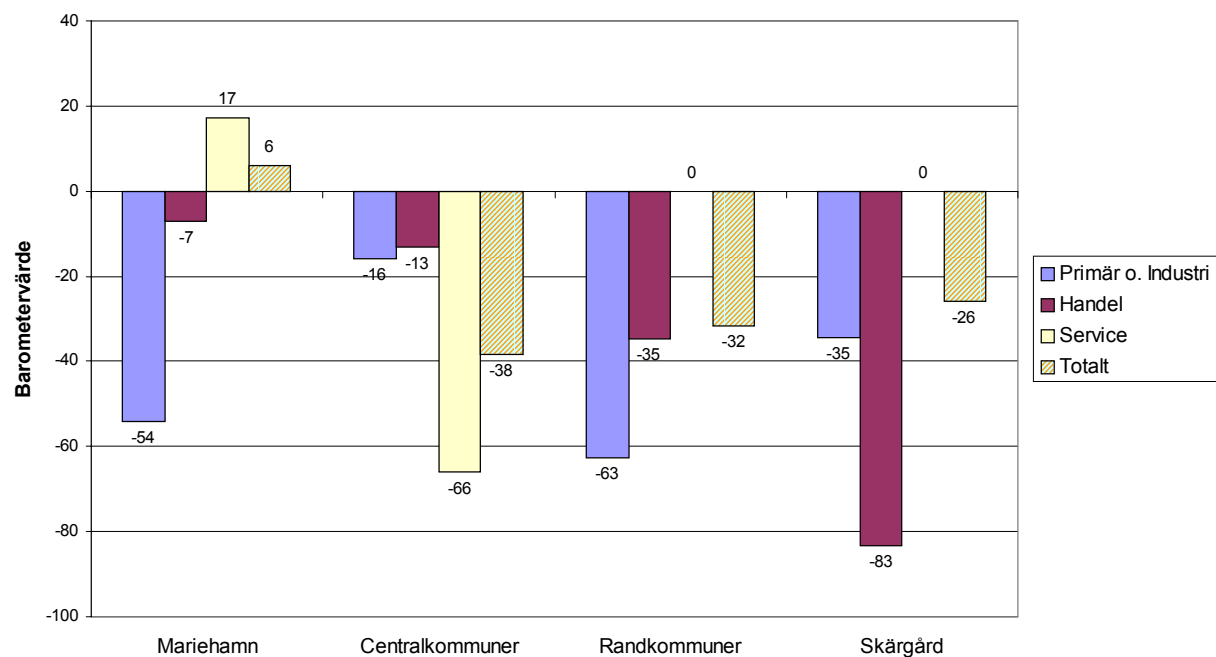
Lönsamhetens utveckling det senaste året

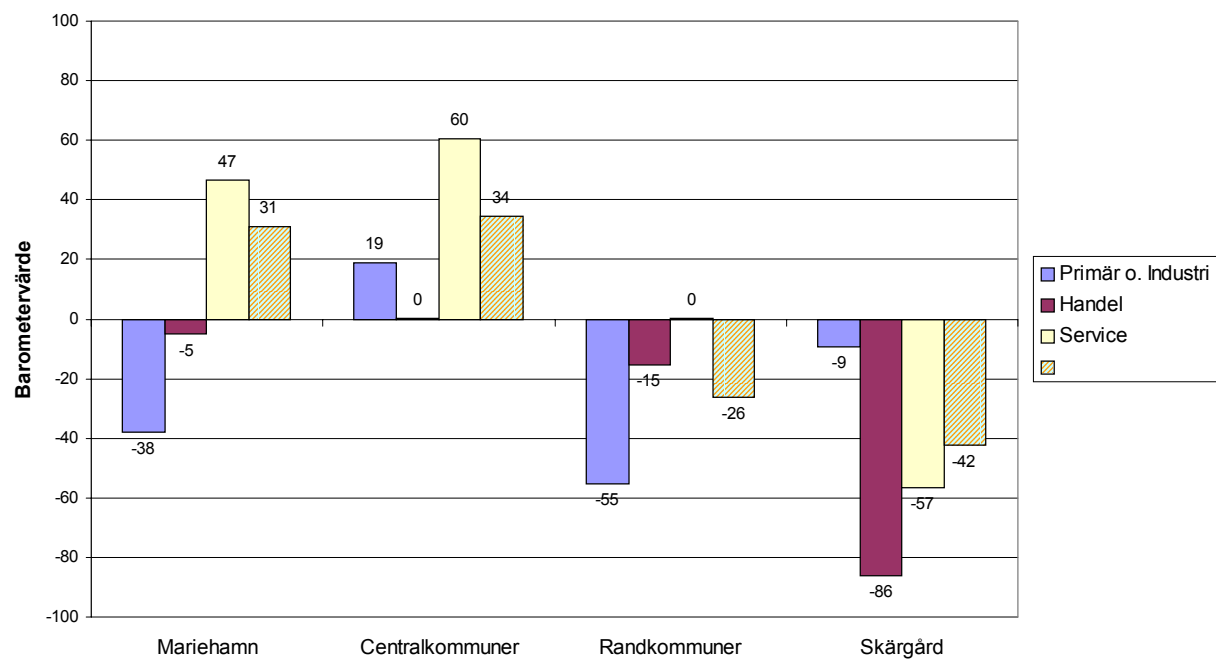
Lönsamhetens framtida utveckling

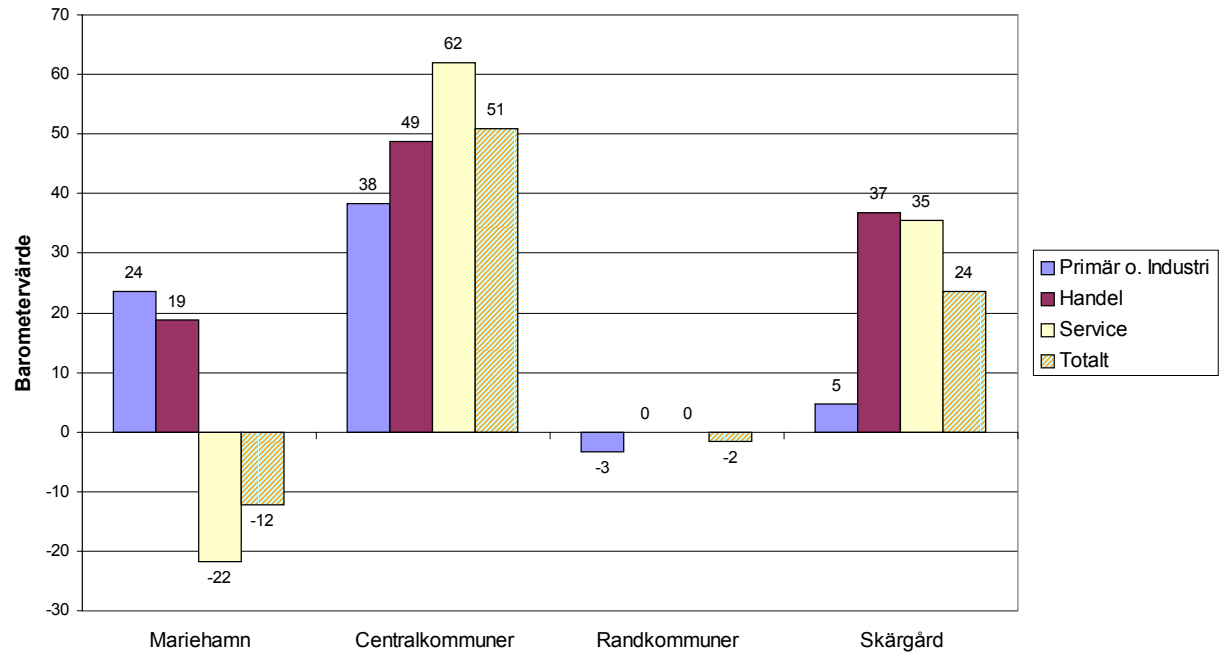
Bruttomarginalen det senaste året

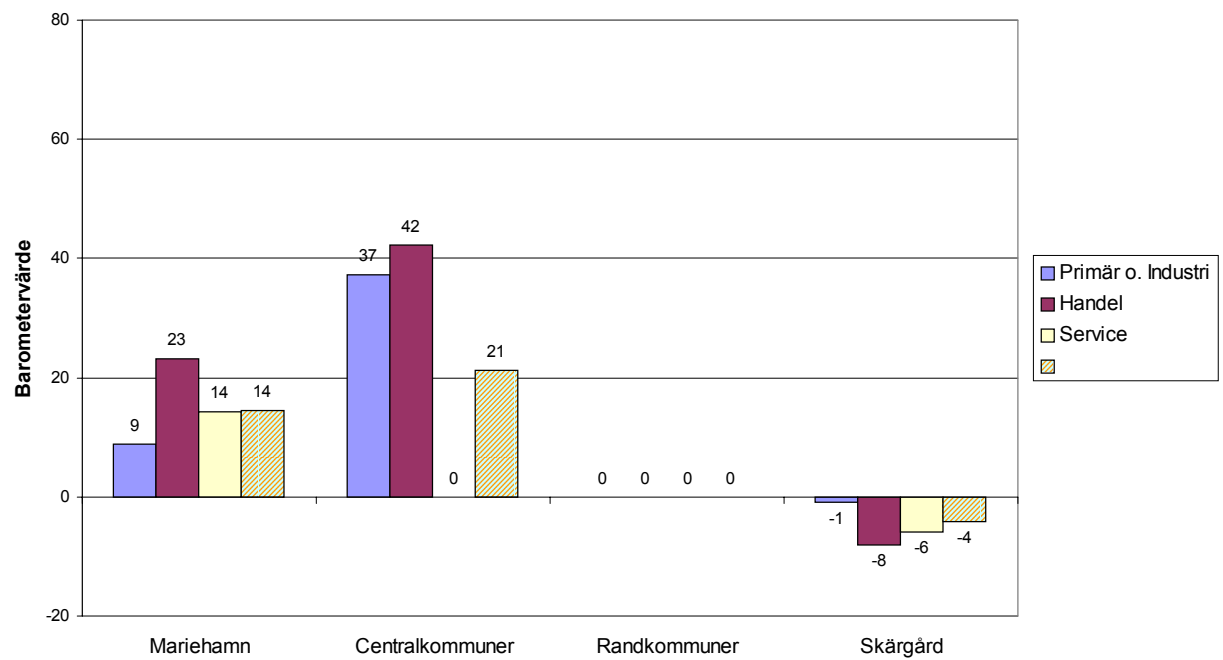
Bruttomarginalen framöver

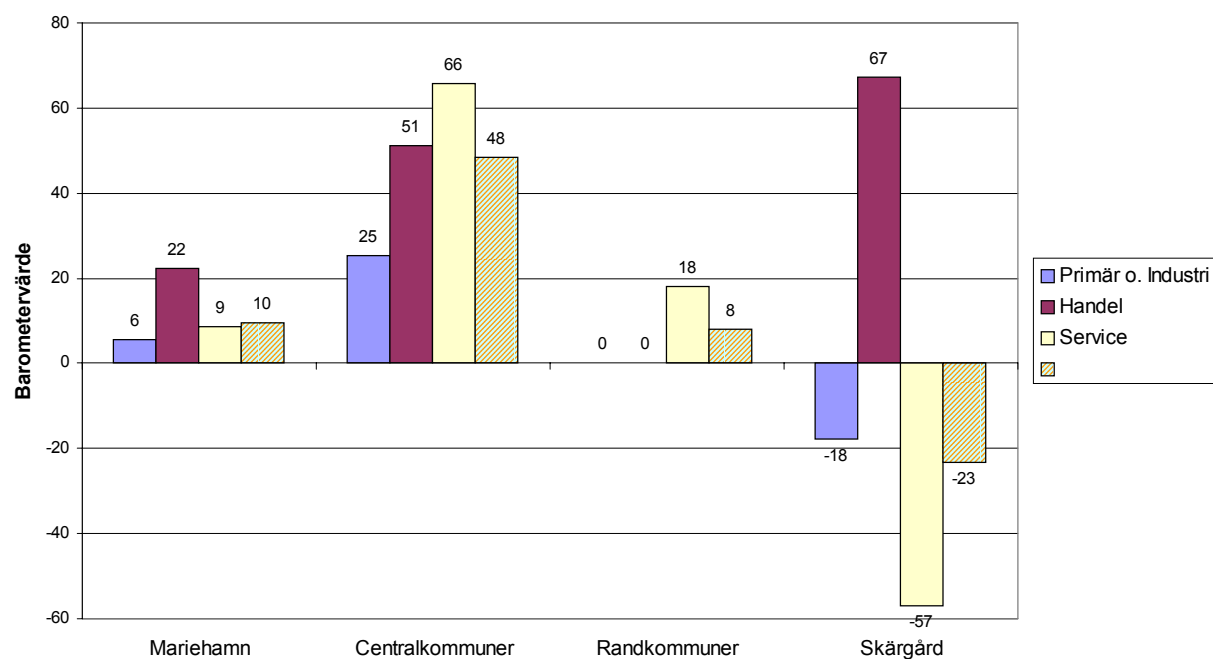
Personalstyrkans senaste utveckling

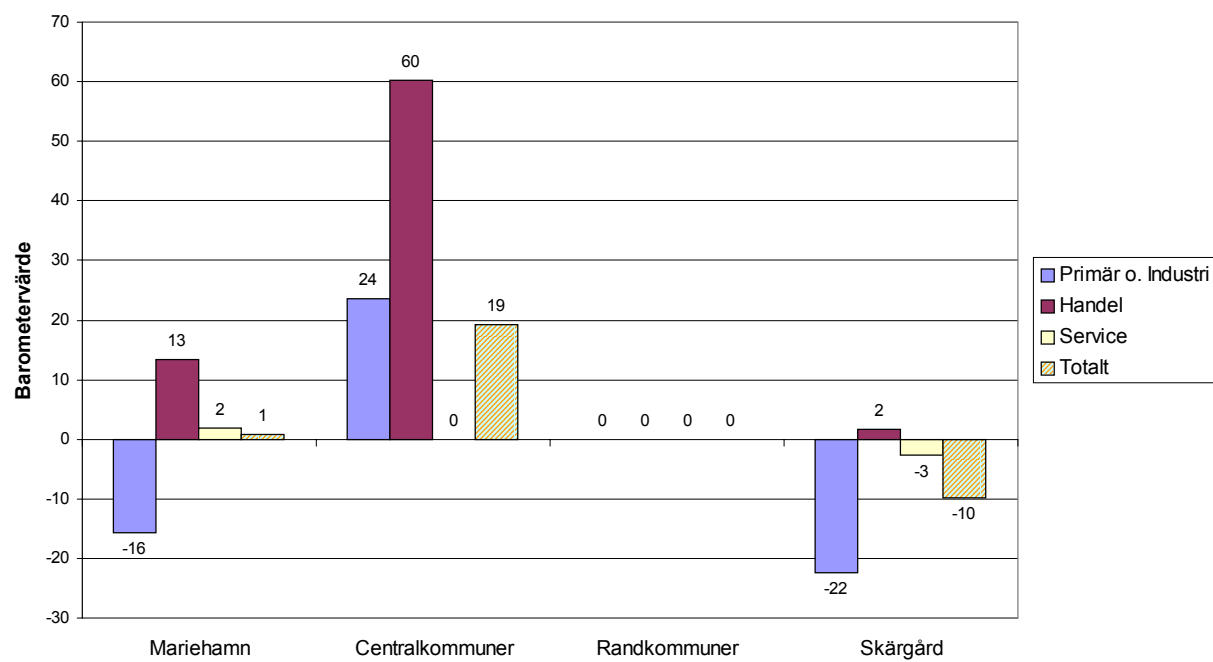
Personalstyrkan framöver

Investeringsarnas senaste utveckling

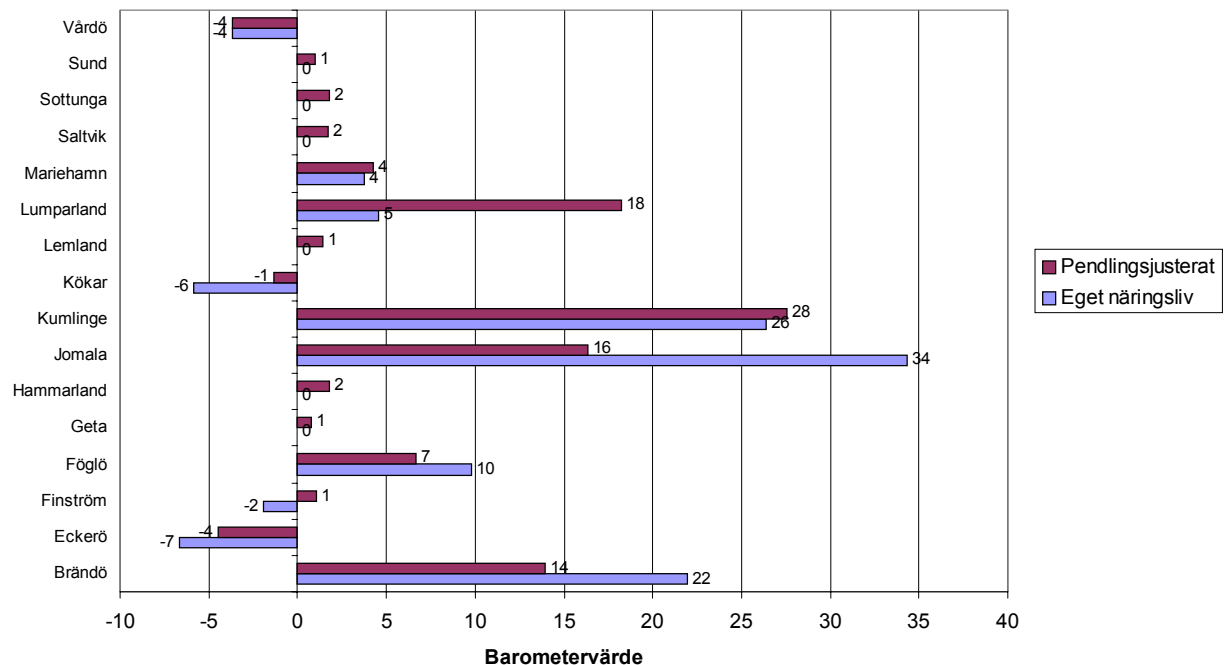

Investeringarna framöver

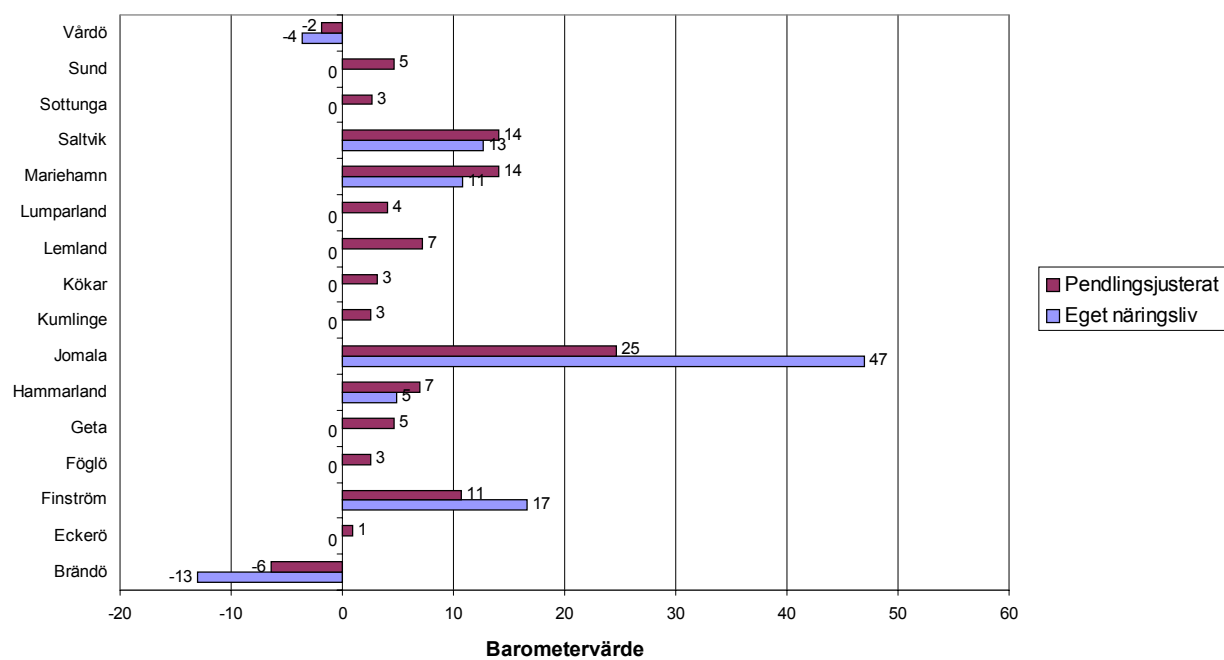

BAROMETERRESULTAT PER KOMMUN VÅREN 2002

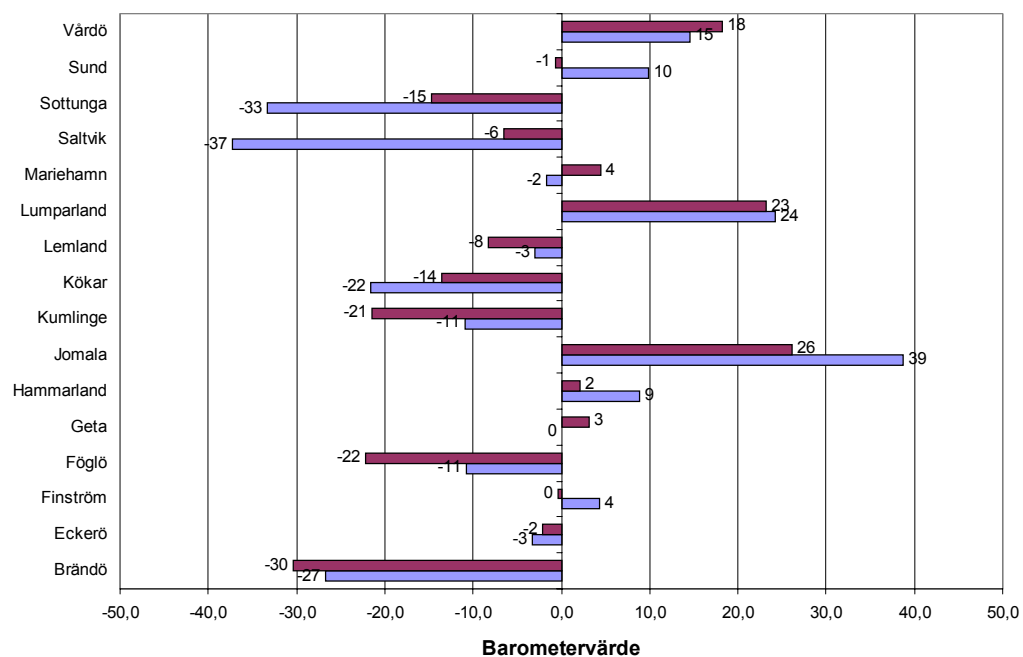
Konjunkturutsikterna

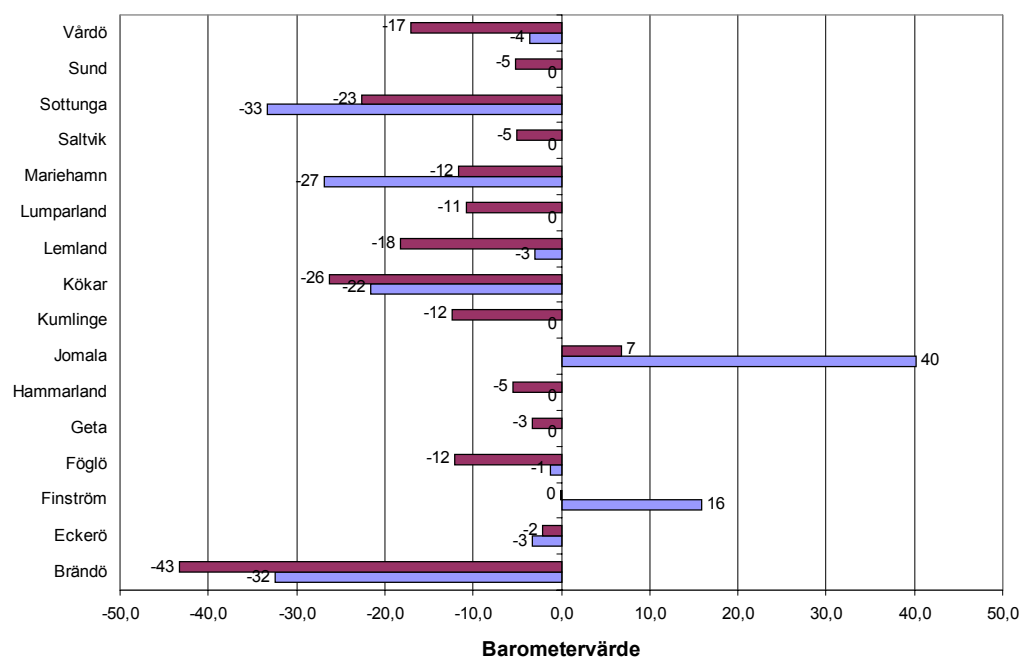
Företagets expansion

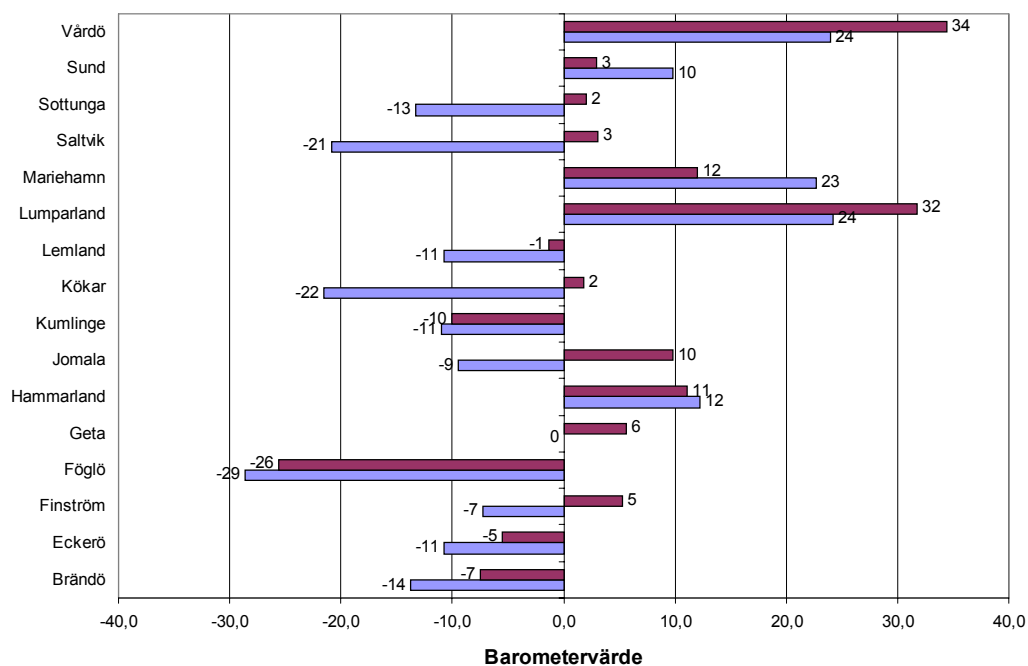
Omsättningens utveckling det senaste året

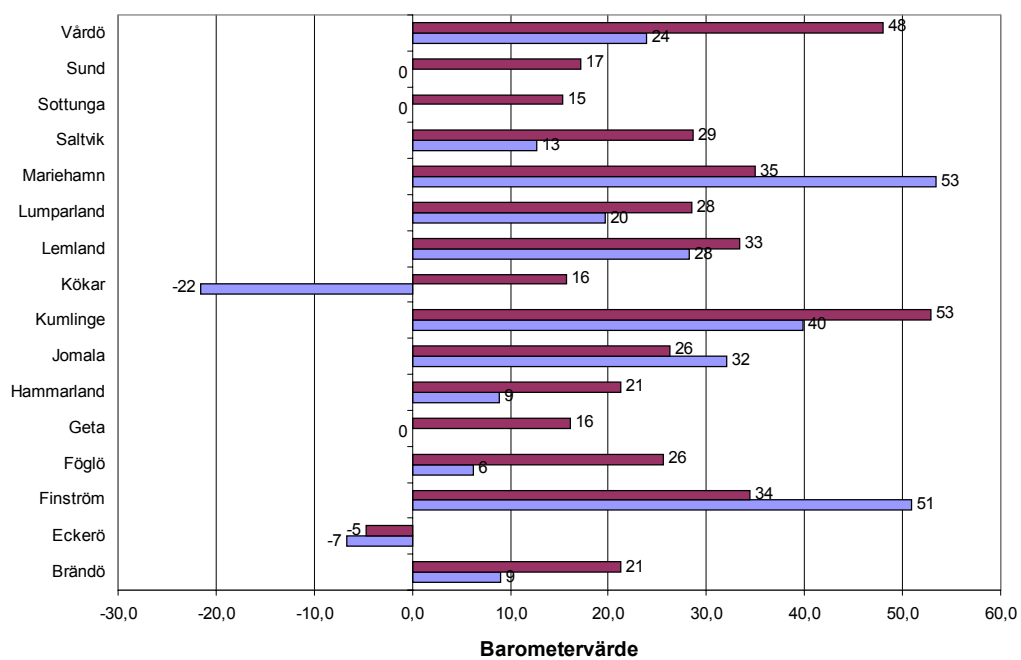
Omsättningens framtida ökning

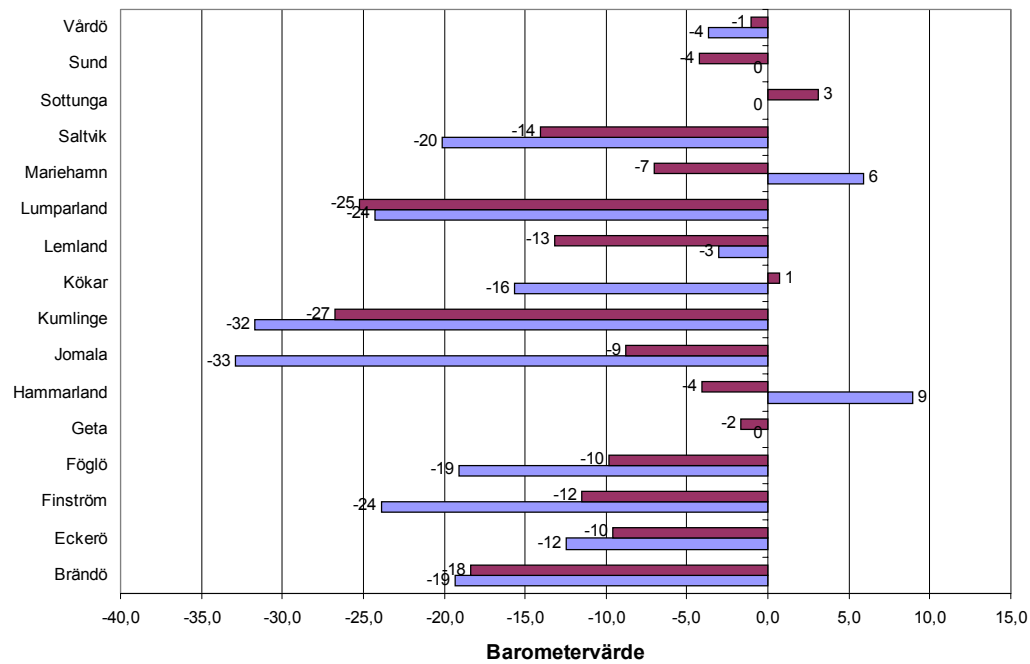
Lönsamhetens utveckling det senaste året

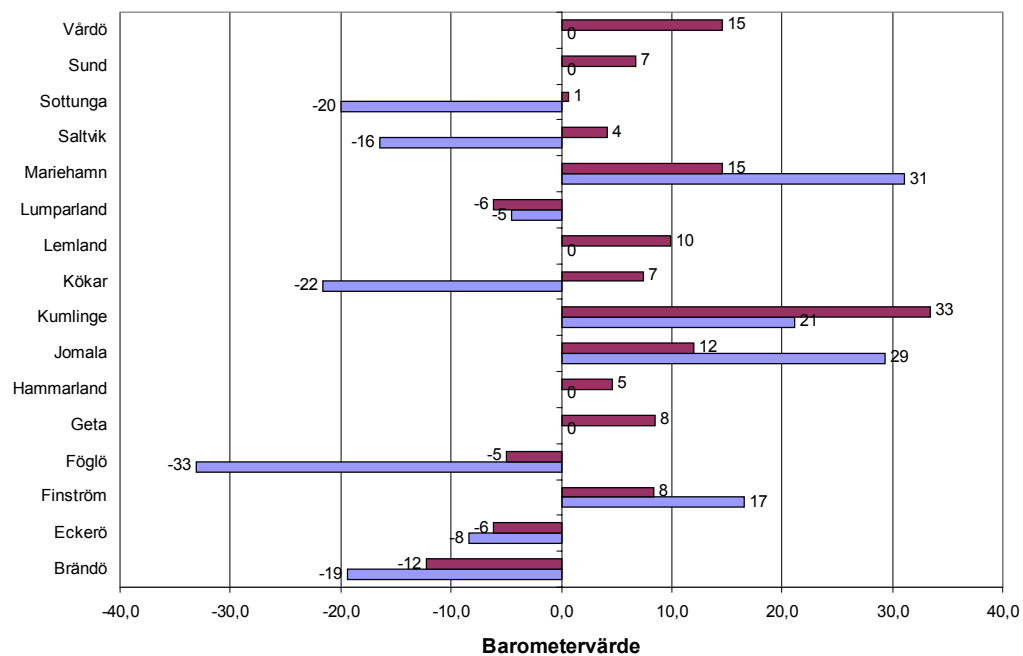
Lönsamhetens framtida utveckling

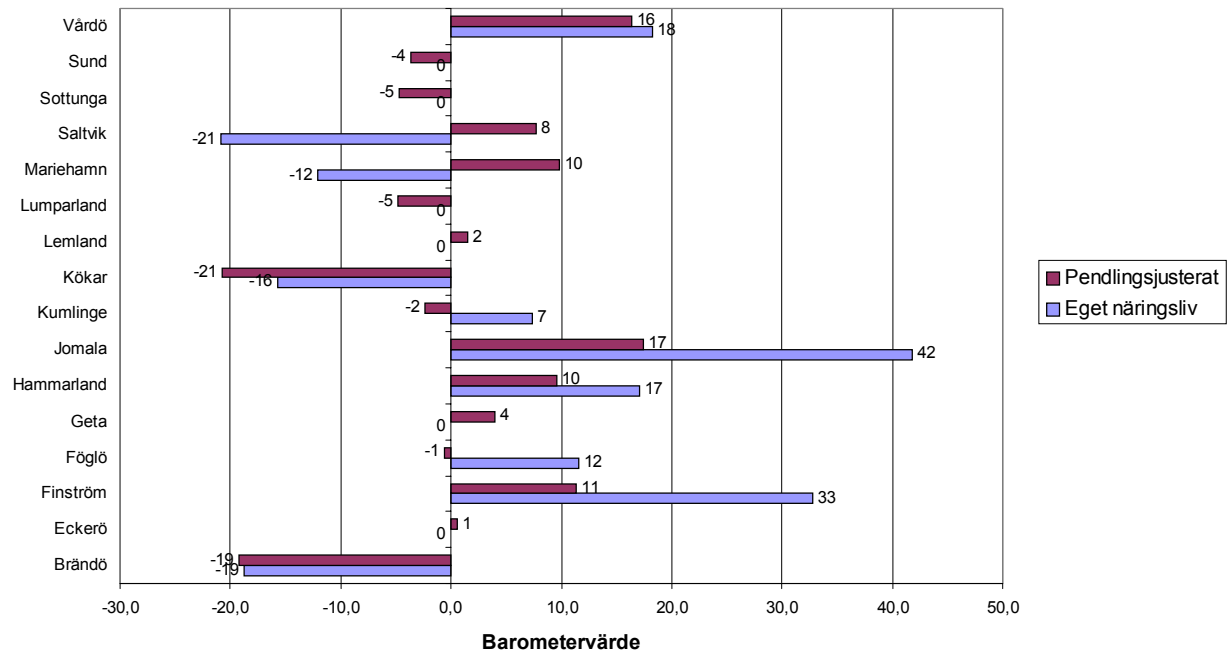
Bruttomarginalen de senaste året

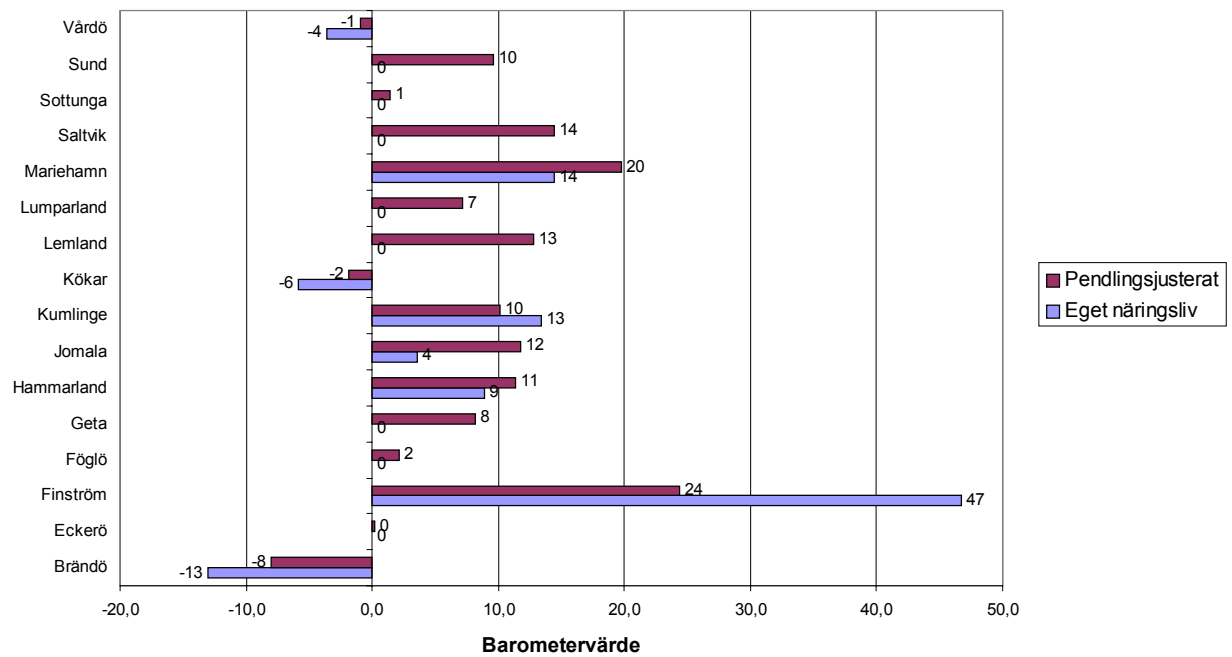
Bruttomarginalen framöver

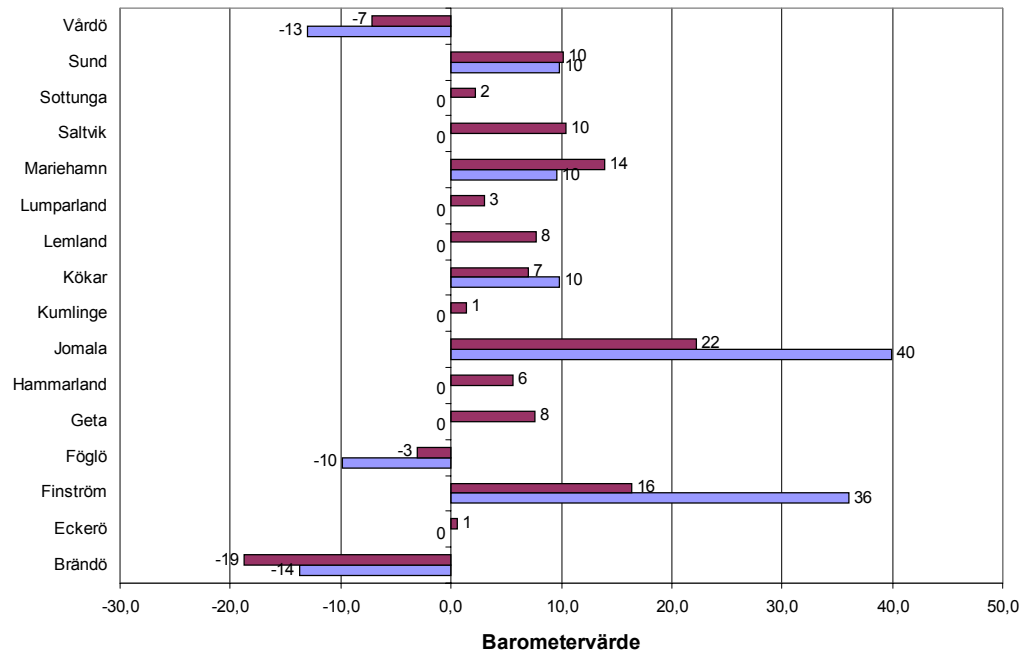
Personalstyrkans senaste utveckling

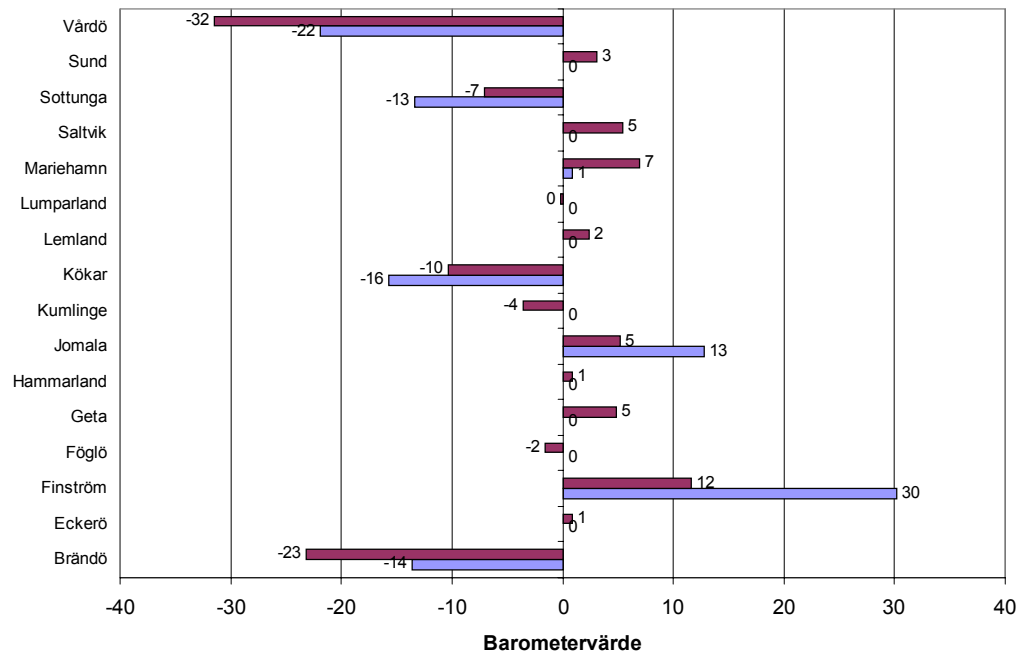
Personalstyrkan framöver

Investeringsarnas senaste utveckling

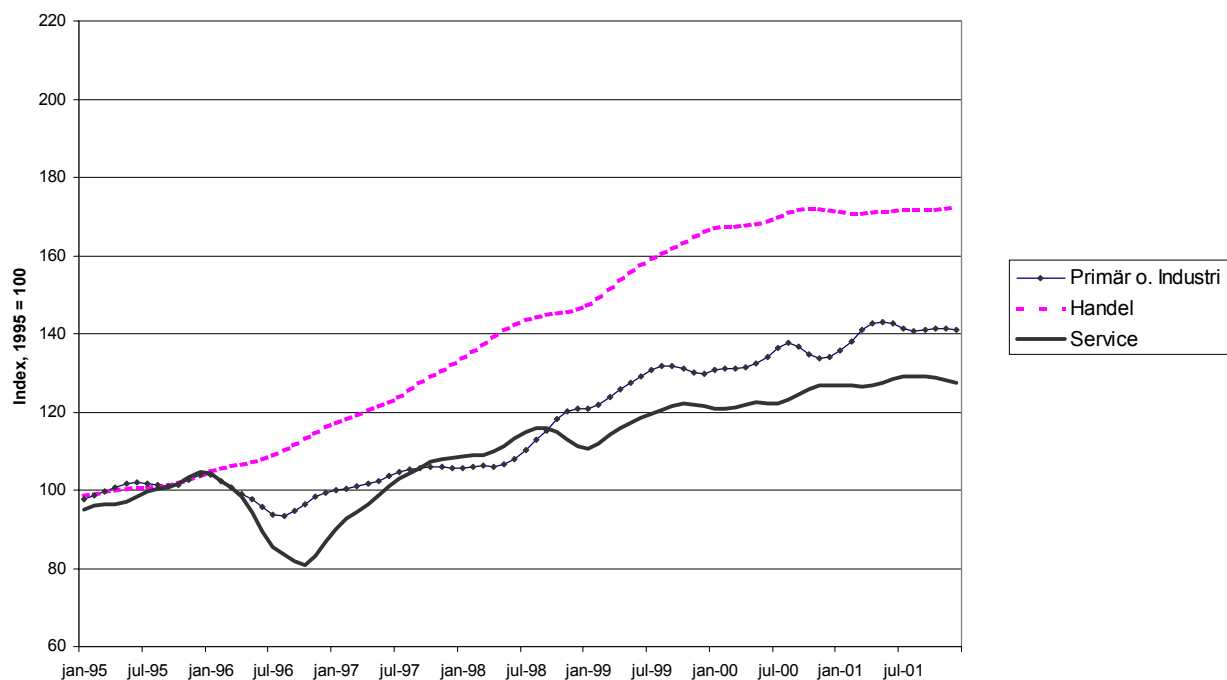

Investeringarna framöver

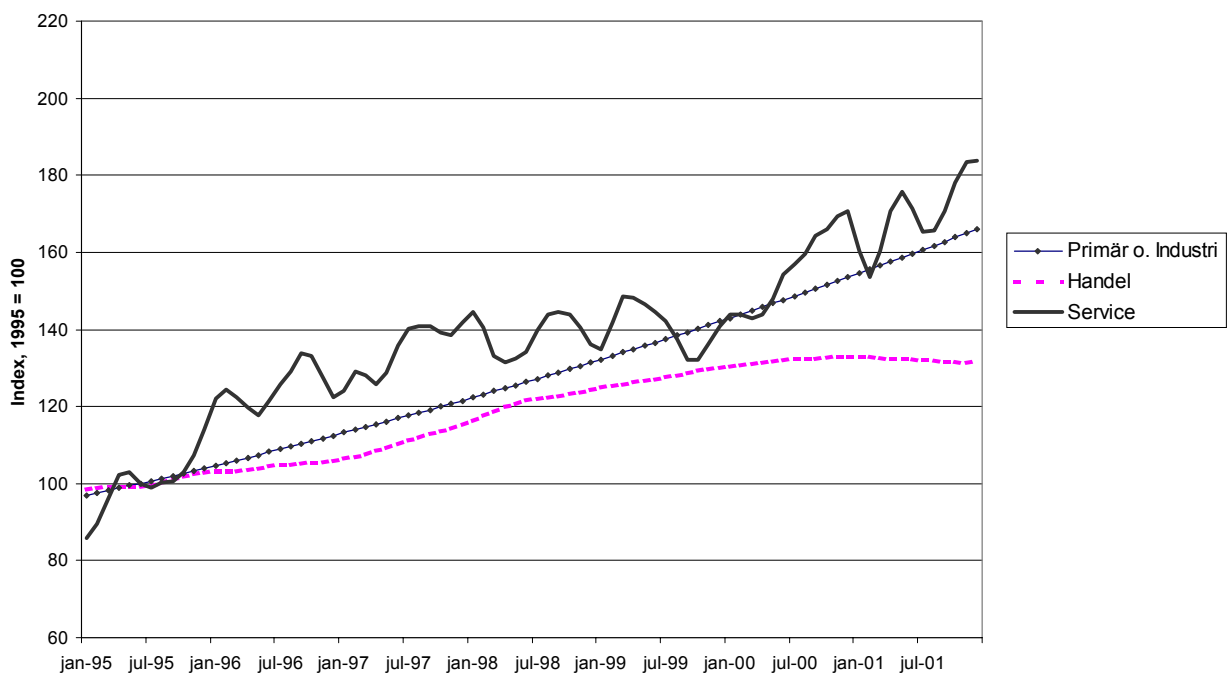

OMSÄTTNINGSSUPPGIFTER PER BRANSCH OCH REGION

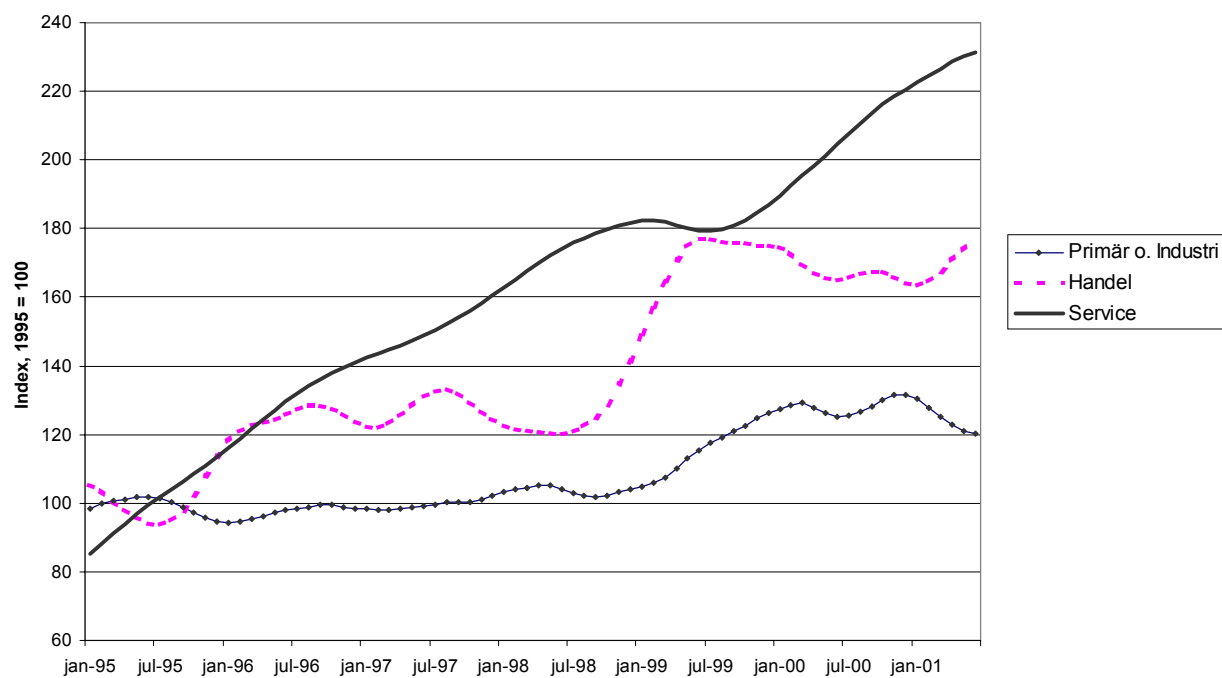
Omsättningens utveckling i Mariehamn per bransch

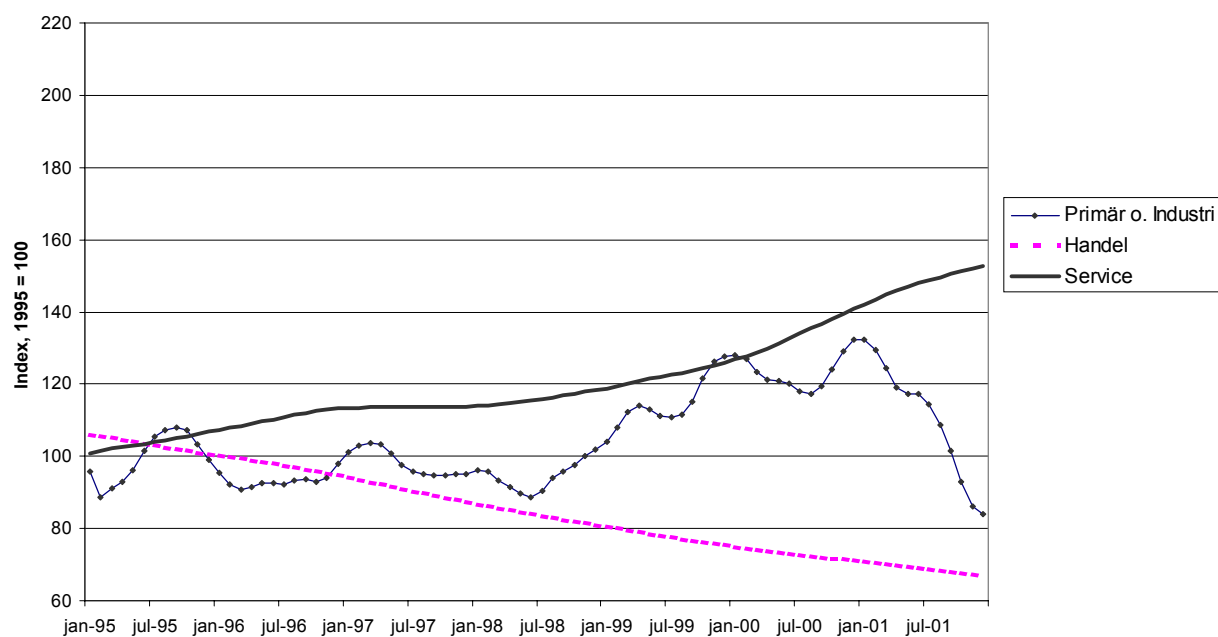
Omsättningens utveckling i centralkommunerna per bransch

Omsättningens utveckling i randkommunerna per bransch

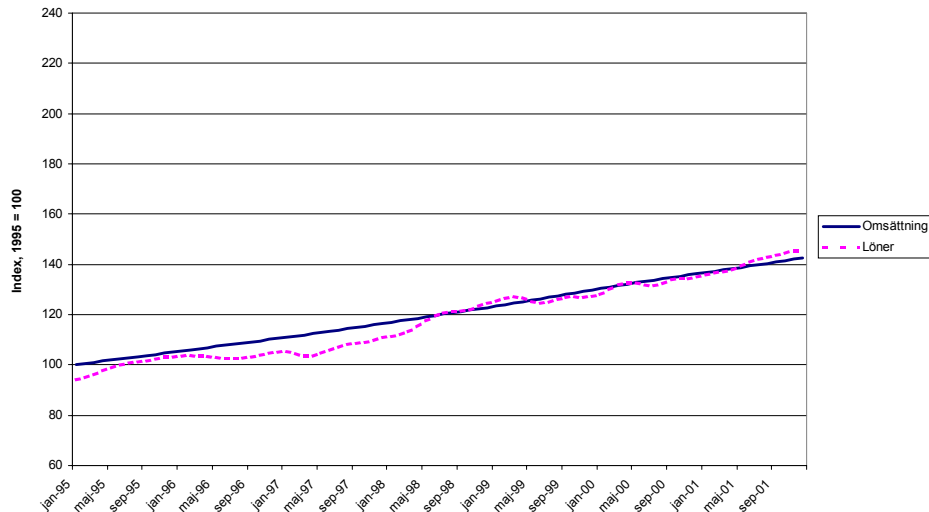
Omsättningens utveckling i skärgården per bransch

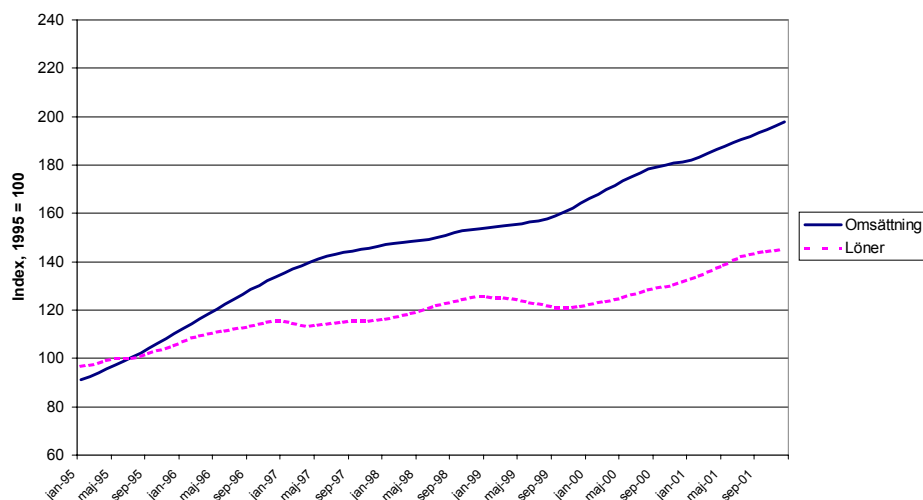
FÖRETAGENS OMSÄTTNING OCH PENDLINGSJUSTERADE LÖNEKOSTNADER PER LANDSKOMMUN

Kommunerna grupperade enligt region och i bokstavsordning

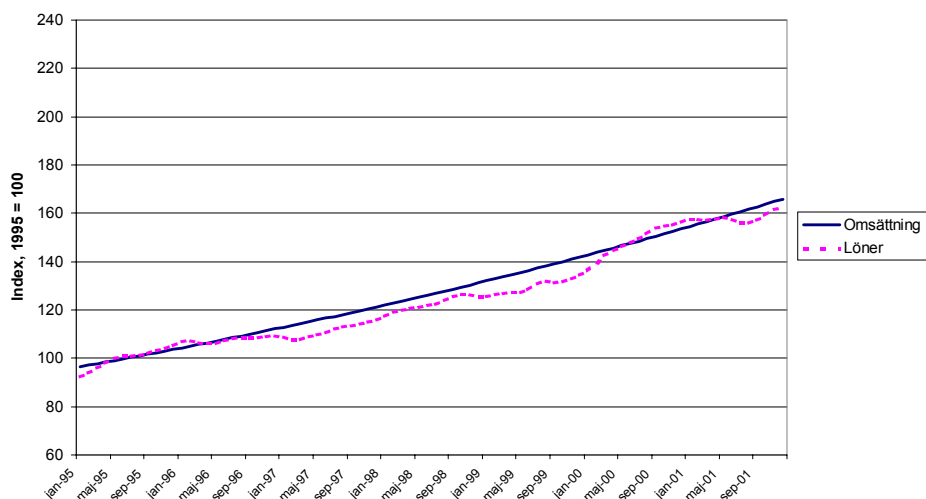
Omsättningens och lönernas utveckling i Finström

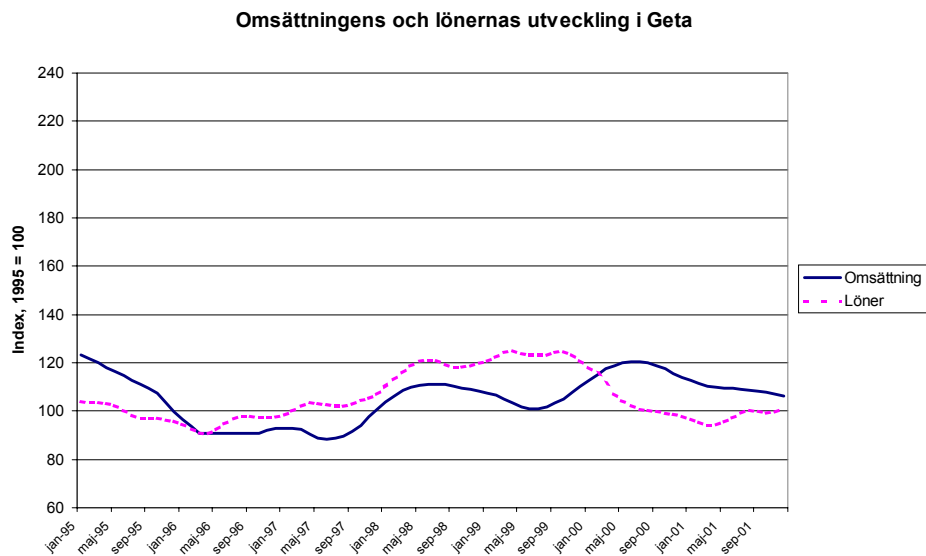
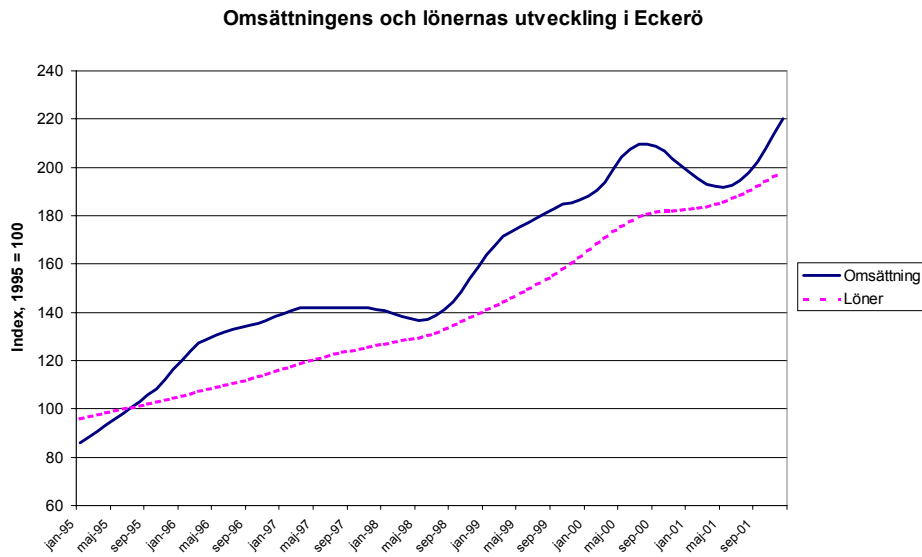
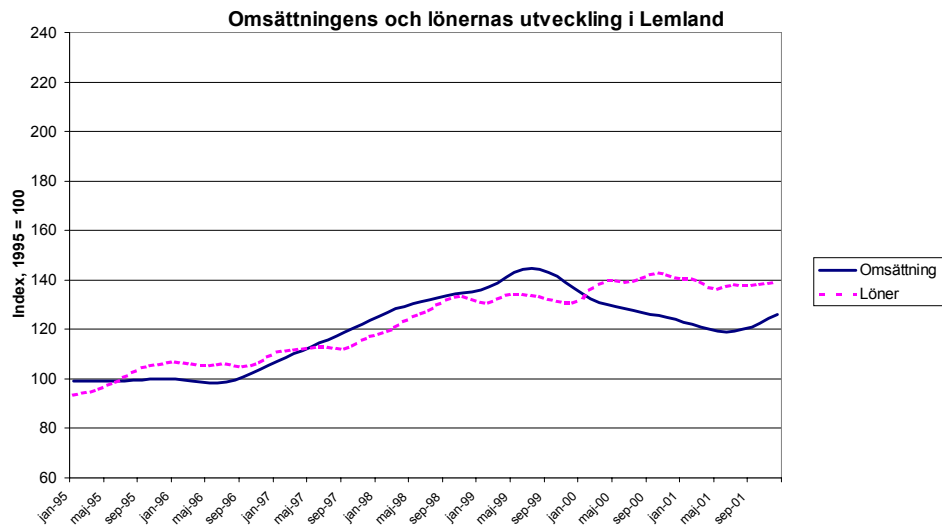

Omsättningens och lönernas utveckling i Hammarland

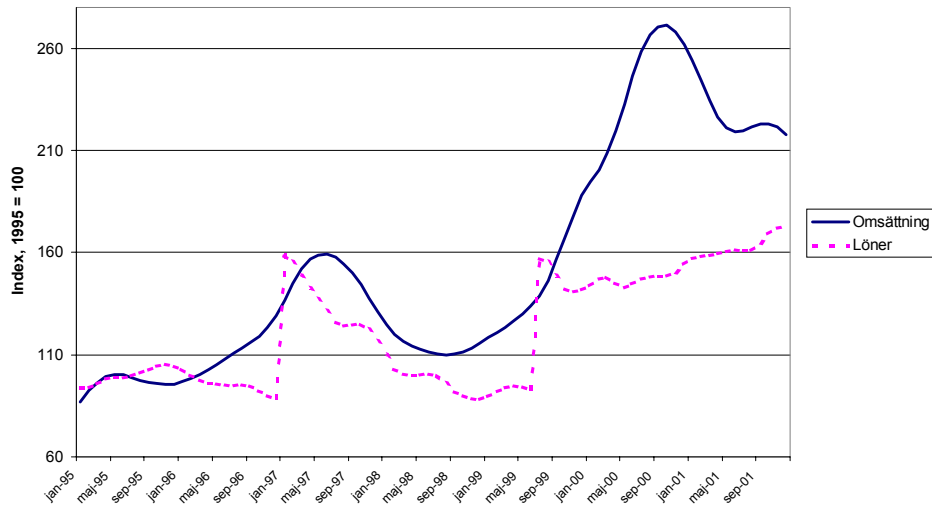

Omsättningens och lönernas utveckling i Jomala

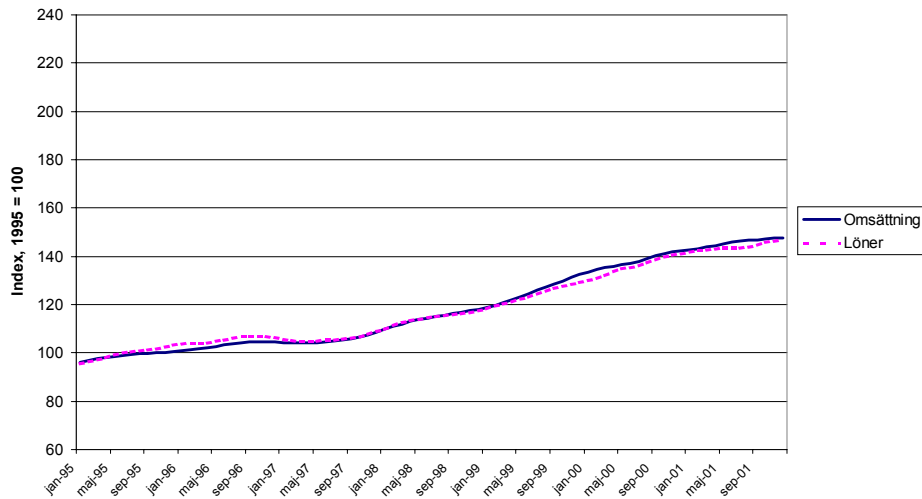

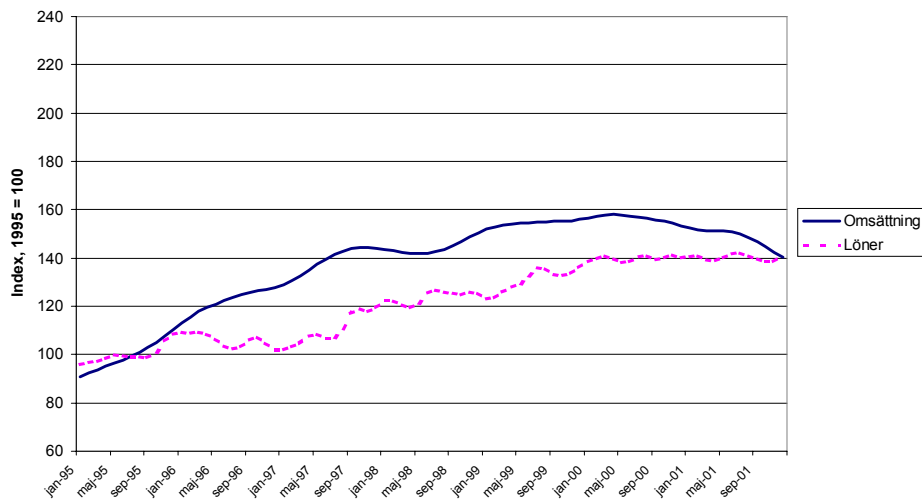
Omsättningens och lönernas utveckling i Lumparland

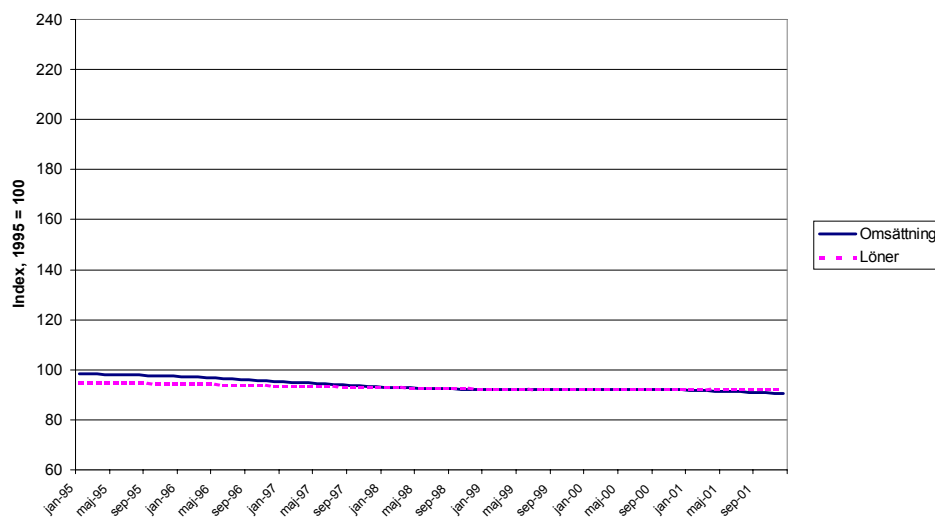
Omsättningens och lönernas utveckling i Saltvik

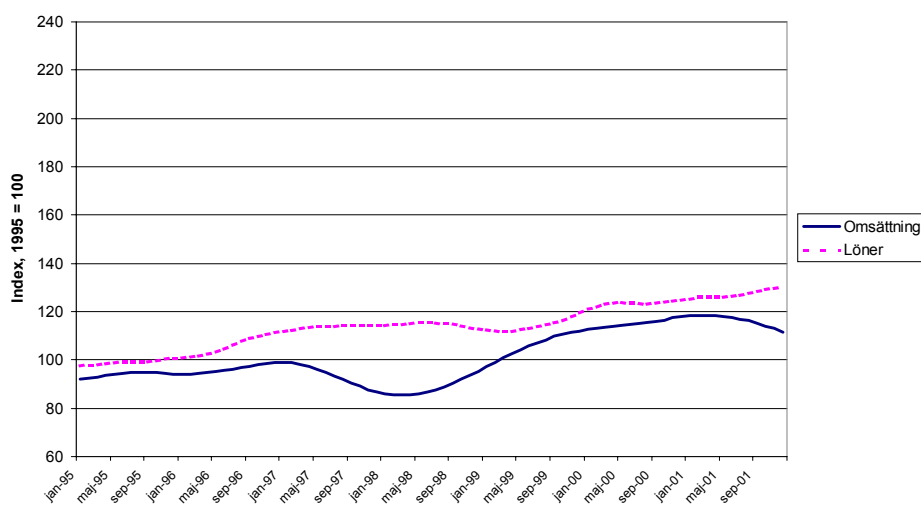
Omsättningens och lönernas utveckling i Sund

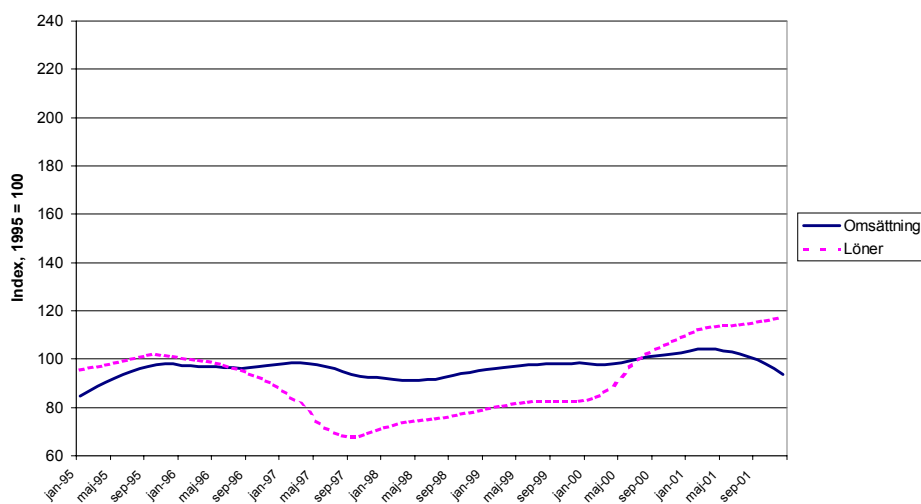
Omsättningens och lönernas utveckling i Brändö

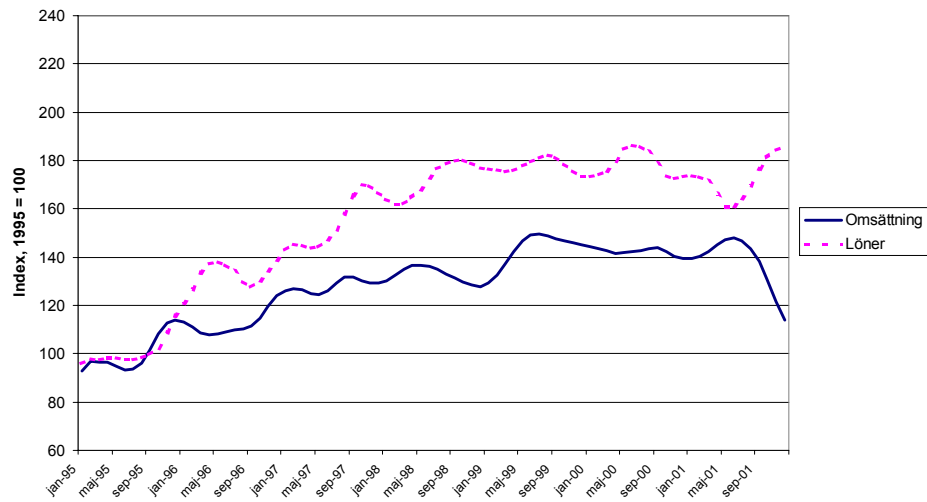
Omsättningens och lönernas utveckling i Föglö

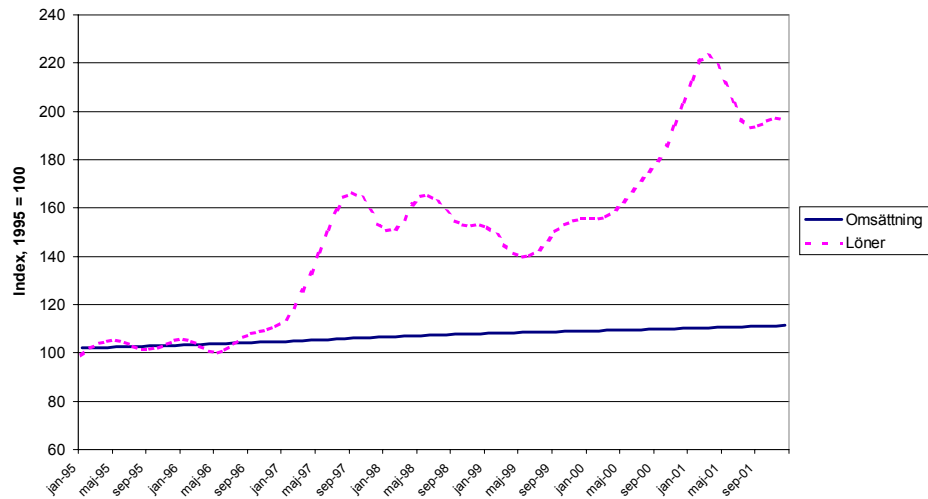
Omsättningens och lönernas utveckling i Kumlinge

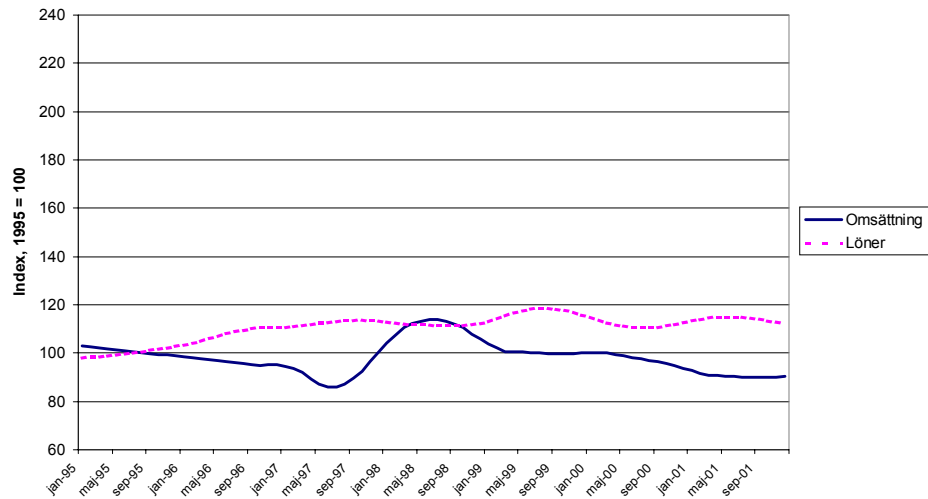
Omsättningens och lönernas utveckling i Kökar

Omsättningens och lönernas utveckling i Sottunga

Omsättningens och lönernas utveckling i Vårdö

Preliminär förvärvsinkomstskatte kalkyl, Mariehamn
April 2002

	1998	1999	2000	2001**	2002**	2003**
Förvärvsinkomster	165 739	175 488	186 904	195 660	205 175	211 751
förändring, %	4,2	5,9	6,5	4,7	4,9	3,2
Avdrag, riks-	24 228	29 022	29 766	30 346	33 684	34 125
Avdrag för inkomstens förvärvande	1 564	1 842	2 117	2 299	2 084	2 151
Förvärvsinkomst avdrag	3 246	5 794	6 388	6 747	10 259	10 588
Grundavdrag	1 851	1 935	1 782	1 711	1 643	1 578
Övr. avdrag	17 568	19 451	19 479	19 588	19 698	19 808
Avdrag, åländska	3 593	10 935	11 671	12 257	12 752	13 187
Resekostnadsavdrag	477	474	479	502	526	543
Studielåneavdrag	81	62	77	81	85	87
Sjukdomskostn.avdrag	2 674	2 844	3 037	3 179	3 334	3 441
Studieavdrag	361	322	334	349	366	378
Allmänt avdrag		7 231	7 744	8 146	8 441	8 738
Avdrag, sammanlagt	27 821	39 957	41 437	42 603	46 436	47 312
Beskattningsbar inkomst	137 918	135 531	145 467	153 057	158 738	164 439
Skattesats	16,00	16,00	16,00	16,00	16,00	16,00
Kalkylerad skatt	22 067	21 685	23 275	24 489	25 398	26 310
Underskottsgottgörelse	161	156	150	157	165	170
Debiteras	20 700	20 444	21 665	22 873	23 774	24 681
Förvärvsinkomstören	129 378	127 773	135 407	142 953	148 587	154 254
förändring, %	4,6	-1,2	6,0	5,6	3,9	3,8

Preliminär förvärvsinkomstskatte kalkyl, centralkommunerna
April 2002

	1998	1999	2000	2001**	2002**	2003**
Förvärvsinkomster	112 119	118 407	128 480	136 103	142 527	146 544
förändring, %	6,2	5,6	8,5	5,9	4,7	2,8
Avdrag, riks-	17 824	21 653	22 496	23 019	24 571	24 849
Avdrag för inkomstens förvärvande	1 100	1 291	1 516	1 665	1 590	1 634
Förvärvsinkomst avdrag	2 612	4 565	5 182	5 528	7 126	7 327
Grundavdrag	1 726	1 748	1 635	1 583	1 533	1 485
Övr. avdrag	12 386	14 048	14 163	14 242	14 322	14 402
Avdrag, åländska	3 666	8 507	9 270	9 854	10 292	10 599
Resekostnadsavdrag	1 577	1 645	1 870	1 979	2 075	2 135
Studielåneavdrag	50	40	38	40	42	44
Sjukdomskostn.avdrag	1 814	1 862	1 969	2 085	2 183	2 245
Studieavdrag	225	224	219	233	243	250
Allmänt avdrag		4 735	5 173	5 517	5 747	5 925
Avdrag, sammanlagt	21 490	30 159	31 765	32 872	34 863	35 448
Beskattningsbar inkomst	90 630	88 248	96 714	103 231	107 664	111 095
Skattesats	16,50	16,43	16,43	16,51	16,51	16,51
Kalkylerad skatt	14 952	14 498	15 889	17 055	17 788	18 355
Underskottsgottgörelse	179	168	168	178	186	191
Debiteras	13 982	13 743	14 882	16 038	16 762	17 324
Förvärvsinkomstören	84 744	83 647	90 579	97 066	101 448	104 847
förändring, %	6,7	-1,3	8,3	7,2	4,5	3,4

Preliminär förvärvsinkomstskatteklaskyl, randkommunerna
April 2002

	1998	1999	2000	2001**	2002**	2003**
Förvärvsinkomster	52 831	56 247	61 788	64 919	68 148	70 134
förändring, %	7,0	6,5	9,9	5,1	5,0	2,9
Avdrag, riks-	9 973	11 662	12 273	12 523	13 175	13 330
Avdrag för inkomstns förvärvande	518	612	723	789	755	777
Förvärvsinkomstsvdrag	1 305	2 269	2 603	2 755	3 407	3 507
Grundavdrag	1 017	1 061	1 033	1 021	1 009	999
Övr. avdrag	7 133	7 720	7 914	7 958	8 003	8 048
Avdrag, åländska	2 329	4 587	5 108	5 386	5 647	5 820
Resekostnadsavdrag	1 249	1 332	1 544	1 624	1 702	1 751
Studielåneavdrag	24	18	18	19	20	21
Sjukdomskostn.avdrag	972	996	1 063	1 117	1 172	1 206
Studieavdrag	85	79	93	98	103	106
Allmänt avdrag		2 162	2 390	2 528	2 649	2 736
Avdrag, sammanlagt	12 302	16 249	17 382	17 909	18 821	19 150
Beskattningsbar inkomst	40 529	39 998	44 407	47 010	49 326	50 985
Skattesats	17,61	17,56	17,37	17,49	17,49	17,49
Kalkylerad skatt	7 175	7 061	7 743	8 247	8 652	8 941
Underskottsgottgörelse	79	78	79	83	87	90
Debiteras	6 695	6 602	7 150	7 650	8 050	8 337
Förvärvsinkomstören	37 819	37 387	41 001	43 600	45 892	47 536
förändring, %	8,4	-1,1	9,7	6,3	5,3	3,6

Preliminär förvärvsinkomstskatteklaskyl, skärgården
April 2002

	1998	1999	2000	2001**	2002**	2003**
Förvärvsinkomster	30 175	31 539	34 054	35 146	35 964	36 623
förändring, %	3,5	4,5	8,0	3,2	2,3	1,8
Avdrag, riks-	4 220	7 146	7 180	7 266	7 746	7 796
Avdrag för inkomstns förvärvande	267	308	349	376	351	357
Förvärvsinkomstsvdrag	661	1 138	1 252	1 303	1 798	1 831
Grundavdrag	680	665	621	602	583	566
Övr. avdrag	2 612	5 035	4 958	4 986	5 014	5 042
Avdrag, åländska	905	2 079	2 198	2 285	2 321	2 367
Resekostnadsavdrag	252	249	272	284	290	295
Studielåneavdrag	15	10	5	5	5	5
Sjukdomskostn.avdrag	579	563	552	569	582	593
Studieavdrag	59	56	47	48	50	51
Allmänt avdrag		1 201	1 322	1 379	1 394	1 422
Avdrag, sammanlagt	5 125	9 225	9 378	9 551	10 067	10 163
Beskattningsbar inkomst	25 050	22 314	24 676	25 595	25 896	26 460
Skattesats	17,28	17,27	17,06	17,30	17,30	17,30
Kalkylerad skatt	4 326	3 856	4 217	4 426	4 478	4 575
Underskottsgottgörelse	31	30	23	24	24	25
Debiteras	3 663	3 565	3 818	4 026	4 078	4 175
Förvärvsinkomstören	21 217	20 633	22 341	23 286	23 584	24 145
förändring, %	4,4	-2,8	8,3	4,2	1,3	2,4